

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

**Kemecse és Nagyhalász határneveinek
nyelvészeti elemzése**

Témavezető:

Dr. Rác Anita
egyetemi adjunktus

Készítette:

Gergely Katalin
V. magyar-angol

Debrecen, 2009.

TARTALOM

Bevezetés.....	3
A kutatás módja.....	3
A vizsgált települések bemutatása.....	5
1. Kemece.....	5
2. Nagyhalász.....	6
A szócikkek szerkezete.....	6
Helynévtipológiai vizsgálatok.....	8
I. Funkcionális-szemantikai elemzés.....	8
1. A névrész megjelöli a hely fajtáját.....	9
2. A névrész megnevezi magát a helyet.....	12
3. A névrész kifejezi a hely valamely sajátosságát.....	13
4. Kategorizálhatatlan nevek.....	28
II. Keletkezéstörténeti vizsgálat.....	30
1. Szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek.....	31
2. Morfematikai szerkesztéssel alkotott nevek.....	34
3. Jelentésbeli névalkotással keletkezett nevek.....	34
4. Szerkezeti változással alakult nevek.....	36
Szótár.....	37
Irodalom.....	111

Bevezetés

A kutatás módja

A szakdolgozatom nem előzmény nélküli, ugyanis a kutatást 2006-ban kezdtem, a másodéves záródolgozathoz gyűjtöttem adatokat. Abban a dolgozatban Kemece település külterületi neveinek etimológiáját és szerkezetét, illetve keletkezéstörténetét vizsgáltam meg. Már akkor is a HOFFMANN ISTVÁN-féle helynév-tipológiát alkalmaztam, vagyis funkcionális-szemantikai, lexikális-morfológiai és keletkezéstörténeti szempontból végeztem el az elemzést. (HOFFMANN ISTVÁN (2007), *Helynevek nyelvi elemzése*. Második kiadás. Budapest.) Szakdolgozatom megírásához a nyíregyházi Megyei Levéltár anyagát használtam fel, az ott megtalálható térképeket és birtokösszeírásokat egyaránt.

Munkám során több térképet, birtokösszeírást, statisztikai adattárat tanulmányoztam, s használtam fel, pontosabban *'A Kemece Község jelenlegi úrbéli állapotáról jegyzék'* (Nagykálló 1859 Télhó 15) részletes térképét, egy 1852-es, 1864-es és egy 1870-es térképet, illetve az 1897-es birtokrészleti jegyzőkönyvet. Az 1852-es és az 1864-es térképek nehezen olvashatóak voltak, másrésztől nem szolgáltattak további használható információkkal. A térképeken több adat volt feltüntetve, míg a jegyzőkönyvben negyedannyi. Ez valószínűleg azért lehetett, mert a helynevek nagy része elévült, eltűnt, illetve az is lehet, hogy a hely nem volt senki birtokában. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére vonatkozó *Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 16.* című adattárban is sok helynévre bukkantam, ezek lokalizációját adatközlők segítségével határoztam meg. A területek pontos elhelyezkedésének leírásában, s a nevek motivációinak megnevezésében két 89 éves kemecei lakos, MOLNÁR BÉLÁNÉ ÉS SZIKSZAY MIKLÓSNÉ voltak segítségemre.

Szakdolgozatomba a korábbi záródolgozatban szereplő Kemece település névanyaga mellé a szomszédos Nagyhalász település határneveit is belevettem: 2008-ban ismét anyaggyűjtésbe kezdtem, s a nyíregyházi levéltár Nagyhalással kapcsolatos összes adattárát és térképét áttekintettem. Egy 1863-as és három 1791-es datálású térkép akadt a kezembe, melyek külön-külön is hasznos információkkal és rengeteg adattal szolgáltak. A három azonos évben készített térképen alig lehetett átfedést találni, de a fontosabb és nagyobb területek helynevei, amelyek a többi hely

lokalizációjához viszonyítási pontként szerepelhettek, mindegyiken rajta voltak. Egy ezek közül nagyon precíz, jól olvasható, szép munka volt, míg egy másik tele volt a mi szempontunkból felesleges információkkal, sokszor olvashatatlan helynevekkel, ami megnehezítette az anyaggyűjtést. Ezeken kívül használtam még az 1869-es *Nagy Halász község határvázlatát* (Nkh.), az 1901-es *Nagy-halász nagyközség. Birtokrészleti jegyzőkönyvet* (Bj.) és az 1901-es *Nagyhalász nagyközség felvételi előrajzai* (Nfe.) című feljegyzéseket. Utóbbi kettő főleg a területek elnevezéseit tartalmazta, de a hozzájuk csatolt egy-egy kisebb térkép is segített a lokalizálásban. A térképek különböző méretarányúak voltak, s több helynévnel is előfordult, hogy kettő vagy több térképen is szerepelt. Ugyanakkor voltak olyan elnevezések, amelyek csak egy helyen jelentek meg. Ezek lokalizálása nem okozott nehézséget, de összevethetősége más azonos első vagy második névrészű helynevekkel már bonyolultabb volt a térképek különböző mérete, s a rajtuk található különböző adatok miatt.

Kutatásom során 18., 19. és 20. század eleji térképeket és adattárakat tanulmányoztam, s dolgozatom célja nem a mai névanyaggal való összevetés, hanem a korábbi századokban keletkezett és hosszú ideig fennmaradt helynevek több szempontú vizsgálata volt. Ezeket az elnevezéseket ma már kevesen használják és ismerik a településeken, de azért néhány még most is erősen él a köztudatban, bár térképeken nem jegyzik őket.

A levéltári kutatás mellett a nyelvészeti könyvtár szakirodalmait is forgattam, s a névelemzések során az ott használt könyvek komoly segítséget nyújtottak. E munkák a következők: *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (Budapest, 1967–76), az *Árpád-kori személynévtár* (FEHÉRTÓI KATALIN, Budapest, 2004), a *Földrajzi nevek etimológiai szótára* (KISS LAJOS, Budapest, 1988), a *Régi magyar családnév szótár* (KÁZMÉR MIKLÓS, Budapest, 1993), *Földrajzi köznevek állományi vizsgálata* (NEMES MAGDOLNA, Debrecen, 2005). A szócikkekben feltüntetett elnevezéseket HOFFMANN ISTVÁN *Helynevek nyelvi elemzése* (Budapest, 2007.) című könyvében található keletkezéstörténeti vizsgálat alapján elemeztem, s az általa használt történeti helynévtipológia osztályokat tekintettem mérvadónak.

A vizsgált települések bemutatása

1. Kemece

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található Kemece város, Nyíregyháza várostól 15 km-re északra fekszik. Északról Tiszarád, észak-keletről Vasmegyer, dél-keletről Nyírbogdány, délről Nyírtura, dél-nyugatról Nyírpazony, nyugatról Kótaj, és észak-nyugatról pedig Nagyhalász települések határolják. KOZMA SÁNDOR a város történetéről szóló könyvében (*Kemece*. Kemece, 1997.) írja, hogy a jelenlegi település ősi része három észak-déli irányú dombvonulaton húzódik. A három maradékgerinc közötti mély szélbarázdában annak idején nádasok, rétek, tehát beépítésre alkalmatlan területek voltak. Mára már több a beépített terület, mint a parlagon hagyott rész. Az itt lakók nagy része szellemi munkaerő, de azért akad olyan is, aki még mezőgazdasági munkákkal foglalkozik.

A község neve először 1222-ben, a *Várad* regestrumban, *Kemesa* alakban szerepel. A *Kemesa* név többféle változáson is átment, míg a mostani *Kemece* formája kialakult. KISS LAJOS, illetve MEZŐ-NÉMETH szerint az elnevezésben a *Keme* személynév (1138/1329: *Keme*, ÁSz. 455) –*cse* kicsinyítő, illetve helynévképzős formája vált helynévvé (FNESz. *Kemece*, MEZŐ–NÉMETH 1972: 61).

A legenda szerint a honfoglalás korában a két szomszédos város, Kemece és Demecser egy vitéz birtoka volt. Ő ezt a területet két fiának adta: Keme kapta a mai Demecser helyén lévő földet, Deme pedig a Kemece helyén lévő területeket. Később elcserélték egymás között, s a városnevek végén lévő '*cser*' végződés a cserére utal. Az '*r*' később Kemece nevéből lekopott. De nemcsak a neve változott, hanem a település rangja is. 1944-ig a bogdányi járás székhelye volt, majd megkapta a községi címet, és 2005 júniusa óta várossá vált.

2. Nagyhalász

Az 1993-ban várossá lett települést északról Ibrány, északkeletről Tiszakarád, keletről Vasmegyer és Dombrád, délkeletről Kemece, délről Kótaj határolják. A megyeközpontról, Nyíregyházától 18 km-re fekszik.

A város neve először 1280-ban bukkan fel *Halasz* alakban, melyhez csak később kapcsolódik hozzá a *nagy* megkülönböztető jelző. Nevének hagyományos etimológiájára TOMPA MIHÁLY *A halász és aranyhal* (1846) című regéjében bukkanhatunk. Eszerint a „szegény öreg halász, akinek sikerült hálójába keríteni a királylány kedvenc halacszkáját, jutalmul a királytól nemesi levelet kapott egész faluja számára, amely attól a naptól kezdve a Halász nevet viseli, és amelynek címerét is két aranyhal díszíti”.¹ KISS LAJOS szerint az elnevezésben a *halász* foglalkozásnév vált helynévvé metonímiával a területen élők jellemző foglalkozására utalva, majd ehhez kapcsolódott később a *nagy* ’terjedelmes’ (TESz.) megkülönböztető jelző. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület viszonylagos méretére utal (FNESz. *Nagyhalász*).

Egy 2005-ös felmérés szerint a települést 5897 fő lakja, s területe 44,34 km². A Tisza közelsége miatt ezt a területet gyakran víz borította, ezért is volt jellemző a településre a halászat, s a gazdag halállomány. A vízzel borított területek, mocsarak meglétét a megvizsgált elnevezések is tükrözik, hiszen gyakoriak itt a *tó, ér, láp, lápos, fertő* utótagú helynevek.

A szócikkek szerkezete

A szótár egyes szócikkeire a kettős tagolás jellemző. A címszót a mai köznyelvi alaknak megfelelően tüntettem fel vastag betűvel, ezt követi a terület pontos lokalizációja, s az elnevezés betűhív alakja évszámmal együtt. Némelyik helynév több térképen is szerepel, sokszor más-más betűhív alakkal, ezeket a szócikk első részében megadtam. Ahol a lokális egyezés és a névrészbéli kapcsolat megfigyelhető, ott megtalálható az összevetendő szócikkre való utalás is.

A szócikk második részében az elnevezések funkcionális-szemantikai és lexikális morfológiai elemzését végzem el, illetve a történeti vizsgálat is itt kapott helyet. Az

¹ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Nagyhal%C3%A1sz>

elemzés elvi alapját HOFFMANN ISTVÁN helynév-tipológiája adta (HOFFMANN ISTVÁN (2007), *Helynevek nyelvi elemzése*. Második kiadás. Budapest). A szótárban 494 szócikk található, ezek között viszont előfordul olyan, amiben a szócikk neve több területet is jelöl, mint például a *Köz-legelő* elnevezés 5 Kemece határában fekvő denotátum neve. Ugyanez jelenik meg a *Gátórház*, *Kecskés-fertő*, *Kis-szék*, *Mágarétje*, *Ördög árka*, *Pap rétje*, *Punamosó*, *Sós-tó* szócikkekben is, amelyek mindegyike két-két objektumot jelöl. A *Csermely-homok*, *Csermely homoka* és a *Tolna-homok*, *Tolna homoka* szócikkek nevei ugyanazt a területet nevezik meg, viszont a nevek eltérő datálása és írása miatt külön szócikkbe vettem fel őket.

Helynévtipológiai vizsgálatok

I. Funkcionális-szemantikai elemzés

A szótárban 76 tanyanév található a 494-ből, vagyis a megvizsgált nevek több mint 15%-át ezek a típusú helynevek alkotják. A funkcionális-szemantikai vizsgálat alapján a legtöbb tanyanév a birtoklást kifejező nevek kategóriájába tartozik, ugyanakkor szintén sok helynév található a hely pontos elhelyezkedésére utaló névrészek csoportjában. Akad példa a növényzetre, ott lakó emberekre, illetve a terület egyéb tulajdonságára utaló elnevezésekre is.

A tanyák után a szántóföldek Kemece és Nagyhalász települések legjellemzőbb területei, összesen 55 ilyen típusú helynév található a vizsgált korpuszban. Ebből mindössze csak 12, azaz a nevek 22%-a található Kemeccsén, 78%-a Nagyhalász külterületében helyezkedik el. A nevek funkcionális-szemantikai vizsgálata azt mutatta, hogy a legtöbb elnevezés a terület valamely sajátosságát fejezi ki (17), vagyis az egyes névrészek méretre, alakra, anyagra, színre, funkcióra utalnak. 15 név első névrésze a terület birtokosára, 12 elnevezés előtagja pedig a hely pontos elhelyezkedésére utal. Ezekon kívül jellemző még a terület állat- és növényvilágára való utalás a vizsgált szántóföldek neveinél.

Jelentős számban fordulnak elő az általam megvizsgált területen a víznevek, különösen a tavak (44) (*Görbe-tó, Büdös-tó, Ecse-tó*) és az erek (30) (*Almás-ér, Hetei ere, Ludas-tó árka*) elnevezései, illetve egy nagyobb folyó is átfolyik a területen (*Nagy-Tisza*). Összesen 75 adat található ebben a csoportban, ami az összes elnevezés közel 15%-a. E nevek sokasága mutatja a két település Tiszához való közelségét, s egyúttal megmagyarázza a továbbiakban bemutatandó lápok, nádasok, vizenyős területek gyakori előfordulását. Kemeccsén, kisebb területe és kevesebb helyneve miatt csak 18 tó és 6 ér található, míg Nagyhalászban 26 állóvíz és 24 ér. Korábban e terület legnagyobb részét víz borította, de ez az évek során visszahúzódott, több művelhető terület képződött. A tavak nagy száma lehetővé tette ezen a vidéken a halászatot, amit a város nevének eredete is alátámaszt, bizonyít.

A szótárban 42 olyan név található, amelyek második névrészenek nagy részében a *hegy* földrajzi köznévi áll, mégis inkább kisebb kiemelkedésekre, dombokra utalnak, hisz a vizsgált települések vidékére a vizenyős részek, s lapos

területek jellemzőek. Kemecsenél a kevés adat ellenére kétszer annyi domb található, mint Nagyhalásznál.

Összesen 41 rét helyezkedik el Kemecse és Nagyhalász határában, melyek funkcionális-szemantikai szempontból több csoportba is besorolhatók. Leggyakoribb itt is a birtokosra, növény- és állatvilágra való utalás, illetve a pontos elhelyezkedés kifejeződése a nevek első névrészeiben. Nagyhalászban talán a nagyobb terület miatt is, 31 rét neve adatható, míg Kemecsenél csak 10 hasonló elnevezésre bukkanhatunk.

A 494 elnevezés közül 33 láp nevét találjuk a szótárban, melyek a *Korhány* elnevezés kivételével Nagyhalász határában helyezkednek el, utalva a terület vizes voltára. A lápok ilyen arányú megoszlása ezen a területen azt bizonyítja, hogy Nagyhalász közelebb fekszik a Tiszához, mint Kemecse, s ezáltal a határában fekvő területekre sokkal inkább jellemző a mocsaras, lápos, vizenyős talaj. A vizsgált helynevek nagy része a funkcionális-szemantikai elemzés alapján a területek pontos elhelyezkedésére utal, de néhány olyan példát is találunk, amelyet birtoklás ténye motivált.

A legelőkből több mint harmadannyi van, mint tanyákból, s a számuk majdnem fele akkora, mint a szántóföldek neveinek. A 28 névből 11 elnevezés adatható Nagyhalász térképeiről, a többi 17 helynév Kemecsenél található. A kisebb terület és kevesebb helynév ellenére Kemecsenél tehát több legelővel számolhatunk.

A nádasok 15:8 arányú megoszlása Nagyhalász és Kemecse települések határaiban jól mutatja, hogy Nagyhalász területeire inkább a vizes, mocsaras föld jellemző. Ezt tehát nemcsak a lápok, tavak, erek nagy száma, hanem a nádasoké is bizonyítja. A 23 elnevezésből 7 nádas neve a terület pontos elhelyezkedésére utal, 5 név kategorizálhatatlan, 4 pedig birtoklásra utal. Akad közöttük olyan is, amely a terület alakjára, jellemző növényzetére, állatvilágára, funkciójára utal, de ezekbe a kategóriákba csak egy-egy név tartozik.

1. A névrész megjelöli a hely fajtáját

A korpuszban szereplő 76 tanya mindegyikében a második névrész a hely fajtáját megjelölő *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi, amely az összetételek utótagjaként fordul elő. Nagyhalásznál például a *Batkay-tanya*, *Falu-ér-háti-tanya*, *Kocoba-tanya* nevekben, Kemecsenél pedig a

Dobos-tanya, Kriston Endréné-tanya, Szikszai-tanya elnevezésekben. Ez a pár példa csak töredéke annak a 76 névnek, amely ebbe a kategóriába tartozik a második névrész helyfajtaát megjelölő funkciója miatt.

A szántóföldek esetében egy- és kétrészes neveket egyaránt találunk a szótárban. Az ide tartozó kétrészes neveket a fajtajelölő névrész szerint célszerű csoportosítani, ami ebben az esetben a második névrész. 13 név utótagjaként szerepel a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi (*Ellő-szeg, Kajor-szeg, Szörény-szeg*), amely például emellett a nádasok elnevezésében játszik fontos szerepet, főleg a Tisza mentén található területeknél. Ezen kívül 4 esetben az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.), illetve ennek birtokos személyjeles alakja szerepelt (*Hosszú-homok, Tolna-homok, Szőlő-homok*). Háromszor a *fel ~ föld* 'megművelt mezőgazdasági terület' (TESz.) földrajzi köznévi (*Kincses-fel ~ -föld, Görbe-föld, Rongyos-föld*), és ugyanennyiszor a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévi, illetve birtokos személyjeles alakja (*Hamvas-lapos, Hamvas laposa, Szapagy laposa*). Továbbá kétszer megjelenik a *fű* (*Hosztán-fű, Bal-fű*) és a *sziget* (*Falu szigete, Bika-sziget*) földrajzi köznévi is.

Néhány szántóföld nevének második névrésze nem jelöli meg a hely fajtáját, ezek eredetileg más helyek nevei voltak, s metonímiával lettek a szántók nevévé. Ilyen például a *hegy* (*Tetves-hegy*), a *járó* 'út' (KnSz.) (*Marha-járó*), az *által* 'hegyoldal alsó része' (KnSz.) (*Kecskés-általja*), a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) (*Fényes-hát*), az *állás* 'szellős, nyitott építmény; jószágok ideglenes (éjszakai) pihenőhelye' (KnSz.) (*Nagy-állás*) földrajzi köznevek.

A víznevek második névrészeiben, 35 esetben — ami az állóvizek neveinek közel 80%-át teszi ki — a *tó* földrajzi köznévi, illetve ennek birtokos személyjeles *tava* alakja szerepel, úgymint a következő nevekben: *Gegyesd-tó, Halász-tó, Tehenes-tó*, illetve *Kis-Bertény tava, Köles tava, Telek tava*. Ezek pontosan megjelölik a hely fajtáját, csakúgy, mint a kétszer megjelenő *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) (*Nagy-fertő, Kákás-fertő*) és *szék ~ szik* 'szikes talajú, rosszul termő föld; mocsaras hely' (TESz.) (*Kis-szék, Nagy-szék*) földrajzi köznevek. Ide sorolható még az egyszer adatolható *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) (*Kárászos-kotymány*) és a *kút* 'földbe ásott vagy fűrt gödör,

amelyből az összegyűlt talajvíz felszínre hozható; forrás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja (*Basa kútja*).

Az erek elnevezéseiben a leggyakoribb második névrész a hely fajtáját megjelölő *ér* (13) (*Ásott-ér, Almás-ér, Balázs-ér*) földrajzi köznévi, illetve ennek birtokos személyjeles *ere* (9) (*Hajdú ere, Kis-Kemecse ere, Mikó ere*) alakja. Ezek mellett 2 esetben előfordul az *árok* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja (*Karabó árka, Ludas-tó árka*) és a *folyó* földrajzi köznévi (*Járat-folyó, Ticze-folyó*), illetve egyszer megjelenik a *csatorna* 'vízvezető árok' (TESz.) (*Lónyai-csatorna*) földrajzi köznévi is.

A vizsgált településeken lévő dombok nevei a *Keselyűs* elnevezésén kívül a keletkezéstörténeti vizsgálat szerint szintagmatikus szerkesztéssel jöttek létre, s második névrészükből a legjellemzőbb földrajzi köznévi a *hegy*, amely 30 névben jelenik meg, mint például az *Ijesztő-hegy, Almás-hegy, Bodó-hegy* helynevekben. Emellett előfordul 9 esetben a *domb* földrajzi köznévi, illetve ennek birtokos személyjeles alakja (*Kis-Kósa dombja, Látó-domb, Szederin dombja*) és 1 esetben a *halom* földrajzi köznévi (*Farkas-halom*).

A rétek neveinél a legjellemzőbb második névrész a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévi és birtokos személyjeles alakja (13 esetben), amely megnevezi a hely fajtáját (*Bodzás-rét, Ság-rét, Disznós-rét*). Emellett kétszer megjelennek a *laposa* (*Haraszt laposa, Kovászta laposa*) és a *szeg* (*Szunyáta-szeg, Mága-szeg*) földrajzi köznevek a nevek utótagjaként. A jelentéshasadással keletkezett *Feneketlen* rétnév is betölti ezt a funkciót.

A 33 láp elnevezése közül 22 helynévi második névrészában szerepel a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepelt állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi (*Járóláp, Meneti-szeg-láp, Zerdei-láp*), ennek birtokos személyjeles *lápja* alakja (*Aladár lápja, Nagy-kert lápja, Szörény lápja*), többes számú *lápok* formája (*Bőzsér-lápok, Kocoba-lápok, Zombor-lápok*) megjelölve a hely fajtáját. Három esetben a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) (*Darvas-fertő, Fogaras-fertő, Kajor-fertő*), egyszer pedig a *kátyú* 'mocsár, mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévi (*Határ-kátyú*) szerepel az elnevezések második névrészában, s tölti be ezt a funkciót. Ide sorolhatók még a *Facska, Korhány* és a *Járóláp* jelentéshasadással keletkezett lápnevek is.

A vizsgált területek legelőinek második névrészában a hely fajtáját megjelölő *legelő* földrajzi köznévi, illetve ennek birtokos személyjeles alakja csak 6 terület

elnevezésénél (*Köz-legelő, Jobbágyok legelője*) szerepel, emellett a *tisztás* birtokos személyjeles formája (*Kis-Köpec tisztása*), a *homok* (*Kövér-homok*) és a *lapos, laposa* (*Nagy-lapos, Szőlő-hegy laposa*) földrajzi köznevek is betölthetik ezt a funkciót. A hely fajtáját jelöli meg a *Füvelő* egyrészes helynév, mely a *füvelő* 'legelő' (MTSz.) földrajzi köznévből jött létre, s a Kemece határában elhelyezkedő *Csere legelő*név is.

A nádasok esetében — Nagyhalász neveinél — feltűnő jelenség, hogy a nevek második névrészában leggyakrabban a *szeg* földrajzi köznév szerepel. Ez azért fordulhat elő, mert a felhasznált térképek mindegyikén jól látható, hogy ezek a nevek a lerajzolt terület legszélén, Nagyhalász szegleteiben jelennek meg, illetve a *Nagy-Tisza* folyó kanyargása mentén. A folyó közelsége a területek mocsaras jellegét adja, s a nádasok elhelyezkedésére való utalás pedig a nevek második névrészában jelenik meg. 8 elnevezésben szerepel tehát a *szeg* földrajzi köznév, amely a hely fajtájával együtt a terület elhelyezkedésére is utal (*Csebei-szeg, Ölyvös-szeg, Szapagy-szeg*). Egy esetben a *zsombékos* földrajzi köznév jelölheti a hely fajtáját a *Hosszú-zsombékos* névben, 5 esetben pedig a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznév (*Bácsi-rét, Német-rét, Pápa háza-rét*), illetve ennek birtokos személyjeles alakja (*Becz rétje*). Ez inkább a Kemece határában található nádasokra jellemző. Ide tartozik a jelentéshasadással keletkezett *Fertő* elnevezés is, mely szintén a hely fajtáját jelöli meg.

2. A névrész megnevezi magát a helyet

„Megnevező funkcióban mindig valódi helynév áll. Ez a név egy új név részeként ugyanazt a szerepet tölti be, ami egyben eredeti helynévi jelentése is: a denotátumra való utalást.” (HOFFMANN 2007: 58). Erre a típusra a tanyanevek között se Kemecsénél, se Nagyhalásznál nem találni példákat.

Ebben a kategóriában nemcsak a kétrészes, de az egyrészes helynevek is megjelennek. A kétrészes nevek esetében a magát a helyet megnevező névrész a második lesz. Ilyen funkcióban áll a szántóföldek esetében a *Kis-Gegyesd, Kis-Bét, Kis-Zúgó* helynevek második névrésze, s ezek antonim jelzős párjai: *Nagy-Gegyesd, Nagy-Bét*. Az ilyen funkciót betöltő helynevekre csak Nagyhalásznál bukkanhatunk, s lexikális-morfológiai elemzés szerint előtagjaik képzetlen melléknevek, utótagjaik pedig egyrészes helynevek.

A tavaknál a *Kis-Bertény tava*, *Nagy-Bertény tava*, *Kis-Ludas-tó*, *Nagy-Ludas-tó* helynevek második névrészei nevezik meg magát a helyet. A dombok elnevezései közül a *Nagy-Akasztó-hegy*, *Kis-Akasztó-hegy*, és a *Nagy-Kósa dombja* helynevek tartoznak ebbe a kategóriába, s mindegyik név tartalmaz egy képzetlen melléknevet és egy kétrészes helynevet.

A rétek elnevezéseinél egy ide sorolható név adatolható, amelynek második névrésze megnevezi magát a helyet, a Nagyhalász külterületében található *Kis-Zombor* helynév. Ettől sokkal több példát találunk a legelők elnevezései között, amelyek tartalmazzák ezt a funkciót betöltő névrészt. 8 ilyen helynév sorolható ide, mint például *Kerek-Mága*, *Kis-Keletke*, *Nagy-Zsadány*. Az elnevezések második névrészeiben szerepel a magát a helyet megjelölő valódi egyrészes helynév.

A nádasok és lápok nevei között se Nagyhalász, se Kemece határában nem találhatunk ezt a funkciót betöltő névrészeket.

3. A névrész kifejezi a hely valamely sajátosságát

3.1. A névrész kifejezi a hely tulajdonságát

Ebbe a kategóriába nagyon kevés elnevezés tartozik a tanyanevek közül, szám szerint 4 (*Aranyos-tanya*, *Homok-tanya*, *Föveny-tanya*, *Lágyság-tanya*). Méretre, alakra, korra, funkcióra, egyéb tulajdonságra utaló névrészekre a tanyaneveknél nem találunk példákat.

17 olyan szántóföld neve szerepel ebben a kategóriában, amely a terület valamely sajátosságát fejezi ki. Anyagra és korra utaló névrészt tartalmazó elnevezés nem szerepel a csoportosításban, de minden más alkategóriára találhatunk példát a névanyagban.

A víznevek között a színre utaló névrészekon kívül mindegyik kategóriába besorolható név előfordul, s a legtöbb elnevezés a méretre utaló névrészek csoportjába tartozik.

A dombok, kiemelkedések elnevezései kapcsán is hasonló jelenség figyelhető meg, vagyis, hogy a nevek túlnyomó többségben a méretre utaló névrészek kategóriájába tartoznak.

A rétek elnevezései nem utalnak a terület alakjára, színére, korára, funkciójára. A birtoklásra 12, a terület növényvilágára 10 helynév első névrésze utal, s ez a két alkategória tartalmazza a legtöbb rétnévet. A lápok neveiben nem fejeződik

ki a hely valamely tulajdonsága, ezeket az elnevezéseket csak a következő kategóriák alcsoportjaiba sorolhatjuk: a névrész kifejezi a hely viszonyát valamely külső dologhoz, illetve valamely más helyhez.

A 28 legelőnévből 13 helynév sorolható ebbe a csoportba, amelyek névrészei a terület méretére, alakjára, funkciójára, s egyéb tulajdonságára utalnak. A vizsgált települések határában található legelők számához képest az idetartozó elemek száma igen nagy, hisz majdnem a legelők elnevezéseinek felét adja.

A nádasok nevei is kifejezik a hely valamely tulajdonságát, de nem mindegyik alkategóriába sorolható helynév, sőt a legtöbbbe csak egy.

3.1.1. Méretre utaló névrészek

Ilyen névrésszel csak a Nagyhalász külterületében fekvő szántóföldek nevei rendelkeznek, még hozzá a *kis* és *nagy* megkülönböztető jelzőkkel. Az egyes névpárok korrelációban állnak egymással, de nem mindegyik elnevezésnek van antonim jelzővel ellátott párja. Ebbe a kategóriába tartoznak a *Kis-Gegyesd*, *Kis-Bét*, *Kis-Zúgó*, *Nagy-Gegyesd*, *Nagy-Bét*, *Nagy-állás* kétrészes helynevek. A *Kis-Zúgó* elnevezéssel szemben az antonim jelző nélküli *Zúgó* helynév állhat, míg a *Nagy-állás* elnevezésnek nincs hasonló párja. Ide vehető a *Hosszú-homok* elnevezés is, ami inkább talán a terület kiterjedésére utal.

A tavak és az erek neveinél szintén találunk olyan elnevezéseket, amelyek első névrészei ezt a funkciót töltik be. Ezek a nevek szintén a *kis* és a *nagy* megkülönböztető jelzőt tartalmazzák, s korrelatív kapcsolatban állnak egymással. A tavak esetében a *Kis-Bertény tava*, *Kis-Ludas-tó*, *Kis-szék*, *Nagy-Bertény tava*, *Nagy-Ludas-tó*, *Nagy-szék*, illetve a pár nélküli *Nagy-fertő* és *Nagy-Szörény tava* nevek sorolhatók ebbe a csoportba. Az ereknél csupán két ilyen név szerepel: *Kis-ér*, *Kis-Tisza*.

Hat olyan elnevezés sorolható ebbe a csoportba a dombok nevei közül, amelyek ezt a funkciót töltik be: *Kis-Akasztó-hegy*, *Kis-hegy*, *Kis-Kósa-domb*, *Kurta-hegy*, *Nagy-Akasztó-hegy*, *Nagy-Kósa dombja*. Jelzőjét illetően csupán a *Kurta-hegy* név tér el az eddig vizsgált nevektől, ugyanakkor lexikális-morfológiai szempontból ez is képzetlen melléknév.

A szótár rétnevei közül két elnevezés a méretre (*Kis-Zombor*, *Kis-véres-köz*), egy pedig a rét kiterjedésére (*Hosszú-rét*) utal, s mindhárom helynév Nagyhalász térképeiről adatolható.

A lápok nevei között nem találhatunk erre a kategóriára példát, viszont a legelők elnevezései közül 8 név is tartalmaz méretre utaló névrészt. Ezeknél a neveknél is a *kis* és *nagy* melléknév tölti be a jelzett funkciót, mint például a következő nevekben: *Kis-Köpec*, *Nagy-lapos*, *Nagy-Telek*.

A nádas méretére utal a Kemece határában fekvő *Nagy-láp* elnevezés melléknévet tartalmazó első névrésze, a terület kiterjedésére pedig a *Hosszú-zsombékos* név. Mindkét elnevezés második névrészában lexikális-morfológiai elemzés szerint egyszerű földrajzi köznévként szerepel.

3.1.2. Alakra utaló névrészek

Se Nagyhalász, se Kemece térképeiről nem adatolható olyan tanyanév, amely a terület alakjára utalna.

Ezt a funkciót csak két helynév első névrésze tölti be a szántóföldek elnevezései közül. Lexikális-morfológiai elemzés szerint egy esetben képzetlen melléknév (*Görbe-föld*), egy esetben pedig főnév (*Pipa-szeg*) szerepel a nevek előtagjaként. A *Görbe-föld* elnevezés a birtokosra utaló névrészek csoportjában is szerepelhet.

Csak egy olyan név adatolható a tavak közül, amelynek első névrésze az állóvíz alakjára utal, a képzetlen melléknévet tartalmazó *Görbe-tó*. Az elnevezés birtoklásra is utalhat. Az ereknél is csak két elnevezés tölti be ezt a funkciót, a Kemecsénél adatolható 'árok' jelentésű *Ásvány* és a Nagyhalász határában fekvő *Jóhegyű-ér* nevek, ahol az első lexikális-morfológiai szempontból egyszerű földrajzi köznévet, a második képzett melléknévet és egy egyszerű földrajzi köznévet tartalmaz.

A dombok és a rétek neveire egyik településnél sem jellemző, hogy a terület alakjára utaljon, ezért ebbe a kategóriába egy ilyen név sem sorolható.

A legelő alakjára utal a Kemece határában található *Kerek-Mága* és *Kerek-nyár* elnevezések, melyek első névrészeiben a lexikális-morfológiai elemzés szerint a *kerek* képzetlen melléknév áll. Ugyanebből a melléknévből keletkezhetett a *Kerekes* nevű nádas, szintén a terület alakjára utalva.

3.1.3. Anyagra utaló névrészek

A *Homok-tanya* és a *Fövény?-tanya* elnevezések a tanya talajának minőségére, esetleg anyagára utalnak, bár a második helynévnek igen bizonytalan az

olvasata, hisz az 1791b térkép szerint inkább *Jövény-tanyaként* is olvasható. Szintén ezt a funkciót tölti be a *Lágyság-tanya* elnevezés első névrésze is, amelyben valószínűleg a föld porhanyóssága fejeződik ki.

A szántóföldeknél és a dombok elnevezéseinél nem találunk erre történő utalást a szótárban egyik település külterületi neveinél sem, viszont az erek közül talán a *Köpec-ér* sorolható ebbe a kategóriába, mivel első névrésze a *köpec* 'folyó medrében lévő gödör, pocsolya' (TESz.) főnévet tartalmazza, s így a víz pocsolyás jellegére utalhat.

Ezt a funkciót tölti be a Nagyhalásznál található *Feneketlen* elnevezés is, mely a *feneketlen* 'járhatatlan, posványos, talajvizes <terület>' (KnSz.) földrajzi köznévből jött létre jelentéshasadással. A *Sáros-fertő* lánpnév szintén ebbe a csoportba sorolható, a talaj minőségére utaló első névrésze miatt.

Egyik korpusz sem tartalmaz olyan nádas-elnevezést, amelynek első névrésze anyagra utalna.

3.1.4. Színre utaló névrészek

A talaj színére utalhat az *Aranyos-tanya* elnevezés első névrésze, mely egyetlen a tanyanevek között, ami ezt a funkciót ellátja. Ezen túl azonban a helynév első névrésze birtoklást is kifejezhet, s lexikális-morfológiai szempontból képzett melléknevet vagy személynevet tartalmaz.

A szántóföldek nevei közül ide sorolható a *Hamvas-lapos*, illetve a *Hamvas laposa* elnevezés, melyben a *hamvas* 'hamuszínű' (TESz.) képzett melléknevet szerepel, s ezáltal a szántóföld talajának színére utal. Kis valószínűséggel a *Fényeshát* helynév is ebbe a kategóriába tartozhat, de inkább az első névrész birtoklásra való utalása a valószínűbb.

Egyik vizsgált település víz- és rétneveire sem jellemző a színre való utalás. Ugyanakkor a domboknál két ilyen névvel is találkozhatunk, a *Szőke-hegy* és *Téglás-hegy* első névrészeiben. Utóbbi a talaj minőségére is utalhat. Szintén nem található ilyen funkciójú név a lápok, legelők és nádasok nevei között.

3.1.5. Funkcióra utaló névrészek

Mindössze csak 2 Nagyhalásznál adathozható szántóföld bír ezzel a funkcióval. A *Szérű-szeg* első névrészeiben a *szérű* 'az a hely, ahol a gabonát nyomtatják,

csépelik' (TESz.) köznévi szerepel, s egyértelműen a terület funkciójára utal. A másik ide tartozó elnevezés pedig a *Marha-járó* szántóföld neve.

A víz funkciójára utaló névrészekre Nagyhalász és Kemece település helynevei között egyaránt találunk néhány példát. Ebbe a csoportba sorolható a *Kenderáztató*, *Malom-tó*, *Tapogatós-tó*, *Punamosó* állóvizek elnevezései, amelyek közül az utóbbi név mindkét településen megtalálható. Az ereknél csak egy helynév bír ezzel a funkcióval, a *Malom ere* elnevezés.

A *Vásáros-domb* elnevezés ebbe a csoportba tartozik, s KOZMA SÁNDOR szerint nevét onnan kaphatta, hogy a Rétköz mocsarainak szigeteiről ide gyűjtötték össze azokat a szarvasmarhákat, amelyeket a tőzséreknek, a szarvasmarha kereskedőknek megvásárlásra felajánlottak (1997: 17). A *Kapus-hegy* első névrésze ugyanúgy a terület funkciójára utal, s míg az előző Kemeccsénél, ez Nagyhalásznál fordul elő. Ide sorolható a *Látó-domb* elnevezés is, ugyanis első névrésze arra utal, hogy messzire lehet a dombról ellátni.

Kis valószínűséggel ebbe az alkategóriába illeszthető a metonimikus névadással keletkezett, Nagyhalásznál található *Úsztató* helynév, hisz az lehet az általa megnevezett terület funkciója, hogy ide hajtották az állatokat fürödni, inni. Szintén ide sorolható a lápok nevei közül a *Járó-láp* elnevezés, amely arra utalhat, hogy ezen a területen jártak keresztül. Ez az elnevezés kétféle szerkesztési móddal jöhetett létre, egyrészt szintagmatikus szerkesztéssel (*Járó-láp*), másrészt jelentéshasadással (*Jároláp*), s mindkét esetben betöltheti a névrész a terület funkciójára való utalást. Ez utóbbi földrajzi köznévként is használatos 'a mocsaras területek olyan dús fűvel benőtt legelőnyi területe, mely a láp aljától elszakadva lassan halad a szél által annak irányába hajtva' (KnSz.) jelentésben.

A legelő funkciójára utal a *Füvelő* elnevezés is, amely keletkezéstörténeti szempontból jelentéshasadással alakult ki, s egyúttal a hely fajtáját is megjelöli. Ehhez hasonlóan a nádist megnevező *Fertő* név is ebbe az alkategóriába sorolható.

3.1.6. Egyéb tulajdonságra utaló névrészek

A tanyanevek esetében a megvizsgált nevek között nem szerepel olyan, amely a terület egyéb tulajdonságára utalna.

A denotátum állapotára, földjének minőségére utalhat a Nagyhalász határában található *Rongyos-föld* szántóföld nevének első névrésze. Szintén ebbe a kategóriába sorolható a *Kincses-fel ~ -föld* elnevezés, amely a talaj jó minőségére utal. Továbbá a

terület zajos voltára utalhatnak a *Csörgő* és *Zúgó* folyamatos melléknévi igenevekből alakult helynevek.

Összesen 5 víznév első névrésze utal a terület egyéb tulajdonságára, úgymint a víz ízére, szagára, folyására. A *Sós-tó* elnevezés az első alkategóriába sorolható, a *Büdös-tó* név az állóvíz szagára utal, s a *Sebes-ér*, illetve a *Villom-ér* nevek nagy valószínűséggel a vízfolyás gyorsaságára utalnak. Az utóbbi elnevezés első névrészének etimológiája bizonytalan, de valószínűleg a *villám* főnév ismerhető fel benne. A *Szerencs-tó* helynév esetében elképzelhető, hogy a név első névrésze az állóvíz valamely különleges tulajdonságára utal, ugyanakkor elképzelhető az is, hogy a névrész a birtoklásra utalás funkcióját tölti be.

A föld minőségére utal a *Poklondos-hegy* elnevezés, s a talaj gazdagságára, jó termőképességére utaló névre is találunk példát a dombok nevei között: *Terem-hegy*.

Mivel a *Büdös-rét* a *Büdös-tó* mellett fekszik, a tó kellemetlen szaga a közeli rét jellemző tulajdonsága is lehet, amelyet az elnevezés első névrésze is őriz. A rétnemek közül csak ez az egy elnevezés sorolható ebbe a csoportba, s a legelők nevei közül is csak a talaj gazdagságára utaló *Kövér-homok* helynév tartozik ide. Esetleg ebbe a csoportba tartozhat a nádasok nevei közül a *Verem-szeg* elnevezés, amely valószínűleg a területen lévő feltűnő árokra, veremre utal.

Lexikális-morfológiai szempontból a terület egyéb tulajdonságára utaló nevek első névrészei zömmel képzett melléknemek (*Rongyos-föld*, *Csörgő*, *Büdös-tó*), de találunk példát képzetlen melléknévre is (*Sebes-ér*, *Kövér-homok*).

3.2. A névrész kifejezi a hely viszonyát valamely külső dologhoz

3.2.1. Az ott lévő növényzetre utaló névrészek

A terület növényzetére utaló tanyanevek első névrészében konyhakerti növények nevei szerepelnek, s nem a szabadon nőtt, hanem az itt jellemzően termelt növényekre utalnak: *Káposztás-tanya*, *Tökös-tanya*. Mindössze két név tartozik ide, az előbbi Kemece, az utóbbi Nagyhalász külterületében fekvő terület neve.

A szántóföldek jellemzően termelt növényeire utalnak az *Alma-szeg*, a *Kender-szer* és a *Szőlő-homok* helynevek első névrészei, bár az első esetben az is elképzelhető, hogy a gyomnövényként ismert farkasalma növényre utal az elnevezés, amely viszont nem termesztett, hanem magától növő gyom. A *Szilas-szeg*, *Eger-szeg* és *Bertény* elnevezések a területen előforduló fákra, erdőrészeire utalhatnak, hisz a kétrészes nevek első névrészében egy-egy gyümölcsöt nem adó fanév szerepel. Míg a

tanyaneveknél az elnevezések első névrészában lexikális-morfológiai szempontból növénynevből képzett melléknevek szerepelnek (*Káposztás-tanya*), addig a szántóföldek neveire inkább a növénynevével jellemző (*Alma-szeg*).

Az általam megvizsgált víznevek közül 5 tó (*Baj-tó, Kákás-fertő, Köles tava, Sulymos-tó, Tippan-tó*) és 2 ér (*Almás-ér, Remete-ér*) elnevezésének első névrésze tölti be ezt a funkciót. A *Kákás-fertő, Köles tava, Sulymos-tó, Tippan-tó* és *Almás-ér* neveknél viszonylag egyértelmű a víz környékén előforduló növényzetre való utalás, de a *Baj-tó* és a *Remete-ér* motivációja kettős lehet. Az ótörök *baj* 'gazdag, bő' (GOMBÓCZ 1915: 45) melléknév egyaránt utalhat a terület növényben és állatban való gazdagságára is, illetve a szó másik jelentése szerint (*baj* 'nehézség, akadály' (TESz.)) egy itt történt eseményre is. Ilyen szempontból a helynév a többféleképpen elemezhető helynevek kategóriájába is beilleszthető. A *Remete-ér* elnevezés első névrésze egyaránt utalhat birtoklásra, s a terület jellemző növényzetére is, hisz elképzelhető, hogy a *remete* 'rezgőfű' (TESz.) növénynevével szerepel benne.

Kemecsnél csak két dombnevet találhatunk, amelyek névrészei a terület jellemző növényzetére utalnak, a lexikális-morfológiai elemzés szerint képzett melléknevet tartalmazó *Almás-hegy* és a növénynevet rejtő *Kukulló-hegy*, míg Nagyhalásznál egy ilyen típusú elnevezés sem adatolható. Az ott lévő növényzetre 10 rétnév is utal, s az *Ebfás* és *Barkóca* helynevek kivételével mindegyik Nagyhalász település határában helyezkedik el (*Bodzás-rét, Haraszt laposa, Gyertyános*). Lexikális-morfológiai szempontból a nevek első névrészei a növénynevet tartalmazó csoportba sorolható.

A lápok elnevezései közül csak egy helynév első névrésze utal a terület jellemző növényzetére, a *Zerdei-láp* név, amely keletkezéstörténeti szempontból deszemantizációval jött létre, hiszen az elnevezés első névrészához az előtte gyakran használt *az* határozott névelő mássalhangzója tapadt, így a név etimológiai átláthatósága megszűnt.

Kemecse térképeiről adatolható mindhárom legelő neve, amely első névrészában ez a funkció fejeződik ki. Az egyrészes *Csere* és a kétrészes *Fű-szeg*, illetve *Tölgyfa-bokros* helynevek névrészei a terület jellemző növényzetére utalnak. A nádasok esetében a *Kukulló-rét* elnevezés sorolható a kategóriába, amelynek első névrészában tehát növénynevével szerepel.

3.2.2. Az ott lévő állatvilágra utaló névrészek

Az általam vizsgált két településnél nem adatható olyan tanyanév, amely ilyen funkciójú névrészt tartalmazna.

Az állatvilágra utaló nevek első névrészei lexikális-morfológiai szempontból állatnevek, illetve azok *-s* melléknévképzős alakjai. Mindkét településen található ilyen típusú szántó föld, mint például Kemecsen a *Bika-sziget* elnevezés, illetve Nagyhalászbán a *Kecskés általja*, *Tetves-hegy* nevek.

Csak a tavak nevei között található olyan helynév, aminek az első névrészeben a terület állatvilágára történő utalás szerepel, szám szerint négy: a Nagyhalász határában fekvő *Baj-tó*, és a Kemecsenél adatható *Kárászos-kotymány*, *Ludas-tó*, *Tehenes-tó* elnevezések.

A dombok esetében találjuk a legtöbb állatvilágra utaló helynevet. Összesen 7 ilyen elnevezés van, mint például a *Farkas-halom*, *Kígyós-hegy*, vagy a morfológiai szerkesztéssel keletkezett *Keselyűs*.

Két rétnév Kemecsenél (*Darvas-rét*, *Disznós-rét*), kettő pedig Nagyhalásznál található (*Bika-rét*, *Kecskés-fertő*), melyek a terület jellemző állatvilágára utalnak. Esetleg ide sorolható az *Úsztató*, a funkciót kifejező nevek közül már említett elnevezés is, hisz a név valamilyen állattartásra utal.

Szintén két névre bukkanhatunk a lápok elnevezései között, a *Darvas-fertő* és a *Fogaras-fertő* helynevekre. KISS LAJOS szerint utóbbi esetében az első névrészbéli *Fogaras* kapcsolatba hozható a *fogoly* madárnév *fogor* változatával, s ezáltal utalhat a terület jellemző állatvilágára (FNESz. *Fogaras*). A *Juhod* legelő neve is ezt a funkciót tölti be, hisz az elnevezésben a *juh* állatnév *-d* helynévképzős alakját találjuk.

A nádasok nevei között csak egy ilyen elnevezés található, a lexikális-morfológiai elemzés szempontjából első névrészeben képzett melléknevet, vagyis *-s* melléknévképzős állatnevet tartalmazó *Ölyvös-szeg* helynév.

3.2.3. Ott lévő építményre utaló névrészek

A Nagyhalász határában fekvő *Koczoba-tanya* helynév első névrésze a román eredetű *cocioabă* 'kunyhó, viskó' (RÁCZ 2007, *Kocsuba*) köznevet tartalmazhatja, mely szerint valószínűsíthető, hogy a név egy közelben lévő építményre utal. Ugyanezt a funkciót tölti be a szintén Nagyhalásznál adatható *Székház-tanya*

elnevezés első névrésze is. Kemece helynevei között nem található ilyen funkciójú névrészt tartalmazó név.

Egyetlen ilyen elnevezés van a szántóföldek között, amely építményre utal, a Nagyhalásznál adatolható *Bálvány-szeg*. Kemecsénél ilyen funkcióban lévő elnevezés nem található. A vízneveknél esetleg a *Malom-tó*, *Malom ere* helynevek sorolhatók ide, bár ezek inkább talán a víz funkciójára utalhatnak. Az első elnevezés Kemece, a második Nagyhalász határában található.

A *Bálvány-hegy*, *Pincés-hegy*, *Kereszt-hegy* és az *Akasztó-hegy* helynevek mind ebbe a kategóriába tartoznak, hisz első névrészüket a közelben lévő építményre, vagy valamilyen tárgyra (kőre, keresztre vagy akasztófára) utal.

A rétek nevei közül kis valószínűséggel mindössze kettő illeszthető ebbe a kategóriába, mégpedig egy a közelben lévő bálványra utaló *Bálvány* elnevezés. Mindkettő Nagyhalász térképéről adatolható. A lápnevek közül szintén ide tartozik a *Bálvány lápja* és a *Koczoba-lápok* elnevezés is.

A *Juhod* helynév egyaránt utalhat a terület jellemző állatvilágára, s egy ott lévő juhistállóra is (*juhoda* 'juhistálló' (ÚMTSz.)), bár utóbbinak kisebb a valószínűsége. Egy név sorolható ebbe a kategóriába a nádasok nevei közül, amely nem is építményre, hanem egy ott lévő tárgyra, egy keresztre utal: *Kereszti-szeg*.

3.2.4. A terület birtokosára utaló névrészek

A birtokosról való névadás jellegzetesen magyar névadási mód (Póczos 2001: 132), ez is mutathatja azt, hogy a tanyanevek legnagyobb számban – funkcionális-szemantikai, illetve lexikális-morfológiai szempontból is – ebbe a kategóriába tartoznak. 35 esetben családnév (*Babicz-tanya*, *Hegedűs-tanya*, *Teremi-tanya*) szerepel az első névrészben, 4 esetben többemű személynév (*Balogh Lajos-tanya*, *Kriston Endréné-tanya*, *Mikecz Miklós-tanya*, *Mikez Pál-tanya*, *Szitha Sándorné-tanya*), 1 esetben pedig keresztnév (*Ivánku tanyája*) jelenik meg. A birtoklást kifejező névrészek a szintagmatikus szerkesztéssel létrejött elnevezések előtagjaként fordulnak elő minden esetben. Ezekből Kemecsén 31 tanyanevet találunk, ami a birtoklást kifejező első névrészü tanyanevek 78%-át jelenti, míg Nagyhalászbán csak 9 tanyanevet, azaz a nevek 28 %-át figyelhetjük meg.

A legtöbb nevet ez az alcsoport tartalmazza, mivel a magyar névadásra jellemző a birtokosról való elnevezés, illetve a birtoklásra való utalás kifejezése a nevekben. 16 szántóföld neve tartalmaz a terület birtokosára utaló első névrészt,

melyek közül néhány, feltehetően a denotátum más tulajdonságára is utalhat, mint a *Görbe-föld*, *Fényes-hát* elnevezésekben. A birtoklásra utaló helynevek között 10 kétrészes (*Szörény-szeg*) és 6 egyrészes (*Csebei*) található, ahol az egyrészes nevek pusztá személynévi névadással keletkeztek. A birtokosra utaló névrész lexikális-morfológiai szempontból lehet családnév (*Eggert-szeg*, *Tolna-homok*, *Csebei*), keresztnév (*Szörény-szeg*, *Mága*, *Kajor-szeg*) vagy egyszerű köznév (*Falu szigete*).

A víznevek esetében is gyakorinak mondható a birtokosra utalás, hisz összesen 21 elnevezés előtagja tölti be ezt a funkciót. Ezek közül 12 helynév állóvíz neve (*Bélye tava*, *Basa kútja*, *Ecse-tó*), 9 pedig az erek elnevezései között található (*Balázs-ér*, *Karabó árka*, *Kocsár ere*). A nevek többsége kétrészes név, amelyek szintagmatikus szerkesztéssel keletkeztek, de található egy egyrészes víznév is Kemece határában: *Gégény*. A *Kun tava* és *Magyar-tó* helynevek egyaránt besorolhatók ebbe a csoportba az ott lakó emberekre, népnévre utaló első névrészük miatt.

A dombok elnevezéseire nem jellemző annyira a birtokosra való utalás, mint az előbb említett helynevek esetében. Mindössze csak 4 olyan név található, amelynek első névrésze ezt a funkciót tölti be: *Bodó-hegy*, *Kósa dombja*, *Lukács-hegy*, *Tokaj-hegy*.

A legnagyobb számban itt jelennek meg a rétnevek, összesen 12 birtoklásra utaló első névrészt tartalmazó elnevezés van a vizsgált korpuszban, s ebből csak három található Kemece határában. Lexikális-morfológiai szempontból megállapítható, hogy az elnevezések első névrésze leggyakrabban keresztnév (*Balázs-rét*, *Zombor*, *Mága-szeg*), de találunk példát családnévre is (*Bíró-rét*, *Demény-sűrű*, *Tót-szer*), illetve egy esetben többes számú főnév az összetétel első része (*Lányok kútja*).

Összesen 7 láp neve tartozik ebbe az alkategóriába, amelyek első névrészei lexikális-morfológiai szempontból keresztneveket tartalmaznak (*Aladár lápja*, *Lázár lápja*, *Szörény lápja*). A *Zombor-lápok* és a *Kajor-fertő* elnevezések kivételével a második névrész birtokos személyjeles alakja is erősíti a birtokosra, birtoklásra való utalást.

A legelők neveire ez a fajta névrész nem jellemző annyira, mint a tanyák, a szántóföldek vagy a víznevek esetében, de azért itt is találhatunk 2 idetartozó elnevezést (*Ágnes-kotymány*, *Becz alja*), amelyek közül az első névben keresztnév, a másodikban keresztnév vagy családnév szerepel. Ezeken kívül található egy első

névrészában köznevet tartalmazó elnevezés, amely több területet nevez meg. Hisz *Köz-legelő* névvel öt különböző terület szerepel Kemece térképén, s mind a település közvetlen határában, ami azt is bizonyítja, hogy az említett legelők közös tulajdonban, illetve használatban voltak.

Három nádas neve sorolható a kategóriába. Ezek első névrészában a lexikális-morfológiai elemzés szerint családnevek szerepelnek (*Bácsi-rét*, *Csebei-szeg*), illetve családnev vagy keresztnév egyaránt megjelenhet, mint a *Becz rétje* elnevezésben. A *Német-rét* helynév első névrésze egyaránt utalhat a nádas birtokosára, illetve a terület közelében lakó emberekre, hisz személynévként és népnévként ugyanúgy értékelhető.

3.2.5. Az ott lakó emberre (emberekre) utaló névrészek

Valójában két tanyanév tartozik ebbe a csoportba, melyek első névrészában a funkciója lehet a birtokosra és a népnévre való utalás egyaránt. Népnévi eredetű névrész fedezhető fel tehát a Kemece külterületében található *Oláh-tanya* és a nagyhalászi térképekről adatolható *Rác-tanya* elnevezésekben. A *Zsidó-kert alja-tanya* helynév ugyan a terület pontos elhelyezkedésére utal, de fellelhető benne az ott élő emberek vallási hovatartozására utaló zsidó köznévi is, mely szerint esetleg ebbe a kategóriába is sorolhatjuk. Az elnevezés első névrésze ugyanis egy a térképekről nem adatolható helynév lehet, de ez a feltevés igen bizonytalan. Kis valószínűséggel, de elképzelhető, hogy a főként birtokosra utaló *Borbély-tanya* első névrésze betölti a foglalkozásra utaló névrész funkcióját is.

Az ott lakó emberekre utaló névrészek foglalkozásra utalhatnak a szántóföldek neveiben a *Bíró-kotymány*, *Hajdú* vagy *Orkoláp* nevekben. Az első név első névrésze és a második családnev is lehet, s ebben az esetben egyértelműen a birtoklásra utalás a nevek kérdéses részének funkciója.

A víznevek között nemcsak foglalkozásra utaló neveket találunk, hanem akad példa a népnévi eredetű névrészekre is. Három tó tartozik ide, a *Halász-tó*, *Tizedes-tó*, *Pap-tó*, illetve ennek bővüléssel keletkezett változata: *Pap tava*. A *Hajdú ere* és *Ispán ere* elnevezések is ide sorolhatók, amelyek Nagyhalász határában található vizek elnevezései. A népnévi eredetű névrészek jellemzőek mind Kemece, mind Nagyhalász vízneveire: *Magyar-tó*, *Kun tava*. Ezek első névrésze persze a terület birtokosára is utalhat. A *Remete-ér* víznév a növényzetre való utalás mellett talán nagyobb valószínűséggel a terület használójára, illetve az ott tartózkodó emberre is utalhat.

A dombok nevei között csak egy olyan elnevezés van, amely feltehetően az ott lakó emberekre utal, a *Gurály-hegy* név, melynek első névrészában a szláv eredetű *góral* szó fedezhető fel, melynek jelentése 'gurál, hegyilakó'.

Foglalkozásra utaló rétnév a *Pap rétje* és *Bíró-rét* helynevek, s népnévi eredetű első névrészt tartalmaz a Nagyhalász határában fekvő *Tót-szer* elnevezés. A lápok nevei között nem találtam erre utaló első névrészt tartalmazó elnevezést.

A legelők nevei közül egyedül a *Jobbágyok legelője* elnevezés vehető ebbe a kategóriába, mivel első névrészával a terület használóira, a közelben élő emberekre, azok foglalkozására utal.

A népnévi eredetű névrészt tartalmazó *Német-rét* nádas elnevezése sorolható ide, mely utalhat a terület közelében lakók népi hovatartozására, ugyanakkor annak birtokosára is.

3.2.6. A hely eredetére, kialakulására utaló névrészek

Az ezeket a funkciókat betöltő tanyaneveket és szántóföldek elnevezéseit szótáram nem tartalmazza, vagyis az általam vizsgált két település névadására ez nem jellemző. Ugyanakkor az erek elnevezései között találhatunk ilyen névrészt tartalmazó helynevet, vagyis az *Ásott-ér*, *Égett-ér-fark* és a *Járat-folyó* elnevezések előtagjai mind az ér kialakulására utalnak. Lexikális-morfológiai elemzés szerint az *Ásott-ér* és *Égett-ér-fark* nevek első névrészei befejezett melléknévi igenevet tartalmaznak, a *Járat-folyó* pedig egy köznevet. Ebbe a kategóriába tartozó domb-, rét- és lápneveket az általam vizsgált korpuszban nem találtam se Kemece, se Nagyhalász határában.

3.2.7. A hellyel kapcsolatos eseményre utaló névrészek

Mindhárom ide sorolható szántóföld elnevezése Nagyhalász határában található, Kemecsénél – talán a kisebb korpusz miatt – nem adatolható erre utaló helynév. A *Bőr-dűlő*, *Ellő-szeg* és *Ördögös* helynevek ebbe az alcsoportba tartoznak, mivel az első a bőrcserzésre, a második az állat ellésére, a harmadik esetleg a néphit szerint itt tanyázó ördögök megjelenésére utalhat.

A vizsgált víznevek talán két helynév tartozhat ebbe a kategóriába: a *Baj-tó* és a *Bőr-ér* elnevezések, ahol az első név talán egy ott történt balesetre, a második pedig az ér közelében folyó bőrcserzésre utalhat.

A hellyel kapcsolatos eseményre utalhat a Kemezséről készült térképekről adatható *Ijesztő-hegy* dombnév, vagy akár a szintén ezen a területen előforduló, a terület funkciójánál említett *Vásáros-domb* helynév is.

Sem a tanyák, sem a rétek nevei között nem találunk ezt a funkciót betöltő első névrészü helynevet, s a lápok elnevezései sem utalnak a hellyel kapcsolatos eseményre.

A területen folytatott munkafolyamatra utalhat a *Kőégető* legelőnév, ugyanakkor a közelben lévő építményről is kaphatta a nevét.

3.3. A név kifejezi a hely viszonyát valamely más helyhez

3.3.1. A hely valaminek a része

A *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévetimológiájából következik, hogy az ilyen típusú területek általában egy-egy település önálló gazdasági, igazgatási egységei. Talán ebből is következik, hogy a szótárban nem található ebbe a kategóriába illeszthető helynév.

Ide sorolható viszont a Nagyhalásznál adatható *Kecskés általja* szántóföld elnevezését, ami a *Kecskés-hegy* oldalában fekszik. A név második névrésze ugyanis az *által* 'hegyoldal alsó része' (KnSz.) földrajzi köznévet. A Kemece határában található *Bertény farka* és *Bertény keskenye* helyneveket is ide lehet venni, hisz a *Bertény farka* a lokalizáció szerint a *Bertény keskenyé*-nek folytatása.

Ide tartozónak vélem a *Szörény eleje*, *Holt-Kis-Tisza* és a *Ludas-tó árka* vízneveket, ugyanis a *Szörény eleje* a lokalizáció szerint a *Nagy-Szörény tavá*-nak K-i része, a *Holt-Kis-Tisza* a *Kis-Tisza* holtága, a *Ludas-tó árka* pedig a *Nagy-Ludas-tó*-ba vezető vízfolyás. Mindhárom név esetében a kapcsolatot jelzi az elnevezésben a terület nevének megjelenése, amelynek részei. A *Szörény eleje* és *Ludas-tó árka* vízneveknél a viszony érzékeltetéséhez az *eleje* és *árka* második névrészek is hozzájárulnak, illetve a birtokos személyjel is.

A *Szántós-rét dombja* és a *Kerek-nyár dombja* helynevek is kifejezik ezt a funkciót, hiszen első névrészüben megjelenik a közelükben található két terület, s ezt a viszonyt a birtokos személyjel is megerősítheti.

Ugyanakkor egyik település határában sem található olyan rétnév, amelyet ebbe az alkategóriába lehetne besorolni, viszont a lápok közül a *Csuta eleje* elnevezés talán ide vehető, hisz második névrészeiben az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévet birtokos személyjeles alakja szerepel.

A *Szőlő-hegy laposa* és a *Kis-Köpec tisztása* helynevek a *Szőlő-hegy* és *Kis-Köpec* nevű területek mellett helyezkednek el, illetve azok részei. Ez a viszony a *laposa, tisztása* birtokos személyjellel ellátott földrajzi köznevekben is kifejeződik.

3.3.2. A hely pontos elhelyezkedésére utaló névrészek

A birtoklást kifejező első névrészek csoportja után ez a kategória tartalmazza a legtöbb tanyanevet, hisz 28 elnevezés sorolható ide. Ezek közül mindössze kettő tartozik Kemece külterületéhez (*Becz réti-tanya* és *Fertő-tanya*), melyek közül az első a *Becz rétje* nevű területhez, a másik pedig a *Fertő* nevet viselő nádashoz van közel. Az elnevezések első névrészeiben a területek egymáshoz közeli volta fejeződik ki. További 26 tanyanév sorolható be a következő kategóriákba:

a) a terület víz mellett, vagy annak közelében fekszik: *Demecser-tó tanyája, Sáros-ér-tanya, Zúgó ere-tanya*. Mindhárom elnevezés első névrészeiben olyan helynév szerepel, amely a térképről nem adatolható. A *Demecser-tó tanyája* név esetében a térkép készítője valószínűleg egybevonta a két helynevet, s nem jelölte külön a *Demecser-tó* nevet és annak tanyáját. A térképen ugyanis a tanya neve egy tavat jelölő kék színű területre van ráírva. A keletkezéstörténeti szempontból metonimikus névadással keletkezett, Nagyhalász határában fekvő *Jóhegyű* szántóföld is ebbe a csoportba tartozik, hisz a *Jóhegyű-ér* mellett fekszik. A víznevek közül két tónév, a *Szörény eleje* és a *Szörény tava* sorolható ide, az erek nevei közül pedig a *Holt-Kis-Tisza* és a *Ludas-tó árka* nevek, melyek közül az első a *Kis-Tisza* folyó holtága, a másik pedig a *Nagy-Ludas-tó*-ba folyik.

A rétek elnevezései közül talán a *Hájó-homok* és *Tó-köz* helynevek tartozhatnak ide. A *Sáros-ér laposa ~ laposa* láp nevében egy kis vízfolyás neve szerepel, amely arra utal, hogy a láp az ér közelében fekszik. A térképről nem adatolható *Bernát-ér* mellett helyezkedik el a *Bernát-ér-hát* elnevezésű legelő, mely nevét ugyancsak a közeli vízfolyásról kapta. Szintén a közelben lévő kisebb vízfolyásra utalnak a Nagyhalász térképeiről adatolható *Csermely homoka, Csermely-szeg* nádasok elnevezései. Továbbá ide sorolható még a *Barkóca-ér-hát, Nyakas-ér-hát, Sebes-ér-szeg, Sáros-ér-hát* helynevek is.

b) a terület térszíni forma mellett, közelében vagy rajta van: *Dűlő-tanya, Jóska-domb-tanya, Kispest-tanya*. A nevek első névrészeiben szereplő *dűlő, domb* és *pest* 'kemence; barlang' (FNESz. *Budapest*) földrajzi köznévi névelemek is jelzik, hogy e nevek eredetileg térszíni formák nevei lehettek, s ezáltal betöltik ezt az

utaló funkciót. A szántóföldeknél, a vízneveknél és a lápok neveinél nincs erre példa a szótárban. Ugyanakkor ide tartozik a Nagyhalásznál megjelenő *Rétköz* elnevezés, amelynek a lokalizációja is megerősíti a rét nevének funkcióját. A legelők nevei között szintén nem találni erre utaló névrészt tartalmazó helynevet.

c) a terület valamely tájrész mellett, közelében vagy rajta helyezkedik el: 21 tanyanév tartozik ebbe az alkategóriába, mint például a *Bét-érc-tanya*, *Falu-ér-háti-tanya*, *Gyékény-oldal-tanya* elnevezések. Ezeknek az elnevezéseknek az egyharmada feltehetően körülírásos forma. Ezek bonyolultabb, összetettebb szerkezetű nevek, melyeket valószínűleg sok esetben a térképkészítők alkothattak. Az effajta helynevek helyesírása is nehéz és sokszor nem mindig egyértelmű. A körülírásos formáknak is tekinthető, a közelben elhelyezkedő területre utaló tanyaneveknél jellemző az *oldal*, illetve a *kertalja/alja* névelem, amely mutathatja a körülírást.

A szántóföldek nevei közül a *Bertény farka*, *Bertény keskenye*, *Bertény-szeg*, *Meneti-szeg*, *Nagy-kert alja*, *Szörény-szeg*, *Hamvas-lapos*, *Hamvas laposa* elnevezések tartozhatnak ebbe az alkategóriába.

A víznevekre is jellemző, hogy az elnevezés első névrésze a közelben lévő területre utal. A tavaknál 3 (*Bertény-tó*, *Bertény tava*, *Telek tava*) elnevezés, az erek esetében 4 ilyen név található (*Hajdú ere*, *Lónyai-csatorna*, *Kis-Kemecse ere*, *Ludas-tó árka*). Szintén ide sorolható a *Fertő-hegy*, *Kerek-nyár dombja* és a *Szántós-rét dombja* elnevezések, amelyek a dombok, kisebb kiemelkedések megnevezései. A rétek elnevezései közül a *Szántós-rétfel ~ -föld* és a *Szeles eleje* helynevek sorolhatók ebbe a csoportba. A tanyanevek után a lápok nevei között van a legtöbb ilyen funkciót betöltő elnevezés, szám szerint 15 (*Bíró-szeg lápja*, *Kígyós-hegy lápja*, *Tolna homoka lápja*). A legelők közül pedig csak egy név sorolható ide, a *Szőlő-hegy laposa* elnevezés.

d) a terület lakott terület közelében; építmény mellett fekszik: ezekre nem találtam példát az általam vizsgált elnevezések között egyik településnél sem.

3.3.3. A hely viszonyított helyzetére utaló névrészek

A nagyobb valószínűséggel birtoklásra utaló első névrészü *Magos-tanya* talán ebbe a kategóriába is besorolható, hisz előtagja nemcsak családnév lehet, de akár a *magas* 'felfelé nyúló, fent levő' (TESz.) melléknév is. Eszerint ez a névrész utalhat

domborzati viszonyra is, vagyis 'magasan fekvő' jelentése lehet (Vö. RÁCZ A. 1994: 134–138).

Olyan kétrészes szántóföldnevek tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek első névrésze biztosítja a hely viszonyított helyzetére való utalást. Ezek névpárokba rendeződnek, amelyek korrelációban állnak egymással: *Alsó-Kerekörvény-szeg*, *Felső-Kerekörvény-szeg*. Emellett talán ide sorolható a *Bal-fű* elnevezés is, amely szintén a terület viszonyított elhelyezkedésére utal. Szintén az *alsó* és *felső* első névrész figyelhető meg a dombnevek esetében is, az *Alsó-Lyukas-hegy* és a *Felső-Lyukas-hegy* elnevezésekben, amelyek Kemece határában helyezkednek el. Nagyhalász dombneveire ez a típusú utaló névrész nem jellemző.

Sem a vízneveknél, sem a rétek, a lápok, a legelők és a nádasok elnevezéseinél nem szerepel ilyen névrészt tartalmazó helynév a szótárban.

4. Kategorizálhatatlan nevek

Ebbe a csoportba tartozik az ismeretlen etimológiájú és lexikai felépítésű első névrészt tartalmazó *Kagos-tanya*, amely Nagyhalász határában fekszik. Az erre a területre jellemző, birtokosra utaló első névrész gyakori használata miatt feltételezhető családnévi mivolta, de erre sem az RMCsSz.-ben, sem a budapesti vagy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei telefonkönyvben nem volt utalás.

A szántóföldek nevei között 4 olyan elnevezés van, amelyeknek az első névrésze ismeretlen etimológiájú és lexikai felépítésű. Mind a négy helynév Nagyhalász településnél adatolható: *Hosztán-fű*, *Jövendő eleje*, *Koji-szeg*, *Szapagy laposa*.

A *Gegyesd-tó*, *Regezin-tó*, *Szöve-tó*, illetve az erek nevei közül a *Szapagy-ér*, *Szapagy ere* elnevezések tartoznak ebbe a kategóriába, ismeretlen etimológiájú első névrészüik és bizonytalan motivációjuk miatt.

Hasonlóképpen a dombok elnevezései között is találni kategorizálhatatlan helyneveket, mint a *Király-hegy*, *Korlátos-hegy*, *Szederin dombja*, *Gondovár dombja*. Mind a 4 elnevezés motivációja igen bizonytalan, az utolsó két helynév első névrésze ismeretlen etimológiájú.

Két rét nevének első névrésze tartalmaz ismeretlen etimológiájú szót (*Kovászta laposa*, *Szunyáta-szeg*), s egy név esetén az elnevezés motivációja nem világos (*Jóízű-kátyú*). A lápok nevei közül a *Konyha lápja* elnevezés bizonytalan

motivációja miatt, a *Jövéndeg eleje* név ismeretlen etimológiája és igen bizonytalan olvasata miatt tartozhat ide.

Néhány kategorizálhatatlan név a nádasok elnevezései között is található, szám szerint 4 olyan név van, amelynek első névrésze ismeretlen etimológiájú és lexikai felépítésű (*Szapagy tókája*, *Szapagy-szeg*, *Szirtó-szeg*), illetve az elnevezés bizonytalan motivációjú (*Pápa háza-rét*).

II. Keletkezéstörténeti vizsgálat

Az általam vizsgált két településen található tanyák létrejöttének vizsgálatakor csak szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevekkel számolhatunk, tehát az elnevezések kétrészesek, s a szerkezet második tagja minden esetben a *tanya* földrajzi köznévv.

Ezen a területen a szántóföldek nevei három nagyobb csoportba sorolhatók. A HOFFMANN ISTVÁN-féle helynév-tipológia alapján megállapítható, hogy 45 név szintagmatikus szerkesztéssel, 1 morfematikus szerkesztéssel (*Csörgő*), 9 helynév pedig jelentésbeli névalkotással, azon belül is metonimikus névadással keletkezett.

A 74 víznéből 72 elnevezés szintagmatikus szerkesztéssel, 2 név (*Ásvány*, *Gégény*) pedig metonimikus névadással keletkezett.

A nevek 97 %-a szintagmatikus szerkesztés eredménye a dombok neveinél, hisz a 42 elnevezés közül csak a *Keselyűs* helynév jött létre morfematikus szerkesztéssel.

A rétek neveinek 73%-a, azaz 30 elnevezés alakult ki szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a maradék helynevek közül 2 morfematikai szerkesztéssel (*Ebfás*, *Gyertyános*), 8 jelentésbeli névalkotással, azon belül 1 név jelentéshasadással (*Feneketlen*), 7 pedig metonimikus névadással (*Bálvány*, *Csuha*) keletkezett. 1 példát találunk a szerkezeti változással alakult nevek csoportjára: az ellipszissel létrejött *Bodzás* helynevet (< *Bodzás-rét*).

A lápok nevei közül 3 elnevezés jelentésbeli névalkotással, jelentéshasadással keletkezett (*Facsa* 'kb. két, két és fél holdnyi földterület' (ÚMTSz.), *Korhány* 'mocsaras, ingoványos, iszapos területből kiemelkedő szárazabb terület' (KnSz.)), s a nevek 91%-a szintagmatikus szerkesztés eredménye.

A legelők elnevezéseiben is a szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek jelennek meg legnagyobb számban, hisz a 28 névből 24 keletkezett ezzel a névalkotási móddal. Egy helynév morfematikai szerkesztéssel (*Juhod*), három pedig jelentésbeli névalkotással, pontosabban jelentéshasadással (*Csere* 'bokros hely' (TESz.), *Füvelő* 'legelő' (MTSz.)) és metonimikus névadással (*Kőégető*) jött létre.

A nádasok neveinek 91%-a, 21 név keletkezett szintagmatikus szerkesztéssel, s mindössze csak egy név jött létre morfematikus szerkesztéssel (*Kerekes*), egy pedig jelentésbeli névalkotással, jelentéshasadással (*Fertő*). A szintagmatikus szerkesztéssel

alkotott nevek közül csak a minőség- és a birtokos jelzős szerkezetből létrejött elnevezésekre bukkanhatunk.

1. Szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek

A nevek esetében csak a jelzős (minőség és birtokos jelzős) szerkezetből keletkezett helynevekre találunk példát a szótárban.

A szántóföldek elnevezéseinek 81%-a szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a legtöbb a jelzős szerkezetből keletkezett nevek száma, mint például *Bertény farka*, *Rongyos-föld*, *Kis-Gegyesd*. Ezek a helynevek birtokos jelzős és minőségjelzős szerkezetből jöttek létre. Határozós szerkezetből és mellérendelő szerkezetből alkotott nevekre nem találunk példát a vizsgált települések helynevei között.

1.1. Jelzős szerkezetből keletkezett helynevek

1.1.1. Minőségjelzős szerkezetek

Erre a típusra főként a növényzetre utaló első névrészi helynevek jellemzőek a tanyanevek esetében, vagyis a *Káposztás-tanya* és a *Tökös-tanya* helynevek. Ide sorolható még az *Aranyos-tanya*, *Fényes-tanya*, *Magos-tanya* elnevezések is, melyeknél, csakúgy, mint az előbbieknél, az elnevezések első névrésze melléknév. Ebbe a kategóriába sorolhatók a *Homok-tanya*, *Kispest-tanya*, *Föveny-tanya*, *Lágyság-tanya* helynevek is, amelyek első névrészeiben főnevek állnak minőségjelzői szerepben. Azokban az elnevezésekben, melyek első névrésze a közelben lévő területre, tájrészre vagy vízre utal, szintén fellelhető a jelzős szerkezet. Talán ez inkább kijelölő jelzőnek tekinthető, mely jelzi, hogy pontosan melyik tanyáról van szó, például *Kerek-Mága-tanya* 'az a tanya, amely a *Kerek-Mága* mellett, illetve közelében található'.

Minőségjelzős szerkezetből létrejött szántóföldnevek lehetnek a következők: *Fényes-hát*, *Kis-Zúgó*, *Hamvas-lapos*, *Kincses-fel*, *Görbe-föld* helynevek, melyek első névrésze minden esetben melléknév (képzetlen: *Kis-Zúgó*, *Görbe-föld*; képzett: *Fényes-hát*, *Hamvas-lapos*, *Kincses-fel*). Láthatunk olyan minőségjelzős szerkezetből alakult helynévre is példát, aminek az első névrésze főnévként lesz minőségjelzője a második névrésznek. Ilyenek például az *Alma-szeg*, *Bika-sziget*, *Pipa-szeg* elnevezések.

Minőségjelzős szerkezetből jött létre a vízneveknél például a *Kis-szék*, *Büdös-tó*, *Kákás-fertő* állóvíznevek, vagy a *Jóhegyű-ér*, *Almás-ér*, *Sebes-ér* erek elnevezései.

A dombnevek túlnyomó többsége ebbe az alcsoportba tartozik, s főként a funkcionális-szemantikai szempontból a terület állat- (*Farkasszaros-hegy*, *Kecskés-hegy*, *Tehenes-hegyek*) és növényvilágára (*Almás-hegy*, *Kukulló-hegy*) utaló nevek jelennek meg itt nagy számmal. Ezek első névrészeiben a lexikális-morfológiai elemzés szerint főleg képzett melléknevek szerepelnek. Megkülönböztető jelzőt tartalmaznak a *Felső-Lyukas-hegy*, *Kis-Akaszto-hegy*, *Nagy-Kósa dombja* elnevezések.

A rétek elnevezéseire mind Nagyhalász, mind Kemece helyneveinél jellemző ez a névadási mód. Minőségjelzős szerkezet az alapja a *Bodzás-rét*, *Kis-Zombor*, *Jóízű-kátyú* elnevezéseknek, s ezeknél a neveknél is megfigyelhető lexikális-morfológiai szempontból, hogy az első névrészek egyaránt tartalmaznak képzetlen és képzett mellékneveket, illetve folyamatos melléknévi igeneveket.

Minőségjelzős szerkezetből 3 lánév alakult ki, melyek közül két elnevezés első névrészeiben –s melléknévképzővel ellátott állatnév szerepel (*Darvas-fertő*, *Fogaras-fertő*), egynél pedig –i melléknévképzős köznévi név (*Zerdei-láp*). Két elnevezés esetében az feltételezhető, hogy a helynév alapja egy kijelölő jelzős szerkezet lehetett: *Határ-kátyú*, *Meneti-szeg-láp*. Az első tudniillik az a kátyú, amelyik Kemece és Nagyhalász határában fekszik, a második név pedig a *Meneti-szeg* mellett fekvő lápra utal.

A következő legelők nevei jöttek létre minőségjelzős szerkezetből: *Tölgyfa-bokros*, *Kerek-Mága*, *Nagy-Telek*. Lexikális-morfológiai szempontból ezek első névrésze lehet növénynév (*Tölgyfa-bokros*) vagy képzetlen melléknév is (*Kerek-Mága*, *Nagy-Telek*). Képzett melléknév nem áll a legelőnevek első névrészeiben.

Szintén minőségjelzős szerkezet az alapja a lexikális-morfológiai szempontból növénynévi első névrészt tartalmazó *Kukulló-rét*, az állatnevet tartalmazó *Ölyvös-szeg*. A *Hosszú-zsombékos* és a *Nagy-láp* helynevek első névrészeiben pedig képzetlen melléknév szerepel.

1.1.2. Mennyiségjelzős szerkezetek

Az általam vizsgált nevek között az effajta szerkesztési módra nincs példa a szótárban, egyik település helynevei között sem.

1.1.3. Birtokos jelzős szerkezetek

A birtoklásra utaló első névrészi tanyanevek tartoznak ebbe a csoportba, de akad példa a terület pontos elhelyezkedésére utaló elnevezések között is. Ide tartozik például a jelöletlen *Babicz-tanya*, *Balogh Lajos-tanya*, *Bárány-tanya*, illetve a jelölt *Ivánku tanyája* is, melyben a birtokos személyjel földrajzi köznévhöz való tapadása mutatja a két tag közötti birtokviszonyt. Hasonló szerkezet figyelhető meg a *Nagy-Gegyesd-oldal tanyája* és a *Demecser-tó tanyája* elnevezésekben, amelyek szintén jelölt birtokviszonyt tartalmaznak. Ezek a nevek inkább talán körülírással formák lehetnek.

Jelöletlen nevek a *Bíró-kotymány*, *Eggert- ~ Eger-szeg*, *Szörény-szeg* szántóföld nevek, melyek első névrésze személynevet tartalmaz, s jelölt szerkezetet mutatnak a *Tolna homoka* és *Falu szigete* elnevezések. A pontos elhelyezkedésre utaló nevek közül birtokos jelzős szerkezet figyelhető meg a *Bálvány-szeg*, *Bertény farka*, *Hamvas laposa* helynevekben.

Birtokos jelzős szerkezetre utal a tavaknál az *Aladár-tó*, *Kun tava*, *Telek tava* helynevek, az ereknél pedig a *Balázs-ér*, *Hetei ere*, *Ludas-tó árka* elnevezések.

Ide sorolható a dombnevek közül a funkcionális-szemantikai vizsgálat szerint birtoklásra utaló első névrészi helynevek, amelyek lexikális-morfológiai szempontból családnevet, s keresztnévet egyaránt tartalmaznak (*Bodó-hegy*, *Kósa dombja*, *Lukács-hegy*). Szintén ide tartoznak még a pontos elhelyezkedésre utaló *Kerek-nyár dombja*, vagy a *Szántós-rét dombja* elnevezések, illetve a bizonytalan motivációjú *Szederin dombja*, melyet a második névrészhez kapcsolt birtokos személyjel mutat.

Ilyen szerkezetből alakultak ki például a jelöletlen *Tót-szer*, *Csiba-rét*, *Demény-sűrű* rétnévek, illetve a jelölt *Pap rétje*, *Kovászta laposa*, *Lányok kútja* elnevezések. Lexikális-morfológiai elemzés alapján ezek első névrészében keresztnév (*Aladár-lápok*, *Mága-szeg*), családnév (*Csiba-rét*, *Bíró-rét*, *Demény-sűrű*), foglalkozásnév (*Pap rétje*, *Bíró-rét*), népnév (*Tót-szer*), egyéb köznévként (*Lányok kútja*), egyrészes helynév (*Szeles eleje*), kétrészes helynév (*Szántós-rétfel ~ -föld*) egyaránt megjelenik.

Ebbe a kategóriába tartoznak az *Aladár lápja*, *Füvelő lápja*, *Kajor-fertő* lápnevek, melyek között találhatunk jelölt és jelöletlen alakot egyaránt.

Birtokos jelzős szerkezet az alapja a jelöletlen *Ágnes-kotymány*, *Bernát-ér-hát* elnevezéseknek, s a birtokos személyjelet tartalmazó, vagyis jelölt *Becz alja*, *Szőlő-hegy laposa* legelőneveknek.

A funkcionális-szemantikai vizsgálat szerint birtoklásra utaló *Bácsi-rét*, *Csebei-szeg*, *Becz rétje* nádasok nevei tartoznak ebbe a csoportba, de ide vehető a szintén birtokos jelzős szerkezetből keletkezett *Csermely homoka*, *Szapagy tókája*, *Sebes-ér-szeg* elnevezések is.

2. Morfematikai szerkesztéssel alkotott helynevek

2.1. Helynévképzővel alkotott nevek

Az egyetlen morfematikus szerkesztéssel képzett név a szántóföldek nevei közül a *Csörgő* helynév, amely a *csörög* igéből jött létre az *-ő* helynévképzővel. A dombok esetében is csak egy ilyen szerkesztéssel keletkezett helynév található, az *-s* helynévképzővel ellátott *Keselyűs* név.

A rétneknekél a Kemece határában fekvő *Ebfás* és a Nagyhalászról készült térképekről adatolható *Gyertyános* nevek illeszthetők ebbe a csoportba, melyek növénynévből szintén az *-s* helynévképzővel váltak a rét nevévé.

Szintén helynévképző, a *-d* kapcsolódott a *juh* állatnévhez a *Juhod* elnevezésben. Ez az egy legelőnév keletkezett ezzel a névadási móddal. A nádasok elnevezései közül a *Kerekes* *-s* helynévképzővel létrejött helynév sorolható ide. Mindkét előbb említett elnevezés Nagyhalász határában található terület neve.

3. Jelentésbeli névalkotással keletkezett nevek

3.1. Jelentéshasadással keletkezett nevek

A vizsgált rétnemek közül egy helynév keletkezett jelentéshasadással, a Nagyhalásznál található *Feneketlen* elnevezés. A névben a *feneketlen* 'járhatatlan, posványos, talajvizes <terület>' (KnSz.) földrajzi köznév vált helynévvé. Szintén Nagyhalász határában található az a 3 lánév, amely ezzel a névalkotási móddal jött létre. A *Járó-láp* ~ *Jároláp* szócikknél a szótárban kétféle keletkezésmódot is megemlítettem, hisz elképzelhető az is, hogy az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye. Jelentéshasadásról akkor beszélhetünk, ha a névben a *járóláp* 'a mocsaras területek olyan dús fűvel benőtt legelőnyi területe, mely a láp aljától elszakadva lassan halad a szél által annak irányába hajtva' (KnSz.) földrajzi köznevet tételezzük fel. A *Facsá* (*fácsa* 'kb. két, két és fél holdnyi földterület' (ÚMTSz.)) és a *Korhány* (*korhány* 'mocsaras, ingoványos, iszapos területből kiemelkedő szárazabb terület' (KnSz.)) nevek viszont csak egyféle módon, jelentéshasadással keletkeztek

Kemecsenél is megfigyelhető egy jelentéshasadással keletkezett legelőnév, a *Csere* 'bokros hely' (TESz.) elnevezés, amely a település határában fekszik. A legelők között még egy elnevezés található, amely ezzel a névalkotási móddal jött létre, a *Füvelő* 'legelő' (MTSz.) név. Szintén ide sorolható a terület mocsaras jellegére utaló *Fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) elnevezés, amely ily módon a nádas nevévé vált.

3.2. Metonimikus névadás útján létrejött nevek

A jelentésbeli névalkotással keletkezett szántóföldnevek minden esetben metonimikus névadás eredményei. Ennek a névalkotási módnak altípusait is megkülönböztetünk: hely (folyó, patak, állóvíz, kút, forrás, épület, terepalakulat), növény, állat, személy/csoport, csoport/név/törzs/nemzetiség (népnév, foglalkozás, törzsi hovatartozás, nemzetségnév) jelölő lexémákból alakult helynevek. Ezek közül leggyakoribb az általam vizsgált nevekénél a személynévből alakult nevek csoportja, de van példa hely, azon belül ér, és növénynévből alakult helynevekre is. Családnévből alakultak a *Csebei*, *Hajdú*, *Zúgó*, személynévből a *Szörény* és *Mága* szántóföldek nevei, foglalkozásnévből, metonimikus úton létrejött névnek tekinthetők az *Orkoláp* és a *Hajdú* nevek is. A *Hajdú* elnevezésű szántóföld kissé bizonytalan etimológiája miatt két csoportba is besorolható, a családnevekből és a foglalkozásnevekből létrejött helynevek kategóriájába. A *Jóhegyű* helynév a közeli érről kapta a nevét. Az *Ördögös* nevet egyik kategóriában sem tudtam elhelyezni, ugyanis ez az *ördögös* 'az ördögtől megszállott; az ördöggel cimboráló' melléknévből (FNESz. *Ördögös*) alakult ki.

Metonimikus névadással csak két víznév keletkezett, az egyik (*Ásvány*) az 'árok' jelentésű *ásvány* köznévből, a másik (*Gégény*) a *Gégény* személynévből jött létre. Mindkét helynév Kemecse határában helyezkedik el.

6 rétnév sorolható ebbe a kategóriába a rétnévek közül, melyek vagy a terület növényzetéről (*Barkóca*, *Csuha*, *Csuta*), birtokosáról (*Kéci*, *Zombor*), vagy egy ott lévő építményről (*Bálvány*) kapták a nevüket. A *Barkóca* nevű rét kivételével mindegyik terület Nagyhalász határában található.

Metonimikus névadással csak egy legelő neve alakult ki, az ott folytatott cselekvésre, vagy az ott lévő épületre utaló *Kőégető* név.

4. Szerkezeti változással alakult nevek

4.1. Ellipszissel

Ezzel a szerkezeti változással jött létre a Nagyhalász határában fekvő rét, a *Bodzás* neve. Az elnevezés a *Bodzás-rét* helynévből keletkezett a második névrész ellipszisével, s a két név ugyanannak a területnek az elnevezése.

4.2. Redukcióval

A *Tolna-homok* szántóföld neve ezzel a szerkezeti változással alakult ki a *Tolna homoka* helynévből, ahol a változás a birtokos személyjel toldalékmorfémát érinti. A névalakok datálása miatt valószínűsíthető ez a kialakulási mód. Hasonlóképpen jött létre a *Csermely-homok* rétnév is a *Csermely homoka* mikronévből a birtokos személyjel redukciójával. Mindkét elnevezés Nagyhalász határában helyezkedik el.

A szintén Nagyhalász határában található *Pap-tó* állóvíznév a *Pap tava* mikronévből a birtokos személyjel redukciójával jött létre, hiszen mindkét elnevezés ugyanazt a denotátumot nevezi meg. A névalakok datálása miatt feltételezhető ez a fajta szerkezeti változás. Ugyanez figyelhető meg a *Bertény-tó* elnevezésben is, amely a *Bertény tava* helynévből jött létre.

4.3. Bővüléssel

A lópnevek között található *Meneti-szeg lópja* a *Meneti-szeg-lóp* mikronévhez kapcsolt birtokos személyjellel, bővülés eredményeként jött létre.

Aczélos 'az Akasztó-hegytől É-ra, a Szőlőkertektől K-re, Nagyhalász határában fekvő dülő' 1791b: *Aczélos*, 1901: *Aczélos* (Bj.).

Az *Aczélos* családnév (1607: *Aczelyos*, RMCsSz. *Aczélos*) vált helynévvé metonimiával, birtoklásra utalva. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy az *acél* 'edzhető vasféleség, vasötvözet' (TESz.) anyagnév –s helynévképzős alakja vált helynévvé morfológiai szerkesztéssel, talán az itt folytatott munkára utalva. A TSH-beli *Aczélos-dülő* adat valószínűleg ugyanez a terület, amelynek nevéhez kiegészüléssel hozzátapadt a *dülő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznévi.

Ágnes-kotymány 'a Kincses-feltől K-re, a Rádi úttól Ny-ra, Kemece határában fekvő legelő' 1859: *Ágnis kotymán*.

Az elnevezés az *Ágnes* személynév (1227: *Agneti*, ÁSz. 50) és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Akasztó-hegy 'az Ördög-árokotól Ny-ra, a Kőégetőtől É-ra, Nagyhalász és Kemece határában található kiemelkedés' 1901: *Akasztó hegy* (Nfe.). Vö. **Kis-Akasztó-hegy, Nagy-Akasztó-hegy**.

Az elnevezés az *akasztó* 'függeszt' (TESz.) ige folyamatos melléknévi igenévi alakjához kapcsolt *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi könévvel jött létre, szintagmatikus úton. Valószínűleg egy akasztófa állt ezen a hegyen vagy a közelében, erre utal az elnevezés.

Aladár lápja 'az Aladár-tótól D-re, Nagyhalász határában fekvő láp' 1791b, 1791c: *Aladár lápja*. Vö. **Aladár-tó, Aladár-lápok**.

Az első névrészben az *Aladár* családnév (1250: *Aladar*, RMCsSz. *Aladár*) vagy az *Aladár* személynév (+1135/+1262/1566: *Aladar*, ÁSz. 52) szerepel. Második névrésze a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztéssel jött létre birtoklásra utalva.

Aladár-lápok 'a Bika-réttől D-re, Nagyhalász határában fekvő rét' 1863: *Aladár lápok*. Vö. **Aladár lápja, Aladár-tó**.

Az első névrészben az *Aladár* családnév (1250: *Aladar*, RMCsSz. *Aladár*) vagy az *Aladár* személynév (+1135/+1262/1566: *Aladar*, ÁSz. 52) szerepel. Ehhez kapcsolódott a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi többes számú alakja. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal. A datálás miatt elképzelhető ugyanakkor, hogy az *Aladár lápja* alakból névelemcserével jött létre.

Aladár-tó 'a Nagy-állástól D-re, az Aladár lápjától É-ra, Nagyhalász határában található állóvíz' 1791b, 1791c: *Aladár tó*. Vö. **Aladár lápja, Aladár-lápok**.

Az első névrészben az *Aladár* családnév (1250: *Aladar*, RMCsSz. *Aladár*) vagy az *Aladár* személynév (+1135/+1262/1566: *Aladar*, ÁSz. 52) szerepel. Második névrésze a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Almás-hegy 'Kemecse határában, a Felső-Turai úttól D-re lévő magas domb' 1859: *Almás hegy*.

Az elnevezés az *alma* gyümölcsnév –s melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemző növényzetére vagy az itt található farkasalma gyomnövényre utal.

Alma-szeg 'a Falu-ér-hát és a Kis-Tisza között, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b: *Alma szeg*, 1791c: *alma* *Đzeg*, 1901: *Alma szeg*, *Almaszeg* (Bj.).

Az elnevezés az *alma* gyümölcsnév és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület jellemző növényzetére utal.

Almás-ér 'a Kis-Tiszától K-re, a Szöve-tótól Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő vízfolyás' 1791b: *Almás ér*.

Az elnevezés az *alma* gyümölcsnév –s melléknévképzős alakja és az *ér* 'patak' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s az ér mellett fekvő területen lévő növényre utalhat.

Alsó-Kerekörvény-szeg 'a Kis-Tisza kanyarulatában, a Felső-Kerekörvény-szegtől Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791c: *alsó kerek örvényszeg*, 1791b: *AlĐó Kerek Örvény Szeg*, 1791c: *alĐó kerek örvénĐzeg*. Vö. **Felső-Kerekörvény-szeg**.

A térképről nem adatolható *Kerekörvény-szeg* név és az *alsó* 'alacsonyabban fekvő' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével,

szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület viszonyított helyzetére utal. Előtagja korrelációban áll a *Felső-Kerekörvény-szeg* előtagjával. A *Kerekörvény-szeg* név első része a *kerek* melléknév és az *örvény* 'vízforgás, forgó' (TESz.) köznévi összetétele, amelyhez a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi járult bizonyára a terület alakjára utalva. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye.

Alsó-lyukas-hegy 'Kemecse határában, a Felső-Lyukas-hegytől D-re fekvő kiemelkedés' 1859: *Alsó Lyukas hegy*. Vö. **Felső-lyukas-hegy**.

Az elnevezés a térképről nem adatolható *Lyukas-hegy* név és az *alsó* 'alacsonyabban fekvő' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület viszonyított elhelyezkedésére utal. Előtagja korrelációban áll a *Felső-lyukas-hegy* név előtagjával. A *Lyukas-hegy* névben a *lyuk* 'üreg' (TESz.) főnév –s melléknévképzős alakja kapcsolódott össze a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévvvel. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület jellemző tulajdonságára utal. KOZMA írja, hogy a földrajz tudományban kotyornak nevezett forgószerű által kivájt érdekes medencéhez hasonlítható ez a terület, melynek pereme 2-3 méterre kiemelkedik a környezetéből, s tele van rókalyukkal (1997: 20).

Aranyos-kotymány 'Kemecse határában, a Hosszú-réttől K-re fekvő üstszerű, kis területű mélyedés' 1859: *aranyos kotymán*.

Az elnevezés az *arany* 'sárga színű nemesfém' (TESz.) anyagnév –s melléknévképzős alakja és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre.

Az elnevezés talán a talaj színére utalhatott.

Aranyos-tanya 'a Jövény-tanyától DNy-ra, a Kis-Béttől DK-re, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Aranyos tanya*.

Az első névrészben az *Aranyos* családnév (1412: *Arantias*, RMCsSz. *Aranyas*) vagy az *arany* 'sárga színű nemesfém' (TESz.) főnév –s melléknévképzős alakja szerepel, amelyhez a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s családnévi első névrész esetén birtoklásra, melléknévi első névrész esetén a talaj színére vagy minőségére utalhat.

Árpás-sziget 'a Falu szigetjétől D-re, a Meneti-szegtől K-re, Nagyhalász határában fekvő kis területű sziget' 1791b: *Árpás Őziget*, 1901: *Árpás sziget* (Nfe.).

Az *árpa* növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre a helynév. A névadás motivációja az itt előforduló jellemző növényzet lehetett.

Ásott-ér 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Szöve-tótól É-ra található vízfolyás' 1791b, 1791c: *Ásott ér*.

Az elnevezés az *ás* (TESz.) ige -tt befejezett melléknévi igenévképzővel ellátott alakja és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és az *ér* kialakulására utalhat.

Ásvány 'a Bogdányi országúttól és a Fűzfás-gáttól É-ra, Kemece határában fekvő vízfolyás' 1859: *Ásvány*.

Az *ásvány* 'árok' (TESz.) főnévből alakult ki metonímiával a helynév, és mesterségesen kialakított folyóvízre, vízmederre utal (RÉFI 1997: 23).

Babicz-tanya 'Kemece határában, a Mága-hídtól D-re fekvő tanya' 1952–1985: *Babicstanya*, *Babicztanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Babicz* (Tk1. 2006: 82) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal.

Bácsi-rét 'a Balázs-réttől K-re, részben a vasmegyeri határba, részben a kemecei határba eső nádas' 1859: *Bácsi rét*.

Az elnevezés első névrészében vagy a *Bácsi* családnév (1416: [*Paulus*] *Bachi*, RMCsSz. *Bácsi*) vagy pedig a *bácsi*, idősebb férfire utaló megnevezés szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévi. A név tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s birtoklásra utal. KOZMA munkája szerint vízében nagy mennyiségben volt ponty, kárász is (1997: 13).

Baj-tó 'Nagyhalász határában, az Ér-háttól K-re fekvő állóvíz' 1791a: *Baj-tó*.

Az elnevezés első névrészében vagy a *baj* 'nehézség, akadály' (TESz.) köznévi vagy az ótörök *baj* 'gazdag, bő' (GOMBÓCZ 1915: 45) melléknév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi. A név tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye. Az első esetben talán egy ott történt eseményre (ti. balesetre), a másodikban a terület élőlényben (növényben vagy állatban) való gazdagságára utal az elnevezés.

Balázs-ér 'a Kis-Tiszából K felé lévő vízfolyás, Nagyhalász határában 1791b: *Balás er*, 1791c: *Balás ér*.

Az elnevezés a *Balázs* személynév (1234/1392: *Balasy*, ÁSz. 84) és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalt.

Balázs-rét 'Kemece határában, a Nagy-láptól D-re, a Bácsi-rétig elhelyezkedő rét' 1859: *Balázs rét*. Vö. **Balázs-sziget**.

Az elnevezés első névrészeiben vagy a *Balázs* családnév (1406: *Balasyanusfalua*, RMCsSz. *Balázs*) vagy a *Balázs* személynév (1234/1392: *Balasy*, ÁSz. 84) szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznévvé, a név tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. KOZMA munkája szerint nádas, kákás, szélén sásas terület, halászták is. Belőle emelkedik ki a *Balázs-sziget* (1997: 12). Az elnevezés birtoklásra utalhatott.

Balázs-sziget 'Kemece határában, Kis-Köpertől K-re a Balázs-réttől kiemelkedő kis sziget' 1859: *Balázs sziget*. Vö. **Balázs-rét**.

Az elnevezés első névrészeiben vagy a *Balázs* családnév (1406: *Balasyanusfalua*, RMCsSz. *Balázs*) vagy a *Balázs* személynév (1234/1392: *Balasy*, ÁSz. 84) szerepel. Ehhez kapcsolódott a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévvé szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Bal-fű 'a Ság-réttől Ny-ra, Nagyhalász és Kótaj határában fekvő szántóföld' 1791c, 1791b: *Bal Fű*.

Az elnevezés a *bal* 'a jobb ellentéte' (TESz.) melléknév és a *fű* 'füves hely, pázsit; legelő, kaszáló'

(TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés talán a terület viszonyított elhelyezkedésére utal.

Balogh Lajos-tanya 'Kemece határában, a Szikszay-tanyától D-re fekvő tanya' 1952–1985: *Balogh Lajos tanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Balogh Lajos* személynév (1298: [*Johannes*] *Balug*, RMCsSz. *Balogh*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal.

Bálvány 'a Bálvány-dűlőtől D-re, a Hosztán-fütől Ny-ra, Nagyhalász határában található rét' 1901: *Bálvány* (Bj.). Vö. **Bálvány-dűlő**.

A középkori oklevelekben 'határkő'-nek, 'nagy kő'-nek értelmezett magyar *bálvány* köznévből (FNESz. *Bálvány*) vagy a *bálvány* 'istenként tisztelt szobor' (TESz.) köznévből alakult ki a helynév metonímiával, s egy ott lévő kőre, szoborra utalhatott.

Bálvány-dűlő 'Bálványtól É-ra, Ördögös és Pipa-szeg között, Nagyhalász határában fekvő dűlő' 1901: *Bálvány dűlő* (Bj.), *Bálvány dűlő* (Nfe.). Vö. **Bálvány**.

A *Bálvány* mikronév és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre a helynév szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a középkori oklevelekben 'határkő'-nek, 'nagy kő'-nek értelmezett magyar *bálvány* köznévből (FNESz. *Bálvány*) vagy a *bálvány* 'istenként tisztelt szobor' (TESz.) köznévből alakult ki az elnevezés első névrésze, s ehhez

kapcsolódott hozzá a *dülő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s az első esetben a terület pontos elhelyezkedésére, a második esetben egy ott lévő szoborra utalhatott.

Bálvány-hegy 'a Kis-Bálvány-tanyától ÉK-re, a Bálvány-szegtől Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő kiemelkedés' 1791a: *Bálvány-hegy*, 1791b: *Bálvány Hegy*, 1791c: *Bálvány hegy*. Vö. **Bálvány-szeg**, **Kis-Bálvány-tanya**.

Az első névrészben, a középkori oklevelekben 'határkő'-nek, 'nagy kő'-nek értelmezett magyar *bálvány* köznév (FNESz. *Bálvány*) vagy a *bálvány* 'istenként tisztelt szobor' (TESz.) köznév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s egy ott lévő köre, szoborra utalhat.

Bálvány lápja 'a Bálvány-szegtől ÉNy-ra, Nagyhalász határában fekvő mocsaras terület' 1791b: *Bálvány lapja*. Vö. **Bálvány-szeg**.

Az elnevezés első névrészében a középkori oklevelekben a magyar *bálvány* 'határkő, nagy kő' (FNESz. *Bálvány*) vagy az 'istenként tisztelt szobor' (TESz.) köznév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepert állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, s valószínűleg egy ott lévő köre, szoborra utalhat.

Bálvány-szeg 'Nagyhalász határában, a Bálvány-hegytől K-re, Bálvány lápjától DK-re fekvő

szántóföld' 1791b: *Bálvány-szeg*. Vö. **Bálvány-hegy**, **Bálvány lápja**.

Az első névrészben, a középkori oklevelekben 'határkő'-nek, 'nagy kő'-nek értelmezett magyar *bálvány* köznév (FNESz. *Bálvány*) vagy a *bálvány* 'istenként tisztelt szobor' (TESz.) köznév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s egy ott lévő köre, szoborra utal.

Bárány-tanya 'a Hajó-homok melletti tanyacsoport egyike, a Bárány-értől Ny-ra, Nagyhalász határában' 1791a: *Barán tanya*. Vö. **Bárány-ér**.

Az elnevezés talán a *Bárány* családnév (1361: *Baran [Péter]*, RMCsSz. *Bárány*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalt.

Bárány-ér 'Nagyhalász és Dombrád határában, a Hájó-homoktól és a Bárány-tanyától K-re fekvő ér' 1791c: *Barany er*. Vö. **Bárány-tanya**.

Az elnevezés talán a *Bárány* családnév (1361: *Baran [Péter]*, RMCsSz. *Bárány*) és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként birtoklásra utalva.

Barkóca 'Kemecse határában, a Maga-rét K-i futóhomokos, buckás folytatása, rét' 1859: *Barkócza*.

A *barkóca* 'egy fajta berkenyefa' (TESz.) növénynevből jött létre a helynév metonimikus úton, s a terület jellemző növényzetére utal.

Barkóca-ér-hát 'a Sipos-ér-háttól D-re, Orkoláptól É-ra, Nagyhalász határában fekvő nádas'

1791b: *Barkotzérhát*, 1791c: *Barkotz érhát*.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Barkóca-ér* név és a *hát* 'szélesebb tetű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Barkóca-ér* a *barkóca* 'egy fajta berkenyefa' (TESz.) növénynév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utalt.

Basa kútja 'a Fűzfás-gáttól D-re, Kemece határában fekvő állóvíz' 1859: *Basa kútja*.

Az elnevezés első névrészában vagy a *basa* 'török tartományi kormányzó' (TESz.) köznévi vagy a *Basa* családnév (1463: *Basa*, RMCsSz. *Basa*) szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *kút* 'földbe ásott vagy fűrt gödör, amelyből az összegyűlt talajvíz felszínre hozható; forrás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja. A név tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalhatott.

Batkay-tanya 'a Hajó-homok melletti tanyacsoport egyike, a Barántanya és a Kis Pest-tanya között, Nagyhalász határában' 1791a: *Batkay tanya*.

Az elnevezés a *Bátkai* családnév (1460: [*Antonio*] *Bathkay*, RMCsSz. *Bátkai*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalt.

Becz alja 'Kemece és Tura határában, Kemece legdélebbi részén fekvő legelő' 1859: *Becz allya*.

Az elnevezés első névrészában talán a *Becze* családnév (1479: [*Pauli*]

Becze, RMCsSz. *Becze*) vagy a *Bece* személynév (1174: *Bece*, ÁSz. 100) szerepel. Ehhez kapcsolódott az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s birtoklásra utal.

Becz réti-tanya 'Kemece határában, a Becz réti tanyán fekvő tanya' 1944: *Becrétitanya* (TSH.). Vö. **Becz rétje**.

Az elnevezés a *Becz réti* mikronévből a *-je* birtokos személyjelnek az *-i* melléknévképzővel való névelemcseréjével és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a tanya pontos elhelyezkedésére utal.

Becz réti 'a Nyíregyháza-Záhony vasútvonal és a Nyíregyháza-Kemece műút találkozásától D-re húzódó nádas terület, Nagyhalász és Kemece határában' 1859: *Betz réti*.

Az elnevezés első névrészában talán a *Becze* családnév (1479: [*Pauli*] *Becze*, RMCsSz. *Becze*) vagy a *Bece* személynév (1174: *Bece*, ÁSz. 100) szerepel. Ehhez kapcsolódott a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja, így az elnevezés szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés mindkét első névrész esetén birtoklásra utal.

Bélye tava 'Nagyhalász határában, a Szöve-tótól D-re, a Tóköztől É-ra fekvő állóvíz' 1791b: *Bélye tava*, 1791c: *Bélye tava*.

Az elnevezés a *Bélye* családnév (1239: [*Joannis*] *Belye*, RMCsSz. *Belye*) és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus

szerkesztéssel jött létre birtoklásra utalva.

Bernát-ér-hát 'Nagyhalász határában, az Orkoláptól Ny-ra fekvő, erdővel körülvett legelő' 1901: *Bernát érhát* (Bj.).

A térképekről nem adatolható *Bernát-ér* névből a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévvvel szintagmatikus szerkesztéssel jött létre az elnevezés, és a terület pontos elhelyezkedésére utalt. A *Bernát-ér* név a *Bernát* családnévhez (1431: [*Stephano*] *Bernath*, RMCsSz. *Bernát*) kapcsolt *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel.

Bertény 'Nagyhalász és Kemece határában fekvő hosszú szélbarázda, szántóföld Bertény keskenyétől és Bertény farkától É-ra' 1859: *Bertény*, 1870: *Bertjén*. Vö. **Bertény keskenye, Bertény farka.**

Az elnevezés alapja a szláv *бѣртѣнь* 'méhlikásul alkalmas faodúkkal rendelkező erdőféle' szószerkezet első néveleme, ennek átvételével jött létre a magyar helynév (FNESz. *Bertény*).

Bertény farka 'a Bertény keskenyének folytatása, Kemece határában fekvő szántóföld' 1859: *Bertény farka*. Vö. **Bertény, Bertény keskenye, Bertény keskenyére járó út.**

Az elnevezés a *Bertény* helynév és a *farok* 'valamilyen földrajzi egységnek, pl. hegynek, víznek, földterületnek a vége, elkeskenyedő nyúlványa' (KnSz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Bertény keskenye 'Bertény folytatása, Bertény farka eleje, Nagyhalász és Kemece határában

fekvő szántóföld' 1859: *Bertény keskenye*. Vö. **Bertény, Bertény keskenyére járó út, Bertény farka.**

Az elnevezés a *Bertény* helynév és a *keskeny* 'vékony, kis szélességű' (TESz.) melléknév birtokos személyjeles formájának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Bertény keskenyére járó út 'Kemece határában, Bertény keskenye felé vezető út, mely a Toppantó-hátat szeli ketté' 1859: *Bertény keskenyére járó út*. Vö. **Bertény, Bertény keskenye, Bertény farka.**

Az elnevezés a *Bertény keskenye* helynévből *-re* határozóraggal, a *jár* 'valahová megy, járul, jut' (TESz.) ige melléknévi igenévképzős alakjával és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévvvel, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre. Minden bizonnyal csupán körülírás, motivációja az út pontos elhelyezkedése és iránya volt.

Bertény-szeg 'Nagy-Bertény tavától K-re, Kis-Bertény tavától Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791c: *Bertén Dzeg*. Vö. **Nagy-Bertény tava, Kis-Bertény tava.**

Az elnevezés első névrészének alapja a szláv *бѣртѣнь* 'méhlikásul alkalmas faodúkkal rendelkező erdőféle' szószerkezet első néveleme. Ennek átvételével jött létre a magyar helynév első névrésze (FNESz. *Bertény*), s kapcsolódott össze a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévvvel. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Bertény tava 'a Kecskés-hegytől D-re, Nagyhalász és Kemece

határában fekvő állóvíz' 1863: *Bertény tava*. Vö. **Bertény-tó**.

Az elnevezés első névrészeinek alapja a szláv *бѣртѣнь* 'méhlikásul alkalmas faodúkkal rendelkező erdőféle' szószerkezet első néveleme. Ennek átvételével jött létre a magyar helynév első névrésze (FNESz. *Bertény*), s kapcsolódott össze a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjával. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Bertény-tó 'a Kecskés-hegytől D-re, Nagyhalász és Kemece határában fekvő állóvíz' 1901: *Bertyen tó* (Nfe.). Vö. **Bertény tava**.

A datálás miatt elképzelhető, hogy a *Bertény tava* mikronévből alakult ki a helynév a birtokos személyjel redukciójával. Az elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Bét-érc-tanya 'a Nagy-Béttől ÉK-re, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Bét érc tanya*. Vö. **Nagy-Bét**.

Az elnevezés a térképről nem adatható *Bét-érc* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Bét-érc* név a *Bét* (1238: *Bet*, ÁSz. 120) személynév és az *érc* 'homok; homokos terület' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Bika-rét 'az Aladár-lápoktól É-K-re, a Gegyesd-tótól D-Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1863: *Bika rét*.

Az elnevezés a *bika* 'a szarvasmarha hímje' állatnév (TESz.) és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes

terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus úton. Az elnevezés onnan kaphatta a nevét, hogy ide hajtották ki az állatokat legelni.

Bika-sziget 'Kemece és Tura határában, a Pazonyi úttól K-re fekvő szántóföld' 1859: *Bika Őziget*.

Az elnevezés a *bika* 'a szarvasmarha hímje' állatnév (TESz.) és a *sziget* 'vízzel körülvevett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utalt.

Bíró-kotymány 'Kemece határában, a Becz réjtől DNy-ra fekvő szántóföld' 1859: *Bíró Kotymán*.

Az elnevezés első névrészeiben a *Bíró* családnév (1402: *Byro [Mátyással]*, RMCsSz. *Bíró*) vagy a *bíró* foglalkozásnév szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévvé. A név tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s mindkét első névrész esetén birtoklásra utalt.

Bíró-rét 'a Tolna-homoktól É-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1901: *Bíró-rét* (Nfe.).

Az elnevezés vagy a *Bíró* családnév (1402: *Byro [Mátyással]*, RMCsSz. *Bíró*) vagy a *bíró* foglalkozásnév és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s mindkét első névrész esetén birtoklásra utal.

Bíró-szeg lápja 'Nagyhalász határában, Eger-szegtől É-ra fekvő láp' 1791b: *Bíró-szeg lápja*.

Az elnevezés a térképről nem adatható *Bíró-szeg* mikronévvé és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi

köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Bíró-szeg* név első névrészában a *Bíró* családnév (1402: *Byro [Mátyással]*, RMCsSz. *Bíró*) vagy a *bíró* foglalkozásnév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznév, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s mindkét első névrész esetén birtoklásra utal.

Blahanka-híd 'a Kis-Tiszán átvezető híd, Nagyhalász határában' 1791a: *Blahanka-híd*.

Az ismeretlen eredetű *Blahanka* első névrész és a *híd* 'valamely útnak folyó stb. feletti áthaladását biztosító műszaki építmény' (TESz.) köznév összetételével jött létre szintagmatikus úton. Az első névrész ismeretlen volta miatt az elnevezés motivációja is ismeretlen.

Bodó-hegy 'a Nyíregyházi és a Nagyhalászi út kereszteződésénél lévő magasabb fekvésű terület, Nagyhalász és Kemece határában' 1901: *Bodó hegy*.

Az elnevezés a *Bodó* személynév (1211: *Bodou*, ÁSz. 130) és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utalhatott.

Bodzás 'a Köleségéstől K-re, a Hosztán-fütről ÉNy-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1901: *Bodzás* (Bj.). Vö. **Bodzás-rét**.

A datálás és a lokalizáció miatt elképzelhető, hogy az elnevezés a *Bodzás-rét* helynévből keletkezett a második névrész ellipszisével, s a terület jellemző növényvilágára utal.

Bodzás-rét 'a Köleségéstől K-re, a Hosztán-fütről ÉNy-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b, 1791c: *Bodzás rét*. Vö. **Bodzás**.

Az elnevezés a *bodza* növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznévnek az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényvilágára utal.

Bogdányi országút 'Kemecsétől Nyírbogdány felé vezető országút' 1859: *Bogdányi ország út*.

Az elnevezés a *Bogdány* településnévből –i melléknévképzővel és az *országút* 'nagyobb távolságra vezető fő közlekedési út' (TESz.) földrajzi köznévvel jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az út irányára utalt. A *Bogdány* településnév pusztaszemélynévből (+1135/+1262/1566: *Bogdan*, ÁSz. 134) keletkezett magyar névadással (FNESz. *Nyírbogdány*), s birtoklásra utal.

Borbély-tanya 'Gégénytől D-re, Kemece D-i részén, Tura település felé fekvő tanya' 1870: *Borbély tanya*, 1944–1952: *Borbélytanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Borbély* családnév (1436: [*Andrea*] *Borbel*, RMCsSz. *Borbély*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Borosz-tanya 'a Hajó-homoktól É-ra fekvő tanyacsoport egyike, a Simák-tanya és a Bárány-tanya között, Nagyhalász határában' 1791a: *Borosz tanya*.

Talán a *Boros* családnév (1394: [*Emericus*] *Boros*, RMCsSz. *Boros*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus

szerkesztéssel jött létre az elnevezés, s birtoklásra utal.

Böd ere 'a Kis-Tisza Ny-i részén, a Bör-dűlőtől É-ra, Nagyhalász határában fekvő ér' 1791b: *Bödere*, 1791: *Böt ere*.

Az elnevezés a *Böd* személynév (1214: *Beud*, ÁSz. 121) és az *ér* 'patak' (TESz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Bör-dűlő 'a Malom-ér és a Kis-Tisza között, a Mester-szigettől ÉK-re, Nagyhalász határában fekvő szántó föld' 1791b: *Bördölő*. Vö. **Bör-ér**.

A névben valószínűleg a *Bör* családnév (1445: *Bewr*, RMCsSz. *Bör*) vagy a *bör* 'kidolgozott állatbőr' (TESz.) és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántó föld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznévből kapcsolódott össze, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre. A név családnévi első névrész esetén birtoklásra, anyagnévi első névrész esetén talán a környéken végzett bőrcserzésre utalhatott.

Bör-ér 'a Kis-Tiszát és a Kun tavát összekötő vízfolyás, Nagyhalász határában' 1791b: *Bör ér*. Vö. **Bör-dűlő**.

Az elnevezés valószínűleg a *Bör* családnév (1445: *Bewr*, RMCsSz. *Bör*) vagy a *bör* 'kidolgozott állatbőr' (TESz.) főnévből és az *ér* 'patak' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés motivációja családnévi első névrész esetén birtoklás, anyagnévi első névrész esetén talán a környéken végzett bőrcserzés lehetett.

Bövér homoka 'Csiba-réttől K-re, Csermely homokától D-re, Nagyhalász és Tiszakarád határában

fekvő homokos dűlő' 1791b, 1791c: *Bövér homoka*.

A *bő* 'gazdag; tágas, bőséges' (TESz.) melléknév és a *vér* 'az ember és a gerinces állatok ereiben keringő piros színű nedv' (TESz.) köznévből összetételéhez kapcsolódott a *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a talaj jó minőségére és gazdagságára utalhat.

Bözsér 'a Bözsér-lápoktól É-Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1901: *Bözsérnél* (Nfe.). Vö. **Bözsér-lápok**.

Az elnevezés etimológiája, így lexikai felépítése és motivációja ismeretlen.

Bözsér-lápok 'a Koczobalápoktól ÉNy-ra és a Bözsértől DK-re, Nagyhalász határában fekvő mocsaras terület' 1901: *Bözsér-lápok* (Bj.), Vö. **Bözsér**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Bözsér* első névrész és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévből többes számú alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal, tudniillik a *Bözsér* nevű területhez közeli voltára.

Büdös-rét 'Kemecse határában, a Büdös-tótól Ny-ra fekvő rét' 1859: *Büdös rét*. Vö. **Büdös-tó**.

Az elnevezés a *büdös* 'erős szagú' melléknév (TESz.) és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés arra utalhatott, hogy a *Büdös-tó*-ból áradó kellemetlen szag a környező rétet jellemző tulajdonsága is lett.

Büdös-tó 'Kemecse és Nyírbogdány határában, az Ebfás dűlőben lévő állóvíz' 1859: *Büdös tó*. Vö. **Büdös-rét**.

A helynév a *büdös* 'erős szagú' melléknév (TESz.) és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a *tó* jellegzetesen kellemetlen szagára utalt.

Csalános-szigetek 'Nagyhalász határában, a Gyékény-oldal-tanyától ÉNy-ra fekvő kisebb szigetcsoport' 1791b: *Csalános Őzigetek*.

Az elnevezés a *csalán* növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévvé többes számú alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utalt.

Csapó-verem 'Nagy-Zsadánytól ÉNy-ra, Kemecse és Vasmegyer határában fekvő kákás hely' 1859: *Csapó verem*.

Az elnevezés a *csap* 'üt, vág' (TESz.) ige folyamatos melléknévi igenévi alakja és a *verem* 'földbe ásott nagyobb gödör' (TESz.) köznévvé összekapcsolódásával jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Motivációja bizonytalan.

Csebei 'a Szörénytől ÉK-re, Nagyhalász határában fekvő szántóföld, rét' 1791b, 1791c: *Csebely*, 1901: *Csebei* (Bj.).

A *Csebei* családnévből (1542: [Vitalis] *Chebey*, RMCsSz. *Csebei*) keletkezett a helynév metonímiával. Az elnevezés birtoklásra utalt.

Csebei-szeg 'az Orkoláptól É-ra, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1863: *Csebély szeg*.

Az elnevezés a *Csebei* családnévből (1542: [Vitalis] *Chebey*, RMCsSz.

Csebei) és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre birtoklásra utalva.

Csépány-tanya 'Kemecse D-i részén, Libabokor település irányában, a Csorba-tanyától É-ra fekvő tanya' 1952–1995: *Csépánytanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Csépány* családnévből (1373: *Chypan*, RMCsSz. *Csépány*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Csere 'Kemecse határában, a Szőlős-kerttől É-ra fekvő legelő' 1859: *Csere*. Vö. **Külső-Csere**.

Az elnevezés a *csere* 'bokros hely' (TESz.) földrajzi köznévből alakult ki jelentéshasadással, s a hely jellemző növényzetére utalt.

Csermely-homok 'a Nagy-Tisza Ny-i oldalán, a Csermely-szegtől D-re, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1901: *Csermelyhomok* (Bj.). Vö. **Csermely-szeg, Csermely homoka**.

Az elnevezés a névalakok datálása miatt a *Csermely homoka* névből alakulhatott ki a birtokos személyjel redukciójával. Az elnevezés a közelben lévő kisebb vízfolyásra utalt.

Csermely homoka 'a Nagy-Tisza Ny-i oldalán, a Csermely-szegtől D-re, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1791b, 1791c: *Csermely homoka*. Vö. **Csermely-szeg, Csermely-homok**.

Az elnevezés a *csermely* 'ér, patak' (TESz.) földrajzi köznévvé és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) birtokos személyjellel alakjának összetételével

jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a közelben lévő kisebb vízfolyásra utalt.

Csermely-szeg 'Csermely homokától É-ra, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1791b: *Csermely szeg*, 1791c: *Csermely Dzeg*. Vö. **Csermely-homok, Csermely homoka**.

A helynév a *csermely* 'ér, patak' (TESz.) földrajzi köznévi és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Csiba-rét 'Nagyhalász és Dombrád határában, Orkoláptól É-ra fekvő rét' 1791a: *Csibarét*, 1791b, 1791c: *Csiba Rét*, 1863: *Csiba rét*.

Az elnevezés a *Csiba* családnév (1428: [*Nicolaus*] *Cziba*, RMCsSz. *Csiba*) és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal. Ugyanakkor elképzelhető, hogy az első névrészben a *csiba* 'kutya elűzésére' (ÚMTSz.) módosító szerepet játszik, így az elnevezés a területen kószáló kóbor kutyák elkergetésére utalhatott. Eredetileg Dombráddal tartozott.

Csorba-tanya 'a Csépany-tanyától D-re, Kemece határában fekvő tanya' 1952: *Csorbatanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Csorba* családnév (1344: [*Nicolaum*] *Chorba*, RMCsSz. *Csorba*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Csörgő 'Kemece központjától DK-re, a Megyeri úttól D-re fekvő szántó' 1895: *Csörgő*.

A helynév a *csörög* 'zörög; csörgő hangot ad' (TESz.) ige folyamatos melléknévi alakjából alakult ki morfológiai úton, s valószínűleg a terület zajos voltára utalhatott.

Csuha 'a Kis-Bertény tavától ÉK-re, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Csuha*.

A *csuha* 'kukoricacső borító levele' (ÚMTSz.) köznévi vagy a *csuha* 'szőlőkötözésre használt sásféle növény' (ÚMTSz.) növénynévi helynévvé metonímiával, s a terület jellemző növényzetére utal.

Csuta 'a Csuta elejétől K-re, a Csuta lágjától Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b, 1791c: *Csuta*. Vö. **Csuta eleje, Csuta lágja**.

A *csuta* 'a kukorica szára, többnyire levágva, szárazon' (ÚMTSz.) köznévi helynévvé metonímiával, s a terület jellemző növényzetére utal.

Csuta eleje 'Nagyhalász határában, a Csutától Ny-ra, a Kis-Bertény tavától DK-re fekvő lág' 1791b, 1791c: *Csuta eleje*. Vö. **Csuta**.

Az elnevezés a *Csuta* mikronévből az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeli alakjával való bővülés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Csuta lágja 'Nagyhalász határában, a Csutától K-re, Nagy-véresköztől É-ra fekvő lág' 1791b, 1791c: *Csuta lágja*. Vö. **Csuta**.

Az elnevezés a *Csuta* mikronév és a *lág* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeli alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Darvas-fertő 'a Kecskés-fertőtől és a Hosztán-fütől K-re, Nagyhalász és Kemece határában fekvő mocsaras terület' 1791c: *Darvas Fertő*, 1863: *Darvas fertő*.

A névben a *daru* madárnév –s melléknévképzős származéka kapcsolódott össze a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznévvvel, a név tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés a vidék jellemző állatvilágára utalt.

Darvas-rét 'Kemece határában, a Nyírbogdányi úttól D-re, a Keselyűstől Ny-ra fekvő, nem mélyvízű, füves terület' 1895: *Darvas rét*.

A névben a *daru* madárnév –s képzős származéka kapcsolódott össze a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévvvel szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utalt.

Demecser-tó tanyája 'a Kis-Zombortól ÉK-re, az Ecse tavától ÉNy-ra, Nagyhalász és Demecser határában fekvő tanya' 1791b: *Demecser to tanyája*.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Demecser-tó* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Demecser-tó* név a *Demecser* településnév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel a terület elhelyezkedésére utalva, tudniillik *Demecser* településhez közeli. A *Demecser* településnév pedig a *Demecser* puszta személynévből (1138/1329: *Deuecher*, ÁSz. 249)

(FNESz. *Demecser*) jött létre magyar névadással, s birtoklásra utal.

Demény-sűrű 'Ecse tavától ÉNy-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Demén sűrű*.

Az elnevezés a *Demény* családnév (1398 [Bartha] *Damian*, RMCsSz. *Damján*) és a *sűrű* 'bokros, bozótos erdőrész' (KnSz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Diófa-homok 'Nagyhalász határában, a Láp-szakadéktól DK-re fekvő terület' 1791b: *Diófa homok*, 1791c: *Diófahomok*.

Az elnevezés a *diófa* növénynév és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület jellemző növényzetére utal.

Disznós-rét 'a kemecei és a nyírbogdányi határ mentén fekvő rét' 1870, 1897: *Disznós rét*.

A helynév a *disznó* 'sertés' állatnév –s melléknévképzős származékának és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévből az összetételével alakult ki szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utal.

Disznós-rét homoka 'Kemece határában, a Disznós-rét laposától Ny-ra fekvő terület' 1859: *Disznós rét homoka*. Vö. **Disznós-rét laposa**.

Az elnevezés a *Disznós-rét* helynév és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az

elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Disznós-rét laposa 'Kemecse határában Disznós-rét homokától K-re, a Darvas-réttől D-re fekvő kaszáló' 1859: *Disznós rét laposa*. Vö. **Disznós-rét homoka**.

Az elnevezés a *Disznós-rét* helynév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévbirtokos személyjeles alakjának összetételével alakult ki szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Dobos-tanya 'Kemecse DK-i részén, Nyírturától ÉNy-ra található tanya' 1944–1995: *Dobostanya* (TSH.).

A név a *Dobos* családnév (1347: [*Dominius*] *Dobos*, RMCsSz. *Dobos*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utalt.

Dörgölő-kotymány 'Kemecse határában, Cserétől ÉNy-ra, Kemecse határában található mély fekvésű terület' 1859: *dörgölő kotymán*.

Az elnevezés a *dörzsöl* ~ *dörgöl* 'mozgás közben vkihez, vmihez hozzáérve súrlódik, horzsolódik' (MÉKSz.) ige folyamatos melléknévi igenévi alakjának és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévből az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s valószínűleg az állatok fürdésére, tisztogatására utalhatott.

Dűlő-tanya 'a Kis-Zúgótól K-re, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Dűlőtanya*.

Az elnevezés a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó

szekérút' (TESz.) földrajzi köznévből és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a tanya elhelyezkedésére utal.

Ebfás 'a Büdös-tó körül, Kemecse és Nyírbogdány határában fekvő rét' 1859: *Ebfás*.

Az elnevezés az *ebfa* 'egy fajta fa' (TESz.) főnévből –s helynévképzős alakjából alakult ki morfológiai szerkesztés eredményeként, s a terület jellemző növényzetére utal.

Ecse-tó 'a Vágott-szigettől ÉNy-ra, Nagyhalász és Beszterec határában fekvő állóvíz' 1869: *Ecsetó*, 1901: *Ecse tó* (Nfe.).

Az elnevezés az *Ecse* családnév (1570: [*Damianus*] *Eche*, RMCsSz. *Ecse*) és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Eggert-szeg ~ **Eger-szeg** 'Nagyhalász határában, Eggert ~ Eger-szeg lápjától DK-re fekvő szántóföld' 1791a: *Egert-szeg*, 1791b, 1791c: *Eger szeg*, 1901: *Eggert szög* (Bj.). Vö. **Eger-szeg lápja**.

Az elnevezés valószínűleg az *Eggert* családnév és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal. A terület ugyanis Eggert Gézáné tulajdonában volt, s az 1791-es és az 1901-es adat is inkább ezt az etimológiát látszik támogatni. Ugyanakkor az is elképzelhető, hogy az elnevezés az *éger* 'égerfa' (TESz.) növénynévből és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület jellemző növényzetére utal. „Mint vizet kedvelő fának a neve az éger szó

gyakran szerepelt vizek, víz melletti helyek tulajdonneveként. Az a feltevés azonban, hogy a szó eredetileg 'mocsár' jelentésű volt, s mint fanév az *égerfa* szókapcsolatból vált ki jelentéstapadással, nincs kellően megalapozva." (TESz. *éger*).

Eggert ~ Eger-szeg lápja 'Nagyhalász határában, Eggert ~ Eger-szegtől ÉNy-ra fekvő láp' 1791b, 1791c: *Eger Dzeg lápja*. Vö. **Eger-szeg**.

Az elnevezés az *Eggert ~ Eger-szeg* helynév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepert állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Égett-ér-fark 'Nagyhalász határában a Talappár-dűlőtől É-ra fekvő vízfolyás, csatorna' 1901: *Égett érfark* (Bj.).

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Égett-ér* név és a *fark* 'valamilyen földrajzi egységnek, pl. hegynek, víznek, földterületnek a vége, elkeskenyedő nyúlványa' (KnSz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés valószínűleg az *ér* elapadt végére utal. Az *Égett-ér* névben az *ég* 'lángol, parázslík, világít' (TESz.) ige befejezett melléknévi igenévképzővel ellátott alakja kapcsolódott össze az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévvvel, a név tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye. Az elnevezés valószínűleg az elapadt vízfolyásra utalhatott.

Ellő-szeg 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Nagy-állástól K-re fekvő szántóföld' 1791b: *Ellő Szeg*.

Az elnevezés az *ellik* ige –ő folyamatos melléknévi igenévképzővel ellátott alakjának és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.)

földrajzi köznévből az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a *Nagy-állás*-hoz közeli elhelyezkedése miatt az állatok ellésével lehet kapcsolatban. Ugyanakkor kevésbé valószínű, de elképzelhető, hogy az elnevezés első névrészában az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévből szerepel, s ekkor a terület viszonyított elhelyezkedésére utal.

ÉR-hát 'Nagyhalász határában a Görbe-tó és Baj-tó között, a Falu-ér-háttól Ny-ra fekvő terület' 1791a: *Érhát*. Vö. **Falu-ér-hát**.

Az elnevezés az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévből és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s valószínűleg az ott lévő tavakból kiinduló erekre utal.

Facsza 'Nagyhalász határában, a Terem-hegytől É-ra, Nagy-kert lápjától D-re fekvő mocsaras terület' 1791c: *Fadsa*, 1901: *Facsza* (Nfe.).

Talán a *fácsa ~ fálcsa* 'kb. két, két és fél holdnyi földterület' (ÚMTSz.) köznévből *facsza* alakja válhatott helynévvé jelentéshasadással a terület kiterjedésére utalva.

Falu-ér-hát 'az Ér-háttól K-re, Nagyhalász tiszakarádi határához közel fekvő terület' 1791a: *Falu-érhát*, 1791b: *Falu ér hát*, 1901: *Faluérhát* (Bj.). Vö. **ÉR-hát, Falu-ér-háti-tanya**.

Az elnevezés az *ÉR-hát* névből és a *falu* 'kisebb emberi település; az itt lakók összessége' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre. Motivációja a birtoklás kifejezése lehet.

Falu-ér-háti-tanya 'Nagyhalász határában, Falu-ér-hát mellett fekvő tanya' 1901: *Faluérháti tanya* (Nfe.). Vö. **Falu-ér-hát**.

A névben a *Falu-ér-hát* név *-i* melléknévképzős alakjához a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévről járult szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a tanya pontos elhelyezkedésére utal.

Falu szigete 'a Zúgótól D-re, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791a: *Falu-szigetje*, 1901: *Falu szigetje* (Bj.).

Az elnevezés a *falu* 'kisebb emberi település; az itt lakók összessége' (TESz.) földrajzi köznévről és a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévről birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s birtoklásra utalt.

Farkas-halom 'Nagyhalász határában, az Aczélos és a Zerdei-láp között fekvő kiemelkedés' 1901: *Farkashalom* (Nfe.).

Az elnevezés a *farkas* állatnév és a *halom* 'alacsonyabb domb, rakás, kupac' (TESz.) földrajzi köznévről összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a területen előforduló farkasokról kaphatta a nevét. Elképzelhető azonban, hogy első névrésze a farkasalma nevű gyomnövényre utal.

Farkas-hegyi szőlő 'a Fencsák-tanyától D-re, a Farkas-hegy mellett, Kemece határában fekvő szőlőskert' 1952–1973: *Farkashegyi szőlő* (TSH.).

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Farkas-hegy* mikronév *-i* melléknévképzős alakjának és a *szőlő* 'szőlővel beültetett terület' (KnSz.) földrajzi köznévről az összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a szőlő pontos elhelyezkedésére utal. A *Farkas-hegy* helynév a *farkas* állatnév és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld

felszínén' (TESz.) földrajzi köznévről összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utal.

Farkasszaros-hegy 'Kemece határában, a Pazony-Nagykállói úttól D-re, a Cserétől Ny-ra fekvő magas hegy' 1859: *Farkas Szaros hegy*.

A helynév a *farkas* állatnév és a *szar* 'ürülék, széklet, salak' (TESz.) főnév *-s* melléknévképzős alakjának és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévről az összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés a terület jellemző állatvilágára utalt.

Fekete Gergely 'Kemece és Vasmegeyer határában fekvő terület' 1859: *Fekete Gergely*.

Az elnevezés a *Fekete Gergely* személynévből (1340: *Feketu [János]*, RMCsSz. *Fekete*) (1230: *Gergij*, ÁSz. 332) alakult ki metonimikus úton, és birtoklásra utalt.

Felső-Kerekörvény-szeg 'Nagyhalász határában, a Kis-Tisza kanyarulatában, az Alsó-Kerekörvény-szegtől K-re fekvő szántóföld' 1791b: *Felső kerek örvény szeg*, 1791c: *Felő kerek örvényszeg*. Vö. **Alsó-Kerekörvény-szeg**.

Az elnevezésben a térképről nem adathozható *Kerekörvény-szeg* név és a *felső* 'magasabban fekvő terület' (TESz.) megkülönböztető jelzői első névrész összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület viszonyított helyzetére utal. Előtagja korrelációban áll az *Alsó-Kerekörvény-szeg* előtagjával. A *Kerekörvény-szeg* név első része a *kerek* melléknév és az *örvény* 'vízforgás, forgó' (TESz.) köznévről összetételével jött létre, amelyhez a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi

köznév járult, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre.

Felső-lyukas-hegy 'az Alsó-lyukas-hegytől és a Kótaji úttól É-ra, Kemece határában fekvő domb' 1859: *Felső Lyukas hegy*. Vö. **Alsó-Lyukas-hegy**.

Az elnevezés a térképekről nem adathozható *Lyukas-hegy* helynév és a *felső* 'magasabban fekvő' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt. Az elnevezés előtagja korrelációban áll az *Alsó-Lyukas-hegy* előtagjával. A *Lyukas-hegy* névben a *lyuk* 'üreg' főnév –s melléknévképzős alakja kapcsolódott össze a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévvvel. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület jellemző tulajdonságára utalt.

Felső-Turai út 'Kemece központjából Tura felé vezető út' 1859: *felső Turai út*.

Az elnevezés *Turai út* helynév és a *felső* 'magasabban fekvő' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az út viszonyított elhelyezkedésére utal. A *Turai út* név a *Tura* településnév –i melléknévképzős alakjának és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévnél az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s az út irányára utalt.

Fencsák-tanya 'Kemece DNy-i részén, a Nyíregyháza felé vezető vasútvonal D-i oldalán található tanya' 1973: *Fencsáktanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Fencsák* (Tk1. 2006: 356) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus

szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Feneketlen 'Nagyhalász határában, a Bálvány-szegtől É-ra, a Szörénytől Ny-ra fekvő rét' 1791b: *Feneketlen*.

Az elnevezés a *feneketlen* 'járhatatlan, posványos, talajvizes <terület>' (KnSz.) földrajzi köznévből jött létre jelentéshasadással.

Fényes árka 'Kemece határában, a Fényes-háttól Ny-ra fekvő vízfolyás' 1859: *Fényes árka*. Vö. **Fényes-hát**.

Az elnevezés első névrészében vagy a *Fényes* családnév (1405: [*Mich(ael)*] *Fényes*, RMCsSz. *Fényes*) vagy a *fényes* 'fénylő' (TESz.) melléknév szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá az *árok* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s családnévi első névrész esetén birtoklásra utal, melléknév esetén motivációja bizonytalan.

Fényes-hát 'a Nagy-Zsadány D-i végénél, a Fényes árkától K-re fekvő szántó föld' 1859, 1897: *Fényes hát*, 1870: *Fényeshát*. Vö. **Fényes árka**.

Az elnevezés első névrészében vagy a *Fényes* családnév (1405: [*Mich(ael)*] *Fényes*, RMCsSz. *Fényes*) vagy a *fényes* 'fénylő' (TESz.) melléknév szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s családnévi első névrész esetén birtoklásra utal, melléknév esetén motivációja bizonytalan.

Fényes-tanya 'Kemece Ny-i részén, a Mágától DK-re fekvő tanya' 1973: *Fényestanya* (TSH.).

A névben a *Fényes* családnév (1405: [*Mich(ael)*] *Fenyés*, RMCsSz. *Fényes*) vagy a *fényes* 'fénylő' (TESz.) melléknév kapcsolódott össze a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvvel. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s családnévi első névrész esetén birtoklásra utal, melléknév esetén motivációja bizonytalan.

Fertő 'a Kukulló-réttől Ny-ra, a Fertő-hegytől K-re, Kemece határában fekvő részben víz, részben nádas' 1859: *Fertő*. Vö. **Fertő-hegy**.

Az elnevezésben a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznév vált helynévvé jelentéshasadással, s a terület mocsaras jellegére utalt. RÉFI szerint e vidéken mocsaras, sáros térszín neveként fordul elő (1997: 25).

Fertő-hegy 'Kemece határában, a Fertőtől Ny-ra fekvő kiemelkedés' 1859: *Fertő hegy*. Vö. **Fertő**.

Az elnevezés a *Fertő* helynév és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésre utalt.

Fertő-tanya 'a Fertőtől ÉK-re, Kemece határában fekvő tanya' 1913, 1944: *Fertőtanya* (TSH.). Vö. **Fertő**.

Az elnevezés a *Fertő* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Fingó-hegy 'a Fényes-hátnak a műúttól D-re fekvő legmagasabb

dombja, Kemece határában' 1859: *Fingó hegy*.

A név a *fingik* 'szellent' (TESz.) ige folyamatos melléknévi igenévi alakjának és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévvnek az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s arra utalhatott, hogy a hegy magassága próbára tette az oda felmenő állatokat (FNESz. *Lóingató*).

Fogaras-fertő 'Nagyhalász határában, a Kecskés-hegytől K-re fekvő mocsaras terület' 1901: *Fogorosz fertő* (Nfe.).

Az első névrészbéli *Fogaras* kapcsolatba hozható a *fogoly* madárnév *fogor* változatával (FNESz. *Fogaras*), annak –s melléknévképzős alakja lehet, s ehhez járul hozzá a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a területen élő jellemző állatvilágra utal.

Fű-szeg 'a Kukulló-réttől D-re, a Vásáros-dombtól Ny-ra, Kemece határában fekvő legelő' 1859: *Fűszeg*.

Az elnevezés a *fű* 'szálas, keskeny levelű, kaszálható, legeltethető növény, illetve efféle növények tömege' (TESz.) növénynév és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület jellemző növényzetére utal.

Füvelő 'a Füvelő lápjától ÉK-re, Nagyhalász határában fekvő legelő' 1791b: *Füvelő*, 1791c: *Füvellő*. Vö. **Füvelő lápja**.

A *füvelő* 'legelő' (MTSz.) földrajzi köznév vált helynévvé jelentéshasadással (FNESz. *Füvelőidülő*). Az elnevezés a terület funkciójára utal.

Füvelő lápja 'a Füvelőtől DNy-ra, az Aczélostól DK-re, Nagyhalász határában fekvő láp' 1791b: *Füvelő lápja*. Vö. **Füvelő**.

Az elnevezés a *Füvelő* helynév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Fűzfás-gát 'a Bogdányi országúttól és Ásványtól D-re, Kemece határában fekvő gát' 1859: *Fűzfás gát*.

A név a *fűzfa* 'nedves helyen növő, barkás virágzatú, hajlékony vesszőjű fa' (TESz.) növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *gát* 'folyóvíz útjába állított mesterséges akadály, duzzasztó; nehezen járható terepen keresztül épített töltés' (TESz.) főnévnek az összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület jellemző növényzetére utal.

Gát-elő 'Tolna-homoktól Ny-ra, a Gát-elő réjtől É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *Gát Lő*, 1791c: *Gát Elő*. Vö. **Gát-elő rétje**.

A helynév a *gát* 'nehezen járható terepen keresztül épített töltés' (TESz.) földrajzi köznévből és az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. Egykor gátoknak hívták a mocsaras helyeken keresztülvezető utakat is (FNESz. *Gát*).

Gát-elő rétje 'a Gát-előtől D-re, Nagyhalász határában fekvő kaszáló' 1791c: *Gát elő réttye*, 1791b: *Gát elő Réttje*. Vö. **Gát-elő**.

Az elnevezés a *Gát-elő* helynév és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus

szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Gátör-ház 1. 'Nagyhalász és Tiszakarád határában, a Falu-érháltól K-re található épület' 1791a: *Gátörház*. **2.** 'a Lónyai-csatornától D-re, Nagyhalász és Kemece határában, a műút K-i oldalán található épület' 1952–1995: *Gátörház* (TSH.).

Az elnevezés a *gátör* foglalkozásnév és a *ház* 'tartózkodási hely, épület' (TESz.) köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés az ottani gát őrzésére szolgáló helyet nevezi meg.

Gégény 'Kemece határában, a Szőlőskerttől D-re fekvő terület, melynek egy része tó, nagyobb része kaszáló volt' 1859, 1870, 1897: *Gégény*.

Az elnevezés a *Gégény* családnévből (1453: [*Johanne*] *gegeny*, RMCsSz. *Gégény*) alakult ki metonimikus úton. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a *Gege* személynév (1222: *Gege*, ÁSz. 327) –ny helynévképzős formája vált helynévvé morfematikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Gegyesd-tó 'Nagyhalász határában, a Bika-réttől É-ra fekvő állóvíz' 1863: *Gegyesd tó*.

Az elnevezés az ismeretlen etimológiájú *Gegyesd* első névrész és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja ismeretlen.

Gondovár dombja 'Kemece határában, a Gondovár útjától Ny-ra, a Becz réjtől K-re fekvő domb' 1859: *Gondovár dombja*. Vö. **Gondovár útja**.

A helynév az ismeretlen etimológiájú és lexikai felépítésű *Gondovár* első névrész és a *domb*

'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s motivációja bizonytalan.

Gondovár útja 'a Gondovár dombjától K-re, Kemece határában található út' 1859: *Gondovár útja*. Vö. **Gondovár dombja**.

Az elnevezés az ismeretlen etimológiájú és lexikai felépítésű *Gondovár* első névrész és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s az út helyére, irányára utalhatott.

Görbe-föld 'a Lukács-hegy Bácsi-rétig tartó É-i, enyhe lejtője, szántóföld Kemece és Vasmegyer határában' 1859: *Görbe föld*.

Az elnevezés első névrészében a *Görbe* családnév (1398: [*Nicolaum*] *Gurbe*, RMCsSz. *Görbe*) vagy a *görbe* 'az egyenestől különböző, törés nélkül hajló vonal' (TESz.) melléknév szerepel, amelyhez a *föld* 'megművelt mezőgazdasági terület' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s családnévi első névrész esetén birtoklásra, melléknév esetén a terület alakjára utal.

Görbe-szék 'a Szőke-hegytől É-ra, a Típpan-tó-háttól K-re fekvő szikes vizű kaszáló a Nagyhalászi úttól Ny-ra, Kemece határában' 1859: *Görbe szék*.

Az elnevezés első névrészében a *Görbe* családnév (1398: [*Nicolaum*] *Gurbe*, RMCsSz. *Görbe*) vagy a *görbe* 'az egyenestől különböző, törés nélkül hajló vonal' (TESz.) melléknév szerepel, amelyhez a *szik* 'szikes talajú, rosszul termő föld; mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévi *szék* alakváltozata kapcsolódott össze. A név

tehát szintagmatikus szerkesztéssel alakult ki, s családnévi első névrész esetén birtoklásra, melléknév esetén a terület alakjára utal.

Görbe-tó 'a Malom-ér-hát és a Talappár-dűlő között, Nagyhalász és Ibrány határában fekvő állóvíz' 1791a, 1863: *Görbe tó*, 1869: *Görbetó*, *Görbetó* (Nkh.), 1901: *Görbe tó* (Bj.).

Az első névrészben vagy a *Görbe* családnév (1398: [*Nicolaum*] *Gurbe*, RMCsSz. *Görbe*) vagy a *görbe* 'az egyenestől különböző, törés nélkül hajló vonal' (TESz.) melléknév szerepel, amelyhez a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye. Családnévi első névrész esetén birtoklásra, melléknévi jelző esetén a tó alakjára utalt.

Gurály-hegy 'Nagyhalász tiszarádi határában a Terem-hegytől Ny-ra fekvő kisebb kiemelkedés' 1791: *Gurály-hegy*.

Elképzelhetőnek tűnik, hogy az elnevezés első névrészében a szláv *gora* 'domb, halom' (ŠMILAUER 1970: 69) földrajzi köznévi szerepel, ehhez kapcsolódott a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi. A lengyelben létezik egy *góral* (ejtsd: gurál) 'gurál, hegyilakó' (VARSÁNYI 1976: 120) főnév, melyet a magyar is átvett, s elképzelhető, hogy ez alkotja az elnevezés első névrészét. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, motivációja földrajzi köznévi első névrész esetén ismeretlen, főnév esetén az ott élőkre utalhat.

Gyékény-oldal-tanya

'Nagyhalász határában, a Csalános-szigetektől D-re, a Zúgó-oldal-tanyától É-ra fekvő tanya' 1791b: *Gyékényoldal tanya*.

Az elnevezés a térképről nem adatolható *Gyékény-oldal* név és a

tanya 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Gyékény-oldal* név a *gyékény* 'állóvízben, vizes árokban tenyésző, barna buzogányú, hosszúkás levelű növény' (TESz.) növénynév és az *oldal* 'térsegnak szélső része' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre.

Gyertyános 'az Orkoláp és Nagy-Keletke között, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b, 1791c, 1863: *Gyertyános*.

A *gyertyán* fanév –s helynévképzővel ellátott alakjából alakult ki a helynév morfológiai szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemző növényzetére utal.

Győriné-kotymány 'Kemecse határában, a Nyíregyházi úttól É-ra, a Felső-lyukas-hegytől K-re lévő mély fekvésű rész' 1859: *Győriné Kotymán*.

Az elnevezés első névrészában a *Győri* családnév (1384: [*Martinus*] *Georj*, RMCsSz. *Győri*) –né asszonynévképzős alakja szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznév, így a helynév szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, és birtoklásra utal.

Gyula sása 'sással benőtt terület a nyírbogdányi határ mentén, Kemecse határában' 1859, 1870: *Gyula sása*, 1897: *Gula sása*.

A név a *Gyula* személynév (895/ KrónKomp: *Gyula*, ÁSz. 339) és a *sás* (TESz.) növénynév birtokos személyjeles alakjának az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és birtoklásra utal.

Haas-tanya 'Kemecse és Nagyhalász határában, a Halas-tótól K-

re található tanya' 1926–1985, 1995: *Haastanya* (TSH.).

Az elnevezés a német *Haas* családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Hajdú 'a Kis-Tisza K-i oldalán, Kécitől D-re, Nagyhalász határában fekvő szántó föld' 1791b: *Hajdu*, 1791c: *Hajdú*.

A *Hajdú* családnév (1412: [*Nicolao*] *Haudu*, RMCsSz. *Hajdú*) vagy a *hajdú* 'marhapásztor, marhahajcsár' foglalkozásnév vált helynévvé metonímiával. Az elnevezés mindkét esetben birtoklásra utal.

Hajdú ere 'a Regezintől ÉK-re, Nagyhalász határában található vízfolyás' 1791b: *Hajdu ere*, 1791c: *Hajdú ere*.

Az elnevezés a *Hajdú* családnév (1412: [*Nicolao*] *Haudu*, RMCsSz. *Hajdú*) vagy a *hajdú* 'marhapásztor, marhahajcsár' foglalkozásnév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy az elnevezés a *Hajdú* helynév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre. Az első esetben birtoklásra, a második esetben az *ér* pontos elhelyezkedésére utal az elnevezés.

Hajnal-ér 'Nagyhalász határában, a Bőzsér-lápokat a Koczobalápoktól elválasztó vízfolyás' 1791b, 1791c, 1901: *Hajnal ér* (Fne.).

Az első névrészben vagy a *Hajnal* családnév (1380: *Haynal*, RMCsSz. *Hajnal*) vagy a *hajnal* 'a napfelkeltét közvetlenül megelőző és a

napfelkeltét magába foglaló időszak' (TESz.) köznévi szerepel, amelyhez az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye. Családnévi első névrész esetén birtoklásra utal az elnevezés, köznévi esetén motivációja nem világos.

Hajnal-tó 'Nagyhalász határában, a Nagy-Regezentől K-re fekvő állóvíz' 1863: *Hajnal tava*, 1901: *Hajnal tó* (Fne.).

Az első névrészben vagy a *Hajnal* családnév (1380: *Haynal*, RMCsSz. *Hajnal*) vagy a *hajnal* 'a napfelkeltét közvetlenül megelőző és a napfelkeltét magába foglaló időszak' (TESz.) köznévi szerepel, amelyhez a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye. Családnévi első névrész esetén birtoklásra utal az elnevezés, köznévi esetén motivációja nem világos.

Hájó-homok 'Nagyhalász határában, Dombrád és Beszterec településekhez közel fekvő nádas, erdős rét' 1791a: *Hájóhomok*, 1791b: *Hajos Homok*, 1791c: *Hajós homok*, 1901: *Hájóhomok és Telek* (Bj.).

Az elnevezés etimológiája bizonytalan, de talán a *hévjó* 'meleg folyó' (FNESz. *Pece*) köznévi és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. A *Hájó* első névrész a *Hévjó* hátraható hasonulással létrejött alakváltozata, mely a *hő* ~ *hév* 'meleg' (TESz.) köznévi és a *jó* 'patak, folyó' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként (FNESz. *Pece*). Talán egy meleg vízi patak lehetett valamikor a közelben, hiszen ez a rét nádas, tehát vizenyős terület. Ez lehet az elnevezés

motivációja. Ugyanakkor az elnevezésben a vízijármű jelntésű *hajó* is megjelenhet, ebben az esetben a terület alakjára utalhatott a név.

Halas-tó 'a Kis-széktől K-re, Kemece határában fekvő szikes állóvíz' 1859: *halas tó*.

Az elnevezés a *hal* állatnév –s melléknévképzős alakjának és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a *tó* jellemző állatvilágára utal.

Halászi út 'Kemece város központjától, Nagyhalász felé vezető út' 1859: *Halászi út*.

Az elnevezés a *Nagyhalász* helynév *Halász* alakjának –i melléknévképzős formájának és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és az út irányára utalt.

Halász-tó 'a Szőlő-hegy laposától É-ra, Nagyhalász és Ibrány határában található állóvíz' 1863: *Halász tó*.

Az elnevezés a *halász* foglalkozásnév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi összekapcsolásával, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés motivációja az itt folyó halászati tevékenység.

Halyagos-homok 'Orkoláptól Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *Hajogos homok*.

A név a *halyag* 'hólyagfa, *Staphylea pinnata*' (FNESz. *Halyagos*) növénynév –s melléknévképzős alakjának és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az

elnevezés valószínűleg a terület jellemző növényzetére utalhat.

Hamvas 'a Nagy út és a Mága alsó útja között fekvő futóhomokos terület, a Hamvas laposától DK-re, Kemece és Nagyhalász határában' 1859, 1870, 1897: *Hamvas*. Vö. **Hamvas laposa, Hamvas-lapos**.

A helynév a *hamvas* 'hamuszínű' (TESz.) melléknévből jött létre metonímiával, s a talaj színére utalhatott.

Hamvas-lapos 'a Mága-szegtől DK-re, a Hamvastól É-ra fekvő szántófield Nagyhalász és Kemece határában' 1791b: *Hanvas lapos*. **Hamvas laposa** néven is ismerték. Vö. **Hamvas**.

Az elnevezés a *hamvas* 'hamuszínű' (TESz.) melléknév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a talaj színére utalhatott. Bár a datálásból nem következik, de elképzelhető, hogy az elnevezés a *Hamvas* mikronév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Hamvas laposa 'a Mága-szegtől DK-re, a Hamvastól É-ra fekvő szántófield Nagyhalász és Kemece határában' 1791b: *Hanvas lapos*, 1791c: *Hamvas lapoDsa*. **Hamvas-lapos** néven is ismerték. Vö. **Hamvas**.

Az elnevezés a *hamvas* 'hamuszínű' (TESz.) melléknév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület'

(KnSz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a talaj színére utalhatott. Bár a datálásból nem következik, de elképzelhető, hogy az elnevezés a *Hamvas* mikronév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Haraszt laposa 'Nagyhalász és Beszterec határában, a Nagy-véresköztől DNY-ra fekvő rét' 1791b: *Haraszt laposa*.

Az elnevezés a *haraszt* '(tölgy)erdő, tölgyes; bozót' (FNESz. *Haraszt*) földrajzi köznévvé és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utal.

Határ-dűlő 'a Tölgyfábokrostól D-re, Kemece és Tura határában fekvő dűlő' 1859: *Határ dűlő*.

Az elnevezés a *határ* 'területek közötti választóvonal, sáv, illetőleg az ezt jelző tárgy vagy természeti alakulat' (TESz.) köznévvé és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántófield; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a dűlő földrajzi elhelyezkedésére utalt.

Határ-kátyú 'Nagyhalász és Kemece határában található mocsaras terület' 1791b: *Határ-kátyó*.

Az elnevezés a *határ* 'területek közötti választóvonal, sáv, illetőleg az ezt jelző tárgy vagy természeti alakulat'

(TESz.) köznévi és a *kátyú* 'mocsár, mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Hegedűs-tanya 'Kemecse és Nyíregyháza határában, a kemecsei úton található tanya' 1952–1995: *Hegedűstanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Hegedűs* családnév (1394: [*Stephano*] *Hegedus*, RMCsSz. *Hegedűs*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Hetei ere 'Nagyhalász határában, a Bernát-ér-háttól D-re, a Bózsér-lápoktól K-re található vízfolyás' 1901: *Hetei ere* (Bj.).

Az elnevezés a *Hetei* családnév (1419: [*Paulus*] *Hetey*, RMCsSz. *Hetei*) és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Hibján-kút 'a Szőlőskert D-i részén lévő kút, Kemecse határában' 1859: *Hibján kút*.

Az elnevezés a *Hibján* (Tk2. 2009: 142) családnév és a *kút* 'földbe ásott vagy fúrt gödör, amelyből az összegyűlt talajvíz felszínre hozható; forrás' (TESz.) köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utalt.

Hibján-tanya 'Kemecse és Nyíregyháza határában, a vasúton túl, a település határától kb. 600 méterre fekvő tanya' 1952: *Hibjántanya* (TSH.), Vö.

Az elnevezés a *Hibján* (Tk2. 2009: 142) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi

összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Holt-Kis-Tisza 'Nagyhalász határában, a Kis-Tisza Nagy-Telek mellett folyó holtága' 1901: *holt kis Tisza* (Fne.). Vö. **Kis-Tisza**.

Az elnevezés a *Kis-Tisza* név és a *holt* 'megállott vizű, megrekedt (folyóág)' (TESz.) melléknév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a Kis-Tisza holtágát nevezi meg.

Homok-tanya 'Nagyhalász határában, a Tolna-homoktól D-re, a Poklondostól Ny-ra fekvő tanya' 1791: *Homok-tanya*.

Az elnevezés a *homok* anyagnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés a tanya talajának minőségére utalt.

Hosszú-hát 'Kemecse határában, a Típpan-tótól a Nagy útig terjedő gerinc, a Hosszú-kotymánytól Ny-ra' 1859: *Hosszú hát, HoĐszú hát*. Vö. **Hosszú-kotymány**.

A helynév a *hosszú* 'egy irányban messzire nyúló' (TESz.) melléknév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület kiterjedésére utal.

Hosszú-homok 'Nagyhalász és Ibrány határában, Kis-Gegyed-tanyától É-ra fekvő szántó föld' 1791b: *HoĐzĐzu Homok*, 1791c: *HoĐzĐzú homok*.

A helynév a *hosszú* 'egy irányban messzire nyúló' (TESz.) melléknév és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés

eredményeként. Az elnevezés a terület kiterjedésére utal.

Hosszú-kátyú 'a Rongyosföldtől K-re, a Hosztán-fütől Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *HoĐzu kátyó*.

Az elnevezés a *hosszú* 'egy irányban messzire nyúló' (TESz.) melléknév és a *kátyú* 'mocsár, mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület kiterjedésére utal.

Hosszú-kotymány 'a Hosszúháttól K-re, Kemece határában elhelyezkedő vizenyős terület' 1859: *HoĐszú kotymán*. Vö. **Hosszú-hát**.

Az elnevezés a *hosszú* 'egy irányban messzire nyúló' (TESz.) melléknév és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület kiterjedésére utal.

Hosszú-rét 'Kemece határában, a Nyíregyházi úttól K-re, a Körmeny-tanyáig húzódó szélbarázdában fekvő szikes rét' 1859: *Hosszú rét*.

A név a *hosszú* 'egy irányban messzire nyúló' (TESz.) melléknév és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és a rét kiterjedésére utalt.

Hosszú-zsombékos 'Kemece határában, a Szilastól Ny-ra fekvő zsombékkal beborított nádas' 1859: *Hosszú zsombékos*, *HoĐszú Zsombékos*.

Az elnevezés a *hosszú* 'egy irányban messzire nyúló' (TESz.) melléknév és a *zsombék* 'mocsárból, lápból kiemelkedő halmocska' (TESz.) földrajzi köznévvé –s melléknévképzős alakjának összekapcsolásával jött létre szintagmatikus szerkesztéssel.

eredményeként, s a terület kiterjedésére utalt.

Hosztán-fü 'Nagyhalász határában, a Kecskés-hegytől Ny-ra, Bálvány-szegtől DNy-ra fekvő szántóföld' 1791c: *Hosztan fü*, 1901: *Hosztán fü* (Bj.).

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Hosztán* első névrész és a *fü* 'füves hely, pázsit; legelő, kaszáló' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. A névadás motivációja nem világos.

Ijesztő-hegy 'Kemece határában, Lantos szállásától É-ra fekvő hegy' 1859: *Ijesztő hegy*.

A név az *ijeszt* 'ijedelembe ejt, riaszt' (TESz.) ige folyamatos melléknévi alakjának és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel eredményeként. Motivációja talán egy itt történt esemény lehet.

Ispán ere 'Nagyhalász határában, Kocsár erétől D-re, a Kis-Tiszától K-re lévő vízfolyás' 1791b: *Ispány ere*.

Az elnevezés az *ispán* 'gazdasági intéző' (TESz.) foglalkozásnév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalt.

Ivánku tanyája 'Nagyhalász határában, a Falu-ér-háttól K-re fekvő tanya' 1901: *Ivánku tanyája* (Bj.).

Az elnevezés bizonyára az *Ivánka* családnév (1422: *Ivanka*, RMCsSz. *Ivánka*) vagy az *Ivanka* személynév (1232: *Iwanka*, ÁSz. 437) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjának

összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés mindkét első névrész esetén birtoklásra utalt.

Járat-folyó 'Nagyhalász és Vasmegyer határában található ér' 1869: *Járat-folyó*.

Az elnevezés a *jár* 'valahová megy, járul, jut' (TESz.) igéből alakult *járat* köznév és a *folyó* 'folyóvíz' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s talán a folyó kialakulására utalhat.

Járor-láp ~ Járóláp 'Nagyhalász határában, a Pap tavától D-re fekvő mocsár' 1791b: *Járor láp*, 1791c: *Járóláp*.

Az elnevezés talán a *járor* 'út' (KnSz.) földrajzi köznév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s valószínűleg arra utalhatott, hogy ezen a területen jártak keresztül. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy a *járóláp* 'a mocsaras területek olyan dús fűvel benőtt legelőnyi területe, mely a láp aljától elszakadva lassan halad a szél által annak irányába hajtva' (KnSz.) földrajzi köznév vált helynévvé jelentéshasadással.

Jobbágyok legelője 'Nagyhalász határában, Szörény tavától Ny-ra fekvő legelő' 1863: *Jobbágyok legelője*.

A helynév a *jobbágy* 'hűbértulajdonos, gazdálkodó, szabadságában korlátozott, szolgáltatásokra kötelezett személy' (TESz.) köznév többes számú formájának és a *legelő* földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés birtoklásra utalt.

Jóhegyű 'Nagyhalász határában, a Jóhegyű-ér mellett fekvő szántóföld' 1901: *Jóhegyü* (Bj.). Vö. **Jóhegyű-ér**.

A helynév a *Jóhegyű-ér* névből keletkezett a második névrész elhagyása után metonímiával, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Jóhegyű-ér 'Kis-Tisza K-i oldalán, a Jóhegyű szántóföld mellett, Nagyhalász határában folyó ér' 1791b: *Jóhegyü ér*, 1791c: *Jó hegyü ér*. Vö. **Jóhegyű**.

Az első névrész a *jó* melléknév és a *hegy* 'valaminek a csúcsa' (TESz.) köznév *-ű* melléknévképzős alakjának összetételével alakult, amihez az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév kapcsolódott. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, s valószínűleg az ér alakjára utalt.

Jóízű-kátyú 'a Ság-réttől D-re, a Rongyos-földtől Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Joizü kátyo*.

Az elnevezés a *jóízű* melléknév és a *kátyú* 'mocsár, mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Motivációja nem világos.

Jóska-domb-tanya 'Nagyhalász határában, az Uszványtól É-ra elhelyezkedő tanya' 1791b: *Jooskadombtanya*.

Az elnevezés a térképről nem adatható *Jóska-domb* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Jóska-domb* helynév a *József* személynév (1086: *Joseph*, ÁSz. 425) *Jóska* kicsinyítő-becézőképzős alakjának és a *domb* 'természetes földkiemelkedés' (TESz.) földrajzi köznévnek az összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Jövéndeg eleje 'Jövéndeg járásától és a Láp-szakadéktól ÉNy-ra, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b: *Jövéndeg eleje*, 1791c: *Đövéndeg eleje*. Vö. **Jövéndeg járása**.

A név etimológiája igen bizonytalan. Az első névrészben talán a *jövéndék* (ÚMTSz.) köznévi szerepel, melyben a szóvégi *k* zöngés párjává alakult át. Ehhez kapcsolódott az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakja, a név tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye. Az elnevezés motivációja nagyon bizonytalan.

Jövéndeg járása 'Jövéndeg elejétől DK-re, Nagyhalász határában fekvő láp' 1791b: *Jövéndeg járáda*, *Đövéndeg járáda*. Vö. **Jövéndeg eleje**.

A név etimológiája igen bizonytalan. Az első névrészben talán a *jövéndék* (ÚMTSz.) köznévi szerepel, melyben a szóvégi *k* zöngés párjává alakult át. Ehhez kapcsolódott a *járas* 'út, amelyen az állatok a legelőre jártak' (KnSz.) földrajzi könévi birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, s motivációja ismeretlen.

Jövény ~ Fövény-tanya? 'Nagyhalász határában, a Kis-Béttől K-re, az Aranyos-tanyától ÉK-re fekvő tanya' 1791b: *Jövény tanya*, 1791c: *Fövény-tanya*.

Az elnevezés etimológiája bizonytalan, talán a *Jövény* családnév (1588: *Jeöuevenj*, RMCsSz. *Jövény*) vagy a *jövény* köznévi haplológiával létrejött származéka és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi könévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalt. Ugyanakkor a másik olvasat szerint az elnevezés a *fövény* 'homokos földterület' (KnSz.) földrajzi könévi és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági

település' (TESz.) földrajzi könévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a tanya talajának minőségére utalhatott.

Juhod 'Nagyhalász határában, Tolna-homoktól D-re fekvő legelő' 1791b: *Juhod*.

A *juh* állatnév *-d* helynévképzős alakja vált helynévvé morfematikus szerkesztés eredményeként a terület jellemző állatvilágára utalva. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a *juhoda* 'juhistálló' (ÚMTSz.) köznévi vált helynévvé metonímiával, s a területen található épületre utalt. A névvégi magánhangzó hiánya azonban magyarázatra szorulna.

Kagos-tanya 'a Nagy-Béttől K-re, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Kagos tanya*.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Kagos* első névrész és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi könévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja ismeretlen, bár e területen a tanyanevek döntő többségében családnévi első névrész szerepel.

Kajor-fertő 'a Kajor-szegtől DK-re, Nagyhalász határában fekvő mocsaras terület' 1791b, 1791c: *Kajor fertő*. Vö. **Kajor-szeg, Kajor-láp**.

Az elnevezés valószínűleg a *Kajor* ~ *Kajár* személynév (1135: *Kviar*, ÁSz. 470) és a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi könévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal.

Kajor-láp 'a Kajor-szegtől D-re, Nagyhalász határában fekvő mocsár' 1863: *Kajár lap*, 1901: *Kajor láp* (Bj.). Vö. **Kajor-szeg**.

Az elnevezés valószínűleg a *Kajor* ~ *Kajár* személynév (1135: *Kviar*, ÁSz. 470) és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utalt.

Kajor-szeg 'Nagyhalász határában, a Kajor-láptól É-ra, a Kajor-fertőtől Ny-ra fekvő szántóföld' 1791b: *Kajor Szeg*, 1791c: *Kajor szeg*, 1901: *Kajorszeg* (Bj.). Vö. **Kajor-fertő**, **Kajor-láp**.

Az elnevezés valószínűleg a *Kajor* ~ *Kajár* személynév (1135: *Kviar*, ÁSz. 470) és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Kákás-fertő 'Nagyhalász határában, a Pipa-szegtől É-ra, az Ördögöstől D-re fekvő tó' 1791c, 1863: *Kákás fertő*, 1901: *Kákás fertő* (Bj.).

A név a *káka* 'vizes, mocsaras területen élő növény, amelynek hengeres, levéltelen szára van' (TESz.) növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznévnek az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemző növényzetére utal.

Kanna-kert alja-tanya 'a Zsidó-kert alja-tanyától D-re, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Kannakertallyatanya*, 1791c: *Kannakert alja tanya*.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Kanna-kert alja* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt. A

Kanna-kert alja első névrészában a *Kanna* családnév (1450: *Kanna [Miklós]*, RMCsSz. *Kanna*) szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznév és az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.) köznév birtokos személyjeles alakja. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredménye, s birtoklásra utalt. A név valószínűleg körülírással jött létre.

Káposztás-tanya 'Kemece határában, a Csere legelő területén található tanya' 1952: *Káposztástanya* (TSH.).

Az elnevezés a *káposzta* 'a keresztesvirágúak családjába tartozó konyhakerti és takarmánynövény' (TESz.) növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévnek az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemzően termelt növényzetére utal.

Kapus-hegy 'Nagyhalász határában, a Bodzás-réttől D-re, a Hosztán-fütről É-ra fekvő domb' 1791b: *Kapus hegy*.

Az elnevezés a *kapu* 'olyan földrajzi hely, amelyen át valamely zárt területre, magaslatokkal határolt vidékre lehet jutni' (TESz.) földrajzi köznév –s melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre, szintagmatikus úton, s a terület funkciójára utalt.

Karabó árka 'a Nagy-Mágától K-re, Kemece határában fekvő ér' 1859: *Karabó árka*.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Karabó* névrész és az *árka* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz.)

földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összekapcsolásával jött létre, jelölt birtokos szerkezetből, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és birtoklásra utalt.

Kárászos-kotymány 'Kemecse határában, Gégény D-i részén fekvő 1 hold síkvíz' 1859: *Kárászos Kotymány*.

Az elnevezés a *kárász* 'a pontyfélék családjába tartozó, iszapos állóvizet kedvelő hal' (TESz.) állatnév -s melléknévképzős alakja és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, a víz jellemző halfajtájára utalva.

Kásás-kotymány 'a Pazonyi út K-i oldalán, a Szőlőskert D-i részén fekvő mély fekvésű terület, Kemecse határában' 1859: *Kásás kotymán*.

Az elnevezés a *kása* 'sűrűn folyós vagy ikrás, pépszerű anyag' (TESz.) köznév és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, a terület vizes földjének állagára utalva.

Kastély 'a Kis-Tisza elágazásánál, a Sulymos-tótól DNy-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *KaĐvény*.

Az elnevezés a *kastély* 'főúri lak' (TESz.) építménynévből jött létre metonímiával, s egy korábban ott található épületről kaphatta a nevét. A térképen valószínűleg elírás történt.

Kéci 'a Kis-Tisza K-i oldalán, a Jóhegyű-értől D-re, a Hajdútól É-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Ketzi*, 1791c: *Kétzi*.

Az elnevezés valószínűleg a *Kéci* személynévből (1211: *Keyci*, ASz. 454) alakult ki metonímiával birtoklásra utalva (FNESz. *Fulókércs*).

Kecskés általja 'Nagyhalász határában, a Kecskés-hegytől ÉK-re, a Kecskés-fertőtől D-re fekvő szántóföld' 1791b: *Ketskés atallya*, 1791c: *Ketskés általja*. Vö. **Kecskés-fertő 2, Kecskés-hegy**.

Az elnevezés a *kecske* 'a birkával rokon, jól tejelő háziállat' (TESz.) állatnév -s melléknévképzős alakja és az *által* 'hegyoldal alsó része' (KnSz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. A névadás motivációja a terület jellemző állatvilága lehet.

Kecskés-fertő 1. 'Nagyhalász határában, a Kecskés általjától É-ra, a Kecskés-hegytől ÉK-re fekvő rét' 1791b: *Kecskés Fertő*, 1863: *Kecskés fertő*. **2.** Kecskés általjától É-ra, Sáros-fertőtől DNy-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Kecskés fertő*. Vö. **Kecskés általja, Kecskés-hegy**.

Az elnevezés a *kecske* 'a birkával rokon, jól tejelő háziállat' (TESz.) állatnév -s melléknévképzős alakja és a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. A névadás motivációja a terület jellemző állatvilága lehet.

Kecskés-hegy 'a Kecskés általjától és a Kecskés-fertőtől DNy-ra, Nagyhalász és Kemecse határában lévő kiemelkedés' 1791c: *KetĐkés egy*, 1859: *Kecskés hegy*, 1901: *Kecskés hegy*, *Kecskés hegy* (Bj.). Vö. **Kecskés-fertő 2, Kecskés általja**.

A helynév a *kecske* 'a birkával rokon, jól tejelő háziállat' (TESz.) állatnév -s melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre, szintagmatikus úton. Az elnevezés a vidék jellemző állatvilágára utal.

Kecskőd 'a Kecskőd-oldal-tanyától D-re, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *Kecskőd*. Vö. **Kecskőd-oldal-tanya**.

Az elnevezés a *kecske* 'a birkával rokon, jól tejelő háziállat' (TESz.) állatnév *-d* helynévképzős alakjából jött létre metonímiával, s a terület jellemző állatvilágára utal.

Kecskőd-oldal-tanya

'Nagyhalász határában, a Kecskődtől É-ra fekvő tanya' 1791b: *Kecskőd oldal tanya*. Vö. **Kecskőd**.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Kecskőd-oldal* mikronév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. Az elnevezés valószínűleg körülírási forma. A *Kecskőd-oldal* név a *Kecskőd* mikronév és az *oldal* 'térsgnek szélső része' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Kenderáztató 'Kemece határában, a Demecseri úttól É-ra elterülő tó' 1859: *Kenderáztató*.

Az elnevezés a *kenderáztató* 'kenderáztatásra használt hely, főként álló- és folyóvízben' (KnSz.) földrajzi köznévből vált a hely nevévé jelentéshasadással, s a víz funkciójára utalt (FNESz. *Kender-tó*).

Kender-szer 'Kemece határában, a Nagy-Mága és a Kótaji út közötti szántóföld' 1859: *Kender szer*.

Az elnevezés a *kender* 'édes szeldelt levelű, magasra növő kétlaki rostonövény' (TESz.) és a *szer* 'határrész, falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utal.

Kerekes 'a Bodzástól É-ra, Nagyhalász és Ibrány határában fekvő nádas' 1791a: *Kerekes*, 1791b, 1791c: *Kerekets*, 1901: *Kerekes* (Bj.).

A helynév a *kerék* 'kör alakú, körhöz hasonló' (TESz.) köznévi *-s* melléknévképzős alakjából alakult ki morfológiai szerkesztéssel, s a terület alakjára utal.

Kerek-Mága

'Kemece határában, a Kender-szertől és a Nagy-Mágától D-re fekvő szikes legelő' 1859: *Kerek Mága*, 1870, 1897: *Kerek mága*. Vö. **Nagy-Mága**.

Az elnevezés a *Mága* helynévből a *kerék* 'kör alakú, körhöz hasonló' (TESz.) melléknévvvel való kiegészülés eredményeként jött létre, s a terület alakjára utal.

Kerek-Mága-tanya 'Kemece határában fekvő tanya a Kerek-Mága közelében' 1913–1952: *Kerekmáगतanya* (TSH.), Vö. **Kerek-Mága**.

A név a *Kerek-Mága* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Kerek-nyár 'Kemece határában, a Kerek-nyár dombjától É-ra húzódó kaszáló, legelő' 1859: *Kerek nyár*. Vö. **Kerek-nyár dombja**.

Az elnevezés a *kerék* 'kör alakú, körhöz hasonló' (TESz.) melléknév és a *nyár* 'nedves, homokos talajt kedvelő, igénytelen fák nemzetsége' (TESz.) növénynévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, eredetileg erdő neveként, s később metonimikusan a környék nevévé is vált. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy a *kerék* 'kör alakú, körhöz hasonló' (TESz.) melléknév és a *nyár* 'mocsár, mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévi

kapcsolódott össze a névben. Az elnevezés ebben az esetben is szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület alakjára utal.

Kerek-nyár dombja 'Kerek-nyártól D-re, Kemece határában fekvő domb' 1859: *Kerek nyár dombja*. Vö. **Kerek-nyár**.

Az elnevezés a *Kerek-nyár* helynév és a *domb* 'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévből birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a hely pontos elhelyezkedésére utal.

Kereszt-hegy 'a Becz aljától K-re, Kemece és Tura határában fekvő hegy' 1859: *Kereszt hegy*.

Az elnevezés a *kereszt* 'földbe rögzített és felső részén rövidebb merőleges rúddal ellátott oszlop' (TESz.) köznévből és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s valószínűleg arra utal, hogy a környéken valahol egy kereszt állhatott.

Kereszti-szeg 'Nagyhalász határában, a Nyakas-ér-háttól É-ra fekvő nádas' 1791b: *KereĐzti szeg*, 1791c: *KereĐzti Đzeg*.

Az elnevezés a *kereszt* 'földbe rögzített és felső részén rövidebb merőleges rúddal ellátott oszlop' (TESz.) köznévből *-i* melléknévképzős alakja és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés valószínűleg a területen lévő keresztre utal.

Keselyűs 'a Fényes-háttól D-re, Vasmegeyer és Kemece határában fekvő domb' 1859: *Keselyűs*.

A helynév a *keselyű* 'dögevő, nagy testű, éles látású madár' (TESz.) állatnév *-s* melléknévképzős alakjából jött létre morfológiai szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utal.

Két-ér-köz 'Nagyhalász határában, a Regezintől Ny-ra fekvő terület' 1791: *Kétérköz*.

Az elnevezés a *két* számnév, az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévből és a *köz* 'közbülső, középső' (TESz.) köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a két ér által közrefogott területre utal.

Két-ér-közötti-tanya 'Nagyhalász határában, a Kis-Tiszától D-re fekvő tanya' 1901: *Két ér közötti tanya* (Nfe.).

Az elnevezés a *két* számnév, az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévből, a *között* 'személyeket, dolgokat egymástól elválasztó térben' (TESz.) névutó *-i* melléknévképzős alakja és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a tanya elhelyezkedésére utal, s inkább talán csupán körülírás lehet.

Kígyós-hegy 'a Kígyós-hegy lábától É-ra, Nagyhalász határában fekvő kiemelkedés' 1791b: *Kigyos hegy*. Vö. **Kígyós-hegy lábja**.

A helynévben a *kígyó* állatnév *-s* melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévből kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület jellemző állatvilágára utal.

Kígyós-hegy lábja 'a Kígyós-hegytől D-re, Nagyhalász határában fekvő láb' 1791b: *Kigyos hegy lábja*. Vö. **Kígyós-hegy**.

Az elnevezés a *Kígyós-hegy* mikronév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepert állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjelen alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Kincses-dűlő 'Kemecse és Nagyhalász határában, a Lónyai-csatornán túl fekvő dűlő' 1952: *Kincsesdűlő* (TSH.). **Szikszay-tanya** néven is ismerik.

Az elnevezés a *kincs* 'anyagi érték, ingó vagyontárgy, értékes, bece valami vagy valaki' (TESz.) főnév –s melléknévképzős alakjának és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a dűlő kiváló termőtalajára, esetleg ott talált kincsekre utal.

Kincses-fel ~ **-föld** 'a Sós-tótól K-re, az Ágnes-kotymánytól Ny-ra, Kemecse határában fekvő szántóföld' 1859: *Kincses fel*, 1870, 1897: *Kincsesfel*.

Az elnevezés a *kincs* 'anyagi érték, ingó vagyontárgy, értékes, bece valami vagy valaki' (TESz.) köznévi –s melléknévképzős alakjának és a *fel* ~ *föld* 'megművelt mezőgazdasági terület' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület talajának jó minőségére utalt. RÉFI munkája szerint a *föld*, *fel*, *talaj* szavunkból képzett helynevek olyan térszínekre utalnak, amelyek a kedvező domborzati adottságok mellett jó termőtalajjal is bírtak (1997: 21). Ezt mutathatja az első *kincses* névelem is.

Király-hegy 'a Haraszt laposától ÉNy-ra, Csuta elejétől D-re, Nagyhalász határában fekvő magasabb

terület' 1791b: *Kiraly hegy*, 1791c, 1901: *Király hegy* (Bj.), 1901: *Királyhegy* (Nfe.).

Az elnevezés a *király* 'az uralkodó fejedelemtől nagyobb, a császárnál kisebb rangúnak tekintett monarchikus államfő' (TESz.) főnévi és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Motivációja nem világos.

Kis-Akaszto-hegy 'a Nagy-Akaszto-hegytől É-ra, Kemecse határában fekvő terület' 1859: *Kis Akaszto hegy*. Vö. **Akaszto-hegy**, **Nagy-Akaszto-hegy**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelzői előtag és az *Akaszto-hegy* helynévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-Akaszto-hegy* helynévi előtagjával.

Kis-Bálvány-tanya 'Nagyhalász határában, a Bálvány-hegytől Ny-ra fekvő tanya' 1791: *Kis Bálvány-tanya*. Vö. **Bálvány-hegy**.

Az elnevezés a térképekről nem adatolható *Kis-Bálvány* mikronév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Kis-Bálvány* név a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a középkori oklevelekben 'határkő'-nek, 'nagy kő'-nek értelmezett m. *bálvány* köznévi (FNESz. *Bálvány*) vagy a *bálvány* 'istenként tisztelt szobor' (TESz.) főnévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, a terület viszonylagos méretére utal.

Kis-Bertény tava 'a Nagy-Bertény tavától és a Bertény-szegtől K-re, Nagyhalász határában fekvő állóvíz' 1791b: *Kis Bertény tava*, 1791c: *Kis Bertén tava*. **Nagy-fertő** néven is ismerték. Vö. **Bertény-szeg, Nagy-Bertény tava**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Bertény tava* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. *Nagy-fertő* névként is ismert volt. Az elnevezés első tagja korrelációban áll a *Nagy-Bertény tava* név első tagjával.

Kis-Bét 'Nagyhalász határában, a Zúgótól DNy-ra, a Nagy-Béttől és az Aranyos-tanyától ÉNy-ra fekvő szántóföld' 1791b: *Kis Bét*. Vö. **Nagy-Bét**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a térképről nem adathozható *Bét* helynév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés első tagja korrelációban áll a *Nagy-Bét* név első tagjával. A *Bét* helynév a *Bét* (1238: *Bet*, ÁSz. 120) pusztaszemélynévből jött létre magyar névadással, birtoklásra utalva.

Kis-ér 'a Tó-köztől D-re fekvő, a Kis-Tisza É-i részéből eredő vízfolyás, Nagyhalász határában' 1791b: *Kis ér*.

A név a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) melléknév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés az *ér* viszonylagos méretére utal.

Kis-Gegyesd 'Nagyhalász határában, a Nagy-Gegyesdtől ÉK-re, a Kis-Gegyesd-tanyától DNy-ra, Nagy-

Gegyesd-oldal tanyájától É-ra fekvő szántóföld' 1791b: *Kis-Gegyesd*, 1791c: *Kis Gegyesd*. Vö. **Kis-Gegyesd-tanya, Nagy-Gegyesd, Nagy-Gegyesd-oldal tanyája**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és az ismeretlen etimológiájú *Gegyesd* névrész összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-Gegyesd* név előtagjával.

Kis-Gegyesd-tanya

'Nagyhalász határában, a Kis-Gegyesdtől, Nagy-Gegyesdtől és Nagy-Gegyesd-oldal tanyájától É-ra fekvő tanya' 1791b: *Kis Gegyesd tanya*. Vö. **Kis-Gegyesd, Nagy-Gegyesd, Nagy-Gegyesd-oldal tanyája**.

Az elnevezés a *Kis-Gegyesd* mikronév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Kis-hegy 'Berténytől K-re, Kemece és Nagyhalász határában fekvő kisebb domb' 1859: *Kis hegy*.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) melléknév és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és a kiemelkedés viszonylagos méretére utalt.

Kis-Keletke 'Nagyhalász határában, Nagy-Keletkétől ÉNy-ra fekvő legelő' 1791b: *Kis Keletke*, 1791c: *Kis Kelétke*. Vö. **Nagy-Keletke**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) melléknév és a térképről nem adathozható *Keletke* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés

eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. A *Keletke* név a *kelet* égtáj *-ke* helynévképzős alakjából jött létre morfosztatikus szerkesztéssel. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-Keletke* név előtagjával.

Kis-Kemecse 'a Kukulló-réttől K-re, Kis-Kemecse erétől É-ra fekvő terület, Kemecse határában' 1859: *kis kemecse*. Vö. **Kis-Kemecse ere**.

Az elnevezés a *Kemecse* helynév és a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal.

Kis-Kemecse ere 'Kemecse határában, Kis-Kemecsétől D-re található vízfolyás' 1859: *kis kemecse ere*. Vö. **Kis-Kemecse**.

Az elnevezés a *Kis-Kemecse* helynév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az *ér* pontos elhelyezkedésére utal.

Kis-Kósa-domb 'a Fényes árkától és a Kósa dombjától Ny-ra, Nagy-Kósa dombjától DK-re lévő domb, Kemecse határában' 1859: *Kis Kósa domb*. Vö. **Kósa dombja, Nagy-Kósa dombja**.

Az elnevezés a *Kósa dombja* helynév a birtokos személyjel redukciója után, a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelzővel kapcsolódott össze, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület viszonylagos méretére utal. Előtagja korrelációban áll a *Nagy-Kósa dombja* név első névrészával.

Kis-Köpec 'a Köpec erétől és a Kis-Köpec tisztásától É-ra, Kemecse határában elhelyezkedő legelő' 1859:

Kis Köpec. Vö. **Kis-Köpec tisztása, Köpec ere**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) melléknév és a *köpec* 'folyó medrében levő gödör, pocsolya' (TESz.) főnév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal (FNESz. *Köpec*).

Kis-Köpec tisztása 'a Kis-Köpectől D-re, a Köpec erétől DK-re elterülő legelő, Kemecse határában' 1859: *Kis Köpec tisztája*. Vö. **Kis-Köpec, Köpec ere**.

Az elnevezés a *Kis-Köpec* helynév és a *tisztás* 'erdőben kisebb füves, fátlan térség' (MÉKSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt

Kis-lapos-tanya 'a Nagy-Béttől DNy-ra, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b, 1791c: *Kis Lapos tanya*.

Az elnevezés a térképekről nem adatolható *Kis-lapos* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület elhelyezkedésére utalt. A *Kis-lapos* helynév a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) melléknév és a *lapos* 'sík terület' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-lapos-tanya* név előtagjával.

Kis-Ludas-tó 'a Nagy-Ludas-tótól K-re fekvő nádas tó, Kemecse határában' 1859: *Kis Ludas tó*. Vö. **Ludas-tó, Nagy-Ludas-tó**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Ludas-tó* helynév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület viszonylagos méretére utal.

Előtagja korrelációban áll a *Nagy-Ludas-tó* név előtagjával.

Kispest-tanya 'a Hajó-homoktól É-ra, Nagyhalász határában fekvő tanyacsoport egyike, a Batkay-tanyától D-re' 1791: *Kis Pest tanya*.

Az elnevezés első névrészában a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *pest* 'kemence; barlang' főnév (FNESz. *Budapest*) kapcsolódott össze. Ehhez járult második névrészként a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi, a helynév tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye. Az elnevezés motivációja valószínűleg a környéken található üreg, barlang lehetett.

Kis-szék 1. 'a Nagy-széktől É-ra fekvő szikes vizű tó, Kemece határában' 1859: *Kis Őzék*. Vö. **Nagy-szék. 2.** 'Kemece határában, a Görbe-széktől és a Halászi úttól ÉK-re fekvő szikes vizű tó' 1859: *Kis Őzék*.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *szik* 'szikes talajú, rosszul termő föld; mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévi *szék* alakváltozatának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és a terület viszonylagos méretére utalt. Előtagja korrelációban áll a *Nagy-szék* név előtagjával.

Kis-Tisza 'Nagyhalászon végigfolyó ér, mely összeköttetésben áll a Sebes-érrel, a Ticze- és a Járat-folyóval' 1791b, 1791c: *Kis Tiŕza*, 1869: *Kis tiszta*.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Tisza* 'iszapos, sáros' (FNESz. *Tisza*) víznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a patak viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-Tisza* előtagjával.

Kis-Tiszánál 'Nagyhalász határában, a Regezintől ÉNy-ra és a Kis-Tisza közelében fekvő terület' 1901: *Kis Tiszánál* (Bj.).

A *Kis-Tisza* víznévhez kapcsolt *-nál* határozóraggal, morfológiai szerkesztéssel jött létre az elnevezés, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Kis-véres-köz 'Nagyhalász és Beszterec határában, a Nagy-véres-köztől ÉK-re fekvő rét' 1791b: *Kisvéresköz*. Vö. **Véres-köz, Nagy-véres-köz**.

Az elnevezés a *Véres-köz* mikronév és a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-véres-köz* előtagjával.

Kis-Zombor 'Zombortól, a Zombor lapjatol es a Nagy-Zombor lapjatol K-re, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b, 1791c: *Kis Zombor*. Vö. **Zombor, Zombor lápja, Nagy-Zombor lápja**.

Az elnevezés a *Zombor* mikronév és a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezéssel szemben az antonim jelző nélkül szereplő *Zombor* név állhat.

Kis-Zúgó 'Nagyhalász határában, a Zugotol DK-re fekvő szántóföld' 1791b, 1791c: *Kis Zúgó*. Vö. **Zúgó**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Zúgó* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezéssel szemben az antonim jelző nélkül szereplő *Zúgó* név állhat.

Kis-Zsadány 'a Kis-Zsadánytól Ny-ra, a Megyeri úttól D-re fekvő legelő, Kemece határában' 1859: *Kis Zsadány*, 1870: *Kis Zsadány*. Vö. **Nagy-Zsadány**.

Az elnevezés a *kis* 'nem nagy méretű' (TESz.) megkülönböztető jelző és a térképről nem adatolható *Zsadány* helynév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület viszonylagos méretére utal. A *Zsadány* helynév a *Zsadány* családnévből (1423: [*Sadányi Tamás*], RMCsSz. *Zsadányi*) vagy a *Zsadány* személynévből (1181: *Sudan*, ÁSz. 733) alakult ki metonimikus úton, s birtoklásra utal (FNESz. *Zsadány*). Előtagja korrelációban áll a *Nagy-Zsadány* név előtagjával.

Koczoba-lápok 'a Regezintől K-re, Nagyhalász és Beszterec határában fekvő mocsaras területek összessége' 1901: *Koczoba lápok* (Bj.).

Az elnevezés első névrészában valószínűleg a román eredetű *cocioabă* 'kunyhó, viskó' (RÁCZ 2007: *Kocsuba*) köznévi szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi többes számú alakja. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s valószínűleg az ott lévő épületre utalhatott.

Koczoba-sziget 'Nagyhalász határában, Regezintől K-re, a Koczobatanya mellett fekvő sziget' 1791b: *Koczoba sziget*, 1791c: *Koczoba Ősziget*. Vö. **Koczoba-tanya**.

Az elnevezés első névrészában valószínűleg a román eredetű *cocioabă* 'kunyhó, viskó' (RÁCZ 2007: *Kocsuba*) köznévi szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévi. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s valószínűleg az ott lévő épületre utalhatott.

Koczoba-tanya 'Nagyhalász és Beszterec határában fekvő tanya' 1791a: *Kocoba tanya*.

Az elnevezés első névrészában valószínűleg a román eredetű *cocioabă* 'kunyhó, viskó' (RÁCZ 2007: *Kocsuba*) köznévi szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s valószínűleg az ott lévő épületre utalhatott.

Kocsár ere 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Kis-Tiszából K felé folyó ér' 1791b: *Kocsár ere*.

A helynév feltehetően a *Kocsán* családnévi (1553: [*Emericus*] *Chokan*, RMCsSz. *Kocsán*) elírt vagy módosult alakja és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeli alakja összetételével jött létre, s birtoklásra utal.

Koji-szeg 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Hosszú-homoktól K-re fekvő szántóföld' 1791b: *Koji szeg*, 1791c: *Kóji Őzeg*.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Koji* első névrész és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés motivációja ismeretlen.

Kolbász 'Uszványtól D-re, Pap tavától É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *Kolbász*.

Az elnevezés a *kolbász* 'állati bélbe töltött vagdalt, s fűszerezett hús' (TESz.) köznévből jött létre metonimikus úton. A helynévi motivációja nem világos.

Konyha lápja 'Csebeitől K-re, Tetves-hegytől Ny-ra fekvő mocsaras terület' 1791b: *Konyha lápja*.

Az elnevezés a *konyha* 'az a helyiség, amelyben ételeket készítenek,

sütnek-főznek' (TESz.) köznévi és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s motivációja bizonytalan.

Korlátos-hegy 'a Lőcz aljától Ny-ra fekvő homokdomb, Kemece határában' 1859: *Kollátos hegy*.

Az elnevezés a *korlát* 'körülkerített hely, karám' (TESz.) köznévi -s melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s valószínűleg a terület körülkerített voltára utalhat. A szóírásban *rl* > *ll* hasonulás figyelhető meg.

Korhány 'Kemece és Nyírbogdány határában fekvő láp' 1870: *Korhány*, 1897: *Korhány*, *Kórhány*.

Az elnevezés a *korhány* 'mocsaras, ingoványos, iszapos területről kiemelkedő szárazabb terület' (KnSz.) földrajzi köznévből jött létre jelentéshasadással a terület mocsaras jellegére utalva. KISS LAJOS véleménye szerint a magyar névrendszerbe névátvitellel került besenyő *qurʻan* 'vár, sánc, erősség' szó vált a hely nevévé metonimikus úton, s védősánc szerepét látta el a nyírbogdányi határban. Az országban számos más helyen is megtalálható helynév Óbuda határában bukkan fel elsőnek: 1332: *Kurchan* (FNESz. *Korhány*).

Kósa dombja 'a Kis-Kósa-dombtól DK-re, a Nagy-Zsadánytól D-re fekvő domb, Kemece határában' 1859: *Kósa dombja*. Vö. **Kis-Kósa-domb, Nagy-Kósa dombja**.

Az elnevezés a *Kósa* családnév (1426: *Kossa*, RMCsSz. *Kósa*) és a *domb* 'természetes földkiemelkedés;

kupac' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével alakult ki szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal.

Kótaji út 'Kemecseről Kótaj felé vezető út' 1859: *Kótaji út*.

Az elnevezés a *Kótaj* településnév -i melléknévképzős alakja és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, és az út irányára, pontos elhelyezkedésére utalt. A *Kótaj* helynév talán a N. *kótog* 'kopog' ige tövéből képződött a *dobog* : *dobaj*, *dörög* : *dörej*, *morog* : *moraj* stb. szópárok főnévi tagjához hasonlóan. KISS LAJOS szerint eredetileg falucsúfó lehetett, s a helység zajosságára vonatkozhatott (FNESz. *Kótaj*).

Kovászta laposa 'Nagyhalász határában, a Mágától ÉK-re fekvő rét' 1791c: *KováĐzta lapoĐĐa*, 1791b: *KováĐzta laposa*.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Kovászta* első névrész és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Motivációja ismeretlen.

Kőégető 'az Akasztó-hegytől D-re, Nagyhalász határában fekvő legelő' 1791a: *Kőégető*, 1791b: *Kőégető*.

A magyar *kőégető* (1310/1338: iuxta *Kueguetew*, OklSz. 530) 'fazekasműhely' főnévből keletkezett (FNESz. *Kőégető*) az elnevezés metonimiával, s a területen folytatott munkafolyamatra vagy az ott lévő építményre utal.

Kő-határ 'a Zöld-háttól Ny-ra, Kemece határában fekvő dűlő' 1859: *Kő határ*, 1870, 1897: *Kőhatár*.

Az elnevezés a *kő* 'szilárd, éghetetlen ásvány' (TESz.) anyagnév és a *határ* 'területek közötti választóvonal, sáv, illetőleg az ezt jelző tárgy vagy természeti alakulat' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület földjének köves voltára utal.

Köleségés 'a Ság-rétnéltől és a Tolna homokától É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *Köles égés*, 1901: *Köles égés, Köleségés* (Bj.).

A névben a *köles* növénynév kapcsolódott össze az *ég* 'lángol, parázslik, világít' (TESz.) ige –és főnévképzős formájával, s vált helynévvé metonímiával. A terület elnevezését talán az ott történt esemény motiválta.

Köles tava 'Nagyhalász határában, a Terem-hegytől É-ra fekvő állóvíz' 1901: *Köles tava* (Nfe.).

Az elnevezés a *köles* növénynév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a környék jellemző növényvilágára utalhatott.

Köpec ere 'a Kis-Köpectől D-re, a Kis-Köpec tisztásától ÉNy-ra fekvő vízfolyás, Kemece határában' 1859: *Köpec ere*. Vö. **Kis-Köpec, Kis-Köpec tisztása**.

Az elnevezés a *köpec* 'folyó medrében lévő gödör, pocsolya' (TESz.) főnév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s az ér pocsolyás jellegére utal (FNESz. *Köpec*).

Körmendy-tanya 'Kemece és Kótaj határában, a Mikecz-tanya mellett

elhelyezkedő tanya' 1913–1985, 1995: *Körmendytanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Körmendy* családnév (1457: [Andree] *Kermendy*, RMCsSz. *Körmendy*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Kövér-homok 'Nagyhalász határában, az Orkoláptól Ny-ra, a Bernát-ér-hát és a Csermely-homok között, a Nagy-Tisza mellett fekvő, erdővel körülvett legelő' 1863: *Kövér homoka*, 1901: *Kövérhomok* (Bj.).

A *kövér* 'növénytermesztésre alkalmas, jó talajú föld' (TESz.) köznév és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) összekapcsolódásával, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre a helynév. Az elnevezés a legelő gazdagságára utalhatott.

Köz-legelő 1. 'Kemece határában, a Német-réttől É-ra fekvő legelő' 1859: *Köz Legelő*. 2. 'Kisszéktől DK-re fekvő legelő, Kemece határában' 1859: *Közlegelő*. 3. 'Csörgőtől DNy-ra fekvő legelő, Kemece határában' 1859: *Köz Legelő*. 4. 'Kerek-nyártól K-re fekvő legelő, Kemece határában' 1859: *Köz Legelő*. 5. 'Cserétől K-re fekvő legelő, Kemece határában' 1859: *Közlegelő*.

A név a *köz* 'közös, együttesen használt, birtokolt' (TESz.) köznév és a *legelő* 'háziállatok legeltetésére használt füves terület' (MÉKSz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s közös birtoklásra, közös használatra utalt.

Kriston-tanya 'a Nyárjas mellett, Kemece és Tura határában fekvő tanya' 1870: *Kriston tanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Kriston* (Tk1. 2006: 723) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Kriston Endréné-tanya 'Kemecse határában fekvő tanya' 1952: *Kriston Endréné-tanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Kriston Endréné* (Tk1. 2006: 723) személynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Kukulló-hegy 'a Kukulló-réttől ÉNy-ra fekvő kiemelkedés, Nagyhalász és Kemecse határában' 1791c: *Kukulló hegy*. Vö. **Kukulló-rét**.

Az elnevezés talán a *küküllő* 'kőkény' köznévi veláris hangrendű *kukulló* alakjának és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utal (FNESz. *Küküllő*).

Kukulló-rét 'É-i részével a tiszarádi határba átnyúló nádas, kákás terület, a Kukulló-hegytől DK-re, Kemecse és Nagyhalász határában fekvő nádas' 1859: *Kukulló rét*. Vö. **Kukulló-hegy**.

Az elnevezés talán a *küküllő* 'kőkény' köznévi veláris hangrendű *kukulló* alakjának és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utalt (FNESz. *Küküllő*).

Kun tava 'a Telek tavától É-ra, Nagyhalász határában fekvő állóvíz'

1791b: *Kun Tava*, 1791c, 1863: *Kun tava*.

Az első névrészben a *Kun* családnév (1324: *Kuun* [András], RMCsSz. *Kun*) vagy a *kun* népnév szerepel, amelyhez a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s birtoklásra vagy a használóra utalt.

Kurta-hegy 'szőlő termesztésére alkalmas domb, Kemecse határában' 1859: *Kurta hegy*.

A név a *kurta* 'rövid' (TESz.) melléknév és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a hegy kiterjedésére utalhatott.

Külső-Csere 'Nyírpazony és Tura határánál fekvő terület, a Csere része' 1870: *Külső Csere*. Vö. **Csere**.

Az elnevezés a *külső* 'zárt területhez viszonyítva kívül, kijebbeső' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Csere* helynévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület viszonyított elhelyezkedésére utal.

Lágyság-tanya 'a Zúgótól Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Lágyság tanya*.

Az elnevezés a *lágyság* köznévi és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s talán a tanya földjének minőségére utal.

Lantos szállása 'Gondovár útja mellett, az Aranyos-kotymánytól É-ra, az Ijesztő-hegytől D-re fekvő terület, Kemecse határában' 1859: *Lantor Dzállása*.

A helynév valószínűleg a *Lantos* családnév (1425: [Nicolao] *Lanthos*,

RMCsSz. *Lantos*) és a *szállás* '(ideiglenes) lakóhely, tartózkodási hely' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utalhatott. A térképen valószínűleg elírás történt.

Lányok kútja 'Nagyhalász határában, a Rongyos-földtől D-re fekvő rét' 1791b: *Jányok kútja*.

Az elnevezés a *lány* 'nőnemű gyermek' (TESz.) köznévi többes szám jelével ellátott alakjának és a *kút* 'földbe ásott vagy fűrt gödör, amelyből az összegyűlt talajvíz felszínre hozható; forrás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles formájának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület használatára utalt.

Láp-szakadék 'Nagyhalász határában, a Jövéndeg elejétől DK-re fekvő vizes terület' 1791b: *Láp Đzakadék*, 1791c: *láp Đzakadék*.

Az elnevezés a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi és a *szakadék* 'meredek partfalú, omladékos mélyedés, viszonylag szűk völgy; benne bokrok, néha fák' (KnSz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés esetleg arra utalhat, hogy ez a vizenyős terület a környező vidéknél mélyebben feketett.

Látó-domb 'a Pazonyi úttól K-re fekvő első domb, Kemece határában' 1859: *Látó domb*.

Az elnevezés a *lát* ige folyamatos melléknévi igenévi alakja és a *domb* 'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s arra utalhatott, hogy erről a dombról lehetett a legmesszebbre ellátni.

Lázár lápja 'Nagyhalász határában, a Tolna-homoktól Ny-ra fekvő láp' 1791b: *Lázár Lápja*.

A helynév a *Lázár* személynévi (1061/1360: *Lazar*, ÁSz. 485) és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés birtoklásra utal.

Leskó-tanya 'Kemece határában, a Morovszky-tanya mellett fekvő tanya' 1944–1985: *Leskótanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Leskó* (Tk1. 2006: 760) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Lónyai-csatorna 'Nagyhalász és Ibrány határában lévő kisebb vízfolyás' 1863: *Lónyay*.

Az elnevezés a közeli *Lónya* település nevének *-i* melléknévképzős alakjának és a *csatorna* 'vízvezető árok' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a csatorna pontos elhelyezkedésére utal. A *Lónya* név szláv eredetű, és az ósszláv *loviti* 'halászik, vadászik', *lovь* 'halászat, vadászat' családjába tartozik (FNESz. *Lónya*).

Lopó-sziget 'a Jóska-domb-tanyától É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *LopoSziget*, 1791c: *Lopó Đziget*.

Az első névrészben a *lop* ige *-ó* folyamatos melléknévi igenévképzővel ellátott alakja vagy a *lopó* 'lopótök' (TESz.) növénynév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévi, a név tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az első esetben valószínűleg

egy ide köthető eseményre, a növénynév esetében a terület jellemző növényzetére utalhat az elnevezés.

Löcz alja 'a Nagy-Ludas-tótól Ny-ra, Kemece és Tura határában fekvő terület' 1859: *Löcz allya*.

Az elnevezés etimológiája bizonytalan. Első névrészában talán a *lősz* 'finom szemcsékből álló, laza, sárgás színű üledékes kőzet' (TESz.) földrajzi köznévi szerepel, amelyhez az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakja kapcsolódott. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s ha az etimológia helyes, a talaj minőségére utal.

Ludas-tó 'Kemece és Tura határában lévő állóvíz' 1870: *Ludas tó*, 1897: *Ludastó*.

Az elnevezés a *lúd* 'liba' (TESz.) állatnév *-s* melléknévképzős formájához kapcsolt *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a *tó* jellemző állatvilágára utal.

Ludas-tó árka 'a Nagy-Ludas-tóba vezető vízfolyás, Kemece határában' 1859: *Ludas tó árka*. Vö. **Nagy-Ludas-tó**.

A helynév a *Ludas-tó* víznév és az *árok* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az *árok* pontos elhelyezkedésére utalt.

Lukács-hegy 'a Görbe-földtől D-re, Kemece és Vasmegyer határában fekvő kiemelkedés' 1859: *Lukács hegy*, 1870: *Lukácshegy*.

Az elnevezés első névrészában a *Lukács* vagy személynévként (1232: *Lucach*, ÁSz. 499) vagy családnévként (1398: [*Ladislao*] *Lucas*, RMCsSz. *Lukács*) szerepel. Ehhez kapcsolódott

hozzá a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utalt.

Macsuga-tanya 'Kemece határában, a Vitéz-tanya mellett fekvő tanya' 1952–1973: *Macsugatanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Macsuga* (Tk1. 2006: 781) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Mága 'Nagyhalász és Kemece határában fekvő szántóföld' 1791b, 1901: *Mága* (Bj.).

Az elnevezés a *Mága* személynévből (1113: *Maga*, ÁSz. 506) jött létre metonímiával, s birtoklásra utal.

Mága alsó útja 'a Nagy-Mágától É-ra, Kemece határában fekvő út' 1859: *Mága alsó útja*. Vö. **Nagy-Mága**.

Az elnevezés a *Mága* helynév, az *alsó* 'alacsonyabban fekvő' (TESz.) melléknév és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Motivációja az út pontos elhelyezkedése.

Mága farka 'a Nagy-Mága DK-i nyúlványa, Kemece határában' 1859: *Mága farka*. Vö. **Nagy-Mága**.

Az elnevezés a *Mága* helynév és a *fark* 'valamilyen földrajzi egységnek, pl. hegynek, víznek, földterületnek a vége, elkeskenyedő nyúlványa' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére, alakjára utal.

Mága-híd 'Nagyhalász Kemece felőli oldalán, a Mága szántóföldön található híd' 1791a: *Mága-híd*. Vö. **Mága**.

Az elnevezés a *Mága* mikronév és a *híd* 'valamely útnak folyó stb. feletti áthaladását biztosító műszaki építmény' (TESz.) köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a híd pontos elhelyezkedésére utal, tudniillik átvezet a *Mágán*. Ugyanakkor elképzelhető, hogy az elnevezés a *Mága* személynév (1113: *Maga*, ÁSz. 506) és a *híd* 'valamely útnak folyó stb. feletti áthaladását biztosító műszaki építmény' (TESz.) köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra vagy az építtetőre utalt.

Mága rétje 1. 'a Mága-szegtől Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Mága Rétje*. Vö. **Mága-szeg**. **2.** 'a Barkócától Ny-ra, Kemece határában elhelyezkedő futóhomokos dűlő' 1859: *Mága rétje*.

A néva *Mága* személynév (1113: *Maga*, ÁSz. 506) és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utalt.

Mága-sor 'Nagyhalász Kemece felőli oldalán található lakóházak összessége a Mágán' 1791a: *Mága-sor*. Vö. **Mága**.

Az elnevezés a *Mága* helynév és a *sor* 'házsor, utca' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Mága-szeg 'a Mága rétjétől K-re, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b: *Magaszeg*. Vö. **Mága rétje 1.**

Az elnevezés a *Mága* személynév (1113: *Maga*, ÁSz. 506) és

a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a név a *Mága* mikronév és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Magos-tanya 'a Bét-érc-tanya és a Tökös-tanya között, Nagyhalász határában található tanya' 1791a: *Magos tanya*.

Az elnevezés a *Magas* ~ *Magos* családnév (1389: [*Nicolaus*] *Magas*, RMCsSz. *Magas*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a helynév első névrésze a *magas* 'felfelé nyúló, fent levő' (TESz.) melléknév, s ebben az esetben az elnevezés motivációja a terület elhelyezkedése, környezetéhez képest magasabb fekvése lehet.

Magyar-tó 'a mai Rákóczi és Ságvári utca kereszteződésének DK-i sarkában lévő állóvíz' 1859: *Magyar-tó*.

A helynév a *Magyar* családnév (1331: [*Paulus*] *Magyar*, RMCsSz. *Magyar*) vagy a *magyar* népnév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Malom-ér 'a Kis-Tiszából DNy felé, a Malom-ér-háttól K-re, Nagyhalász határában folyó ér' 1791b, 1791c, 1901: *Malom ér* (Nfe.). Vö. **Malom-ér-hát**.

Az elnevezés a *malom* 'szilárd anyagok őrlésére való berendezés, üzem' (TESz.) építménynév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévvé

összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztéssel, s a víz funkciójára utalt.

Malom ere 'a Köz-legelő és a Vármegye árka mentén folyó vízfolyás, Kemece határában' 1859: *Malom ere*. Vö. **Malom-ér, Malom-ér-hát**.

Az elnevezés a *malom* 'szilárd anyagok őrlésére való berendezés, üzem' (TESz.) építménynév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a víz funkciójára utalt.

Malom-ér-hát 'a Malom-értől Ny-ra, a Nagy-lapos és Regezin között fekvő terület' 1901: *Malom-ér-hát*. Vö. **Malom-ér**.

Az elnevezés a *Malom-ér* víznév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Malom-tó 'a Csere legelőtől É-ra, Kemece határában fekvő állóvíz' 1859: *Malom tó*.

Az elnevezés a *malom* 'szilárd anyagok őrlésére való berendezés, üzem' (TESz.) építménynév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a tó funkciójára utalt.

Marha-járó 'a Láp-szakadéktól D-re, Nagyhalász határában lévő szántó föld' 1791b: *Marha Járo*, 1791c: *Marha járó*.

Az elnevezés a *marha* 'szarvasmarha' (TESz.) állatnév és a *járó* 'út' (KnSz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés a terület funkciójára utal.

Márton-kút 'a Szőlőskert D-i részén lévő kút, Kemece határában' 1859: *Márton kút*.

A helynév a *Márton* családnév (1408: *[Andreas] Marton*, RMCsSz. *Márton*) és a *kút* 'földbe ásott vagy fúrt gödör, amelyből az összegyűlt talajvíz felszínre hozható; forrás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és birtoklásra utalt.

Megyery-tanya 'Kemece határában, a Pincés-hegy mellett elhelyezkedő tanya' 1870: *Megyery tanya*, 1926: *Megyeryi tanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Megyery* családnév (1453: *[Paulus] Megeri*, RMCsSz. *Megyery*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal.

Megyeryi út 'Kemece központjától, Vasmegeyer felé vezető út' 1859: *Megyeryi út*.

Az elnevezés a *Megyery* településnév *-i* melléknévképzős alakjának és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s az út irányára utalt. A *Megyery* helynév az ómagyar *Megyery* törzsnévből keletkezett, tehát e törzsbeli településére mutat (FNESz. *Megyery*).

Meneti-szeg 'Nagyhalász és Beszterec határában, a Meneti-szeg-láptól K-re fekvő szántó föld' 1791b: *Meneti Szeg*. Vö. **Meneti-szeg-láp, Meneti-szeg lápjja**.

Az elnevezés a *menet* 'menés' (TESz.) köznévi *-i* melléknévképzős alakja és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre

szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület elhelyezkedésére (ti. Beszterec felé menő, arra lévő hely) utalhat.

Meneti-szeg-láp 'Nagyhalász és Beszterec határában, a Meneti-szegtől Ny-ra fekvő láp' 1791b: *Meneti Szög Láp*. Vö. **Meneti-szeg, Meneti-szeg lápja**.

Az elnevezés a *Meneti-szeg* mikronév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepert állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Meneti-szeg lápja 'Nagyhalász és Beszterec határában, a Meneti-szegtől ÉK-re fekvő láp' 1791b: *Meneti Dzeg Lápa*, 1791c: *Meneti Dzeg lápja*. Vö. **Meneti-szeg, Meneti-szeg-láp**.

Az elnevezés a *Meneti-szeg-láp* mikronévhez kapcsolt birtokos személyjellel, bővülés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Mester-sziget 'a Bör-dülőtől DNy-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b, 1971c: *Mester Dziget*.

Az elnevezés első névrészében a *mester* 'valamely területen vezető, tanító személyiség, mintakép' (TESz.) köznévi vagy a *Mester* családnév (1463: [*Valentino*] *Mester*, RMCsSz. *Mester*) szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévi, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. A név mindkét esetben birtoklásra utal.

Mikecz Miklós-tanya 'a vasútvonal D-i oldalán, Kemece és Tura határában fekvő tanya' 1944–1973: *Mikecz Miklós-tanya* (TSH.). Vö. **Mikecz-tanya**.

Az elnevezés a *Mikecz Miklós* személynév (1476: [*Stanizlao*] *Mikecz*, RMCsSz. *Mikecz*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal. Korábban *Mikecz-tanya* néven ismerték.

Mikecz Pál-tanya 'Kemece határában, a nyíregyházi út É-i oldalán, a Vitéz-tanyától É-ra elhelyezkedő tanya' 1944–1952: *Mikecz Pál-tanya* (TSH.).

A névben a *Mikecz Pál* személynév (1476: [*Stanizlao*] *Mikecz*, RMCsSz. *Mikecz*) (1271/1400: *Pal*, ÁSz. 610) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Mikecz-tanya 'a vasútvonal D-i oldalán, Kemece és Tura határában fekvő tanya' 1913–1926: *Mikecztanya* (TSH.). Vö. **Mikecz Miklós-tanya**.

Az elnevezés a *Mikecz* családnév (1476: [*Stanizlao*] *Mikecz*, RMCsSz. *Mikecz*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal. Később *Mikecz Miklós-tanya* néven emlegették.

Mikó ere 'a Pap dombjától K-re folyó patak, Kemece határában' 1859: *Mikó ere*.

A helynév a *Mikó* családnév (1343: [*Petrus*] *Myko*, RMCsSz. *Mikó*) és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Morovszky-tanya 'a Szőlőskerttől D-re, Kemece és Kótaj határában fekvő tanya' 1952–1995:

Moravszytanya, Morovszkytanya, Marovszkytanya (TSH.).

A névben a *Morovszky* (Tk2. 2009: 160) családnév kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztéssel a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvvel, s birtoklásra utal.

Nagy-Akasztó-hegy 'a Kis-Akasztó-hegytől D-re fekvő magasabb domb, Kemece határában' 1859: *Nagy Akasztó hegy*. Vö. **Kis-Akasztó-hegy**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és az *Akasztó-hegy* helynév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Nagy-Akasztó-hegy* helynév előtagjával.

Nagy-állás 'Nagyhalász határában, az Ellő-szegtől Ny-ra fekvő szántóföld' 1791b, 1791c: *Nagy állás*.

A helynévben a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és az *állás* 'szellős, nyitott építmény; jóságok ideiglenes (éjszakai) pihenőhelye' (KnSz.) földrajzi köznévvvel kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utalt.

Nagy-Bertény tava 'Nagyhalász határában, a Kis-Bertény tavától és a Bertény-szegtől Ny-ra fekvő állóvíz' 1791b: *Nagy Bertény tava*, 1791c: *Nagy Bertén tava*. Vö. **Bertény-szeg, Kis-Bertény tava, Bertény tava**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *Bertény tava* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés első tagja korrelációban áll a *Kis-Bertény tava* név első tagjával.

Nagy-Bét 'Nagyhalász határában, a Bét-érc-tanyától DNy-ra, a Kis-Béttől D-re fekvő szántóföld' 1791b: *Nagy bét*. Vö. **Kis-Bét, Bét-érc-tanya**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a térképről nem adatolható *Bét* név összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés első tagja korrelációban áll a *Kis-Bét* név első tagjával. A *Bét* név a *Bét* (1238: *Bet*, ÁSz. 120) pusztá személynévből jött létre magyar névadással, birtoklásra utalva.

Nagy-fertő 'Nagyhalász határában, a Kőégetőtől D-re fekvő tó' 1791a: *N-fertő*, 1791b: *Nagy Fertő*. **Kis-Bertény tava** néven is ismerték.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznévvvel összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. *Kis-Bertény tava* névként is ismerték.

Nagy-Gegyed 'Nagyhalász határában, a Kis-Gegyed-től ÉK-re, a Nagy-Gegyed-oldal tanyájától ÉNy-ra fekvő szántóföld' 1791b: *Nagy Gegyed*. Vö. **Kis-Gegyed, Nagy-Gegyed-oldal tanyája**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a térképekről nem adatolható ismeretlen etimológiájú és lexikai felépítésű *Gegyed* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Kis-Gegyed* név előtagjával.

Nagy-Gegyesd-oldal tanyája 'Nagyhalász határában, Nagy-Gegyesdtől és Kis-Gegyesdtől DK-re fekvő tanyák' 1791b: *Nagy Gegyesd oldal tanyái*, 1791c: *Nagy Gegyesd oldal tanyája*. Vö. **Nagy-Gegyesd, Kis-Gegyesd**.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Nagy-Gegyesd-oldal* mikronév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. Az elnevezés inkább csak körülírás lehet. A *Nagy-Gegyesd-oldal* név a *Nagy-Gegyesd* mikronév és az *oldal* 'térstagnak szélső része' (TESz.) köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Nagy-Keletke 'Kis-Keletkétől DK-re fekvő legelő, Nagyhalász K-i részén' 1791b: *Nagy Keletke*, 1791c: *Nagy Kelétke*, 1863: *N. Keletke*, 1901: *Nagy-Keletke, Nagy-Kelétke* (Bj.). Vö. **Kis-Keletke**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a térképről nem adathozható *Keletke* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. A *Keletke* név a *kelet* égtáj *-ke* helynévképzős alakjából jött létre morfológiai szerkesztéssel a terület elhelyezkedésére utalva. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Kis-Keletke* név előtagjával.

Nagy-kert alja Nagyhalász határában, a Terem-hegytől Ny-ra fekvő szántóföld' 1901: *Nagykert alja* (Bj.), 1901: *Nagy kert-alja* (Nfe.).

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Nagy-kert* mikronév és az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.)

köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a szántóföld pontos elhelyezkedésére utal. A *Nagy-kert* név a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre a terület viszonylagos méretére utalva.

Nagy-kert lápja 'Facsától É-ra, Szerencs-tótól D-re, Nagyhalász határában fekvő mocsaras terület' 1791b: *Nagy kert Lápja*, 1791c: *Nagy kert lápja*.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Nagy-kert* mikronév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel beültetett állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Nagy-kert* név a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre a terület viszonylagos méretére utalva.

Nagy-Kósa dombja 'a Kis-Kósa-dombtól ÉNy-ra, Kemece határában fekvő magasabb föld' 1859: *N. Kósa dombja*. Vö. **Kis-Kósa-domb, Kósa dombja**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Kósa dombja* helynévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként a terület viszonylagos méretére utalva. Előtagja

korrelációban áll a *Kis-Kósa domb* név első névrészével.

Nagy-Lantos 'Szőlő-hegytől D-re, Csalános-szigetektől ÉK-re, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *Nagy Lantos*.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a térképről nem adatható *Lantos* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. A *Lantos* helynév a *Lantos* családnévből (1425: [Nicolao] *Lanthos*, RMCsSz. *Lantos*) alakult metonímiával, s birtoklásra utal.

Nagy-láp 'Kemecse és Vasmegyer határában, a Szunyátaszegtől K-re fekvő nádas' 1859: *Nagy láp*.

A név a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepert állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a hely viszonylagos méretére utal.

Nagy-lapos 'Nagyhalász határában, a Falu szigetétől Ny-ra, Malom-ér-háttól D-re fekvő legelő' 1901: *Nagy Lapos* (Bj.). Vö. **Nagy-lapos-tanya**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre. Az elnevezés a terület viszonylagos méretére utal.

Nagy-lapos-tanya 'a Nagy-lapos mellett található tanya, Nagyhalász határában' 1863: *N. Lapos tanya*. Vö. **Nagy-lapos**.

A helynév a *Nagy-lapos* mikronév és a *tanya* 'a határban levő

kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a tanya pontos elhelyezkedésére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Kis-lapos-tanya* név előtagjával.

Nagy-Ludas-tó 'a Kis-Ludas-tótól Ny-ra lévő nádas tó, Kemecse határában' 1859: *Nagy Ludas tó*. Vö. **Kis-Ludas-tó, Ludas-tó**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Ludas-tó* helynév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a tó viszonylagos méretére utal. Előtagja korrelációban áll a *Kis-Ludas-tó* víznév előtagjával.

Nagy-Mága 'a Mága alsó útjától D-re, a Kerek-Mágától É-ra, Nagyhalász és Kemecse határában fekvő legelő' 1859, 1870: *Nagy Mága*. Vö. **Kerek-Mága, Mága alsó útja**.

Az elnevezés a *Mága* helynév és a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezéssel szemben az antonim jelző nélkül szereplő *Mága* név állhat.

Nagy-nyírfa 'a Kis-Tiszától és Kun tavától É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *Nagy Nyírfa*.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *nyírfa* 'nyirkos, homokos talajt kedvelő, vékony törzsű, fehér kérgű fa' (TESz.) növénynév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal.

Nagy-Regezin 'Nagyhalász határában, a Hajnal-tótól Ny-ra, Regezintől K-re fekvő terület' 1863: *N. Regezin*. Vö. **Regezin**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és az ismeretlen eredetű *Regezin* név összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal

Nagy-szék 'a Kis-széktől D-re, Kemece határában fekvő szikes vizű tó' 1859: *Nagy Szék*. Vö. **Kis-szék 1**.

A név a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *szik* 'szikes talajú, rosszul termő föld; mocsaras hely' (TESz.) földrajzi köznévről *szék* alakváltozatának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület viszonylagos méretére utal. Előtagja korrelációban áll a *Kis-szék* helynév előtagjával.

Nagy-sziget 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Szörény-dűlőtől K-re fekvő terület' 1791a: *Nagy-sziget*.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévről összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület viszonylagos méretére utal.

Nagy-Szörény tava 'Szörénytől ÉNy-ra, Szörény lápjától É-ra, Nagyhalász határában fekvő állóvíz' 1791b, 1791c: *Nagy Szörény tava*. Vö. **Szörény, Szörény lápja, Szörény tava**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Szörény tava* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal.

Nagy-Telek 'Nagyhalász határában, a Holt-Kis-Tisza és Telek mellett fekvő legelő' 1901: *Nagy Telek* (Bj.). Vö. **Telek**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' megkülönböztető jelzős és a *Telek* név összetételével jött létre

szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület viszonylagos méretére utal.

Nagy-Tisza 'Nagyhalász és Tizsakarád határában lévő folyó' 1791c: *Nagy TiĐza*, 1869: *Nagy Tisza*.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Tisza* 'iszapos, sáros' (FNESz. *Tisza*) víznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a folyó viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Kis-Tisza* előtagjával.

Nagy út 'a Magyar-tó mellett húzódó utca, amely Nagyhalász felé vezet' 1859: *Nagy út*.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) melléknév és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévről összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s az út méretére, fontosságára utal.

Nagy-véres-köz 'Nagyhalász és Beszterec határában, a Haraszt laposától ÉK-re, a Kis-véres-köztől DNy-ra fekvő rét' 1791b: *Nagyvéresköz*. Vö. **Kis-véres-köz**.

Az elnevezés a *Véres-köz* mikronév és a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. Az elnevezés előtagja korrelációban áll a *Kis-véres-köz* előtagjával.

Nagy-Zombor lápja 'Zombortól és a Zombor lápjától D-re fekvő láp, Nagyhalász és Beszterec határában' 1791b: *Nagy Zombor Lápja*, 1791c: *Nagy Zombor lápja*. Vö. **Zombor, Zombor lápja**.

Az elnevezés a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző és a *Zombor lápja* mikronév összetételével jött létre szintagmatikus

szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal.

Nagy-Zsadány 'a Kis-Zsadánytól K-re, Kemece, Vasmegyer és Nyírbogdány határában fekvő legelő' 1859, 1870: *Nagy Zsadány*, 1897: *Nagy zsadány*. Vö. **Kis-Zsadány**.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Zsadány* helynév és a *nagy* 'terjedelmes' (TESz.) megkülönböztető jelző összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület viszonylagos méretére utal. A *Zsadány* helynév a *Zsadány* családnévből (1423: [*Sadányi Tamás*], RMCsSz. *Zsadányi*) vagy a *Zsadány* személynévből (1181: *Sudan*, ÁSz. 733) alakult ki metonimikus úton, s birtoklásra utal (FNESz. *Zsadány*). Előtagja korrelációban áll a *Kis-Zsadány* név előtagjával.

Német-rét 'nadas, kákás terület Kemece központjának közelében, a Halas-tótól D-re' 1859: *Német Rét*.

Az elnevezés első névrészában a *Német* családnév (1364: *Nemetgywrghfeld*, RMCsSz. *Német*) vagy a *német* népnév szerepel. Ehhez kapcsolódott a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznévi, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s birtoklásra, illetve az ott lakó emberek népi hovatartozására utalt.

Nesze-híd 'a Zúgótól É-ra, Nagyhalász határában található híd' 1791a: *Neszehíd*.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *nesze* első névrész és a *híd* 'valamely útnak folyó stb. feletti áthaladását biztosító műszaki építmény' (TESz.) köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Ugyanakkor, bár kevés valószínűséggel, de elképzelhető, hogy az elnevezés első névrészában a *nesze* 'itt van, fogadd el!'

(TESz.) indulatszó szerepel. Az elnevezés motivációja nem világos.

Nyakas-ér-hát 'a Keresztiszegettől D-re, az Ölyvös-szegettől Ny-ra, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1791b: *Nyakas ér hát*.

Az elnevezés a térképekről nem adathozható *Nyakas-ér* mikronév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Nyakas-ér* névben a *nyak* 'dombnak nyakszerű hajlata, elkeskenyedő része' (TESz.) köznévi –s melléknévképzős alakja és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület alakjára utal.

Nyárjas 'a Zöld-háttól D-re, Kemece határában fekvő dűlő' 1859: *Nyárjas*.

Az elnevezés a *nyár* 'nedves, homokos talajt kedvelő, igénytelen fák nemzetsége' (TESz.) növénynévi –s helynévképzős alakjából jött létre morfematikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényvilágára utal.

Nyíregyházi út 'Kemecsétől Nyíregyháza felé vezető út' 1859: *Nyíregyházi út*.

Az elnevezés a *Nyíregyháza* városnévi –i melléknévképzős alakja és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és az út irányára utal.

Oláh-kert alja-tanya 'a Szerencs-tótól É-ra, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Oláh kert allya tanya*.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Oláh-kert alja* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági

település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt. Az *Oláh-kert alja* név első névrészeiben az *Oláh* családnév (1418: [*Stephanus*] *Olah*, RMCsSz. *Oláh*) vagy az *oláh* népnév szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznévi és az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakja, így a név szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Családnévi első névrész esetén birtoklásra, népnév esetén ott élők népi hovatarozására utalt. Elképzelhető, hogy inkább csak körülírás lehet.

Oláh-tanya 'Kemecse határában, a Nyárjas mellett található tanya' 1944–1952: *Oláhtanya* (TSH.).

Az elnevezés az *Oláh* családnév (1418: [*Stephanus*] *Olah*, RMCsSz. *Oláh*) vagy az *oláh* népnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. A név családnévi első névrész esetén birtoklásra, népnév esetén az ott élők népi hovatarozására utalt.

Orkoláp 'Nagy-Keletkétől É-ra, Nagyhalász határában lévő szántóföld, kert, lakóterület' 1791b, 1791c, 1863: *Orkoláb*, 1901: *Orkoláp* (Bj.).

Az elnevezés valószínűleg a *porkoláb* 'várnagy, várparancsnok, börtönőr' (TESz.) köznévből alakulhatott ki metonímiával, birtoklásra utalva. A későbbi szóalakban a szókezdő *p* eltűnt, a szóvégi *b* pedig zöngétlenedett, valószínűleg a *láp* földrajzi köznévi hatására.

Ölyvös-szeg 'a Sipos-ér-háttól É-ra, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1791b: *Ólyvös Szeg*, 1791c: *Ólyvös Dzeg*.

Az elnevezésben az *ölyv* 'a sasok családjába tartozó, a hollónál nagyobb ragadozó madár' (TESz.) állatnév –s melléknévképzős alakja és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemző állatvilágára utal.

Ördög-árok 'a Király-hegytől D-re, Nagyhalász határában fekvő árok' 1901: *Ördög árok* (Nfe.).

Az elnevezés az *ördög* 'gonosz szellem, sátán' (TESz.) köznévi és az *árok* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés motivációja, hogy a futóhomok megfojtotta az árkot ásókat, amit az ördög művének tartottak (SZIKSZAY MIKLÓSNÉ mai adatközlő elbeszélése alapján).

Ördög árka 1. 'a Fertőtől K-re, a Kukulló-réttől Ny-ra, Kemecse és Tiszarád határában fekvő árok' 1859: *Ördög árka*. **2.** 'Kis-Bertény tavától DK-re, Csuta elejétől É-ra, Nagyhalász határában fekvő árok' 1791b: *Ördög Arka*.

Az elnevezés az *ördög* 'gonosz szellem, sátán' (TESz.) köznévi és az *árok* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés motivációja, hogy a futóhomok megfojtotta az árkot ásókat, amit az ördög művének tartottak (SZIKSZAY MIKLÓSNÉ mai adatközlő elbeszélése alapján).

Ördögös 'az Úr tavától és a Kákás-fertőtől Ny-ra, Csebeitől D-re, Nagyhalász határában fekvő szántóföld'

1791c: *ördöngös*, 1901: *Ördöngös* (Nfe.), 1901: *Ördöngös* (Bj.).

Az elnevezés a m. *ördöngös* 'az ördögtől megszállott; az ördöggel cimboráló' melléknévből (FNESz. *Ördöngös*) alakult ki metonimiával. Motivációja talán az, hogy a terület veszedelmes, lápos, mocsaras helyen fekszik, s a néphit szerint az ilyen helyen ördögök tanyáznak (FNESz. *Ördöngös*).

Ór-hegy 'Kis-Bertény tavától K-re, Nagyhalász határában fekvő kisebb kiemelkedés' 1791c: *Őr hegy*.

Az elnevezés az *őr* 'a határ megfigyelője; örökdő, valakire vagy valamire vigyázó személy' (TESz.) foglalkozásnév és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s valószínűleg onnan kaphatta a nevét, hogy ennek a hegynek a tetejéről messzire el lehetett látni.

Pál-telek 'a Rongyos-földtől D-re, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b, 1791c: *Pál telek*.

A név a *Pál* (1271/1400: *Pal*, ÁSz. 610) személynév és a *telek* 'földterület, faluhely' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s birtoklásra utal.

Pápa háza-rét 'zsombékos, nádas terület a Disznós-rét laposától K-re, Kemece és Nyírbogdány határában' 1859: *Pápa háza rét*.

Az elnevezés a *pápa* 'egyházi méltóság' és a *ház* 'lakóhely' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakjának és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, motivációja nem világos.

Pap dombja 'Szilastól K-re, a Mikó erétől Ny-ra, a megyeri határ felé, Kemece határában fekvő domb' 1859: *Papdombja*. Vö. **Pap rétje 1**.

Az elnevezés a *pap* 'az a személy, aki valamely vallási közösségben vallási szertartásokat végezhet' (TESz.) foglalkozásnév és a *domb* 'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és birtoklásra utalt.

Pap rétje 1. 'a Pap dombjától K-re, a Lukács-hegytől D-re fekvő 2 holdnyi kákás, gyékényes rét, Kemece és Vasmegeyer határában' 1859: *Pap rétje*. Vö. **Pap dombja. 2**. 'Kemece és Kótaj határában, a Kerek-Mágától DNY-ra fekvő rét' 1859: *Pap rétje*.

A névben a *pap* 'az a személy, aki valamely vallási közösségben vallási szertartásokat végezhet' (TESz.) foglalkozásnév és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja kapcsolódott össze. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, és birtoklásra utalt: mindkettő az egyház, illetve a pap tulajdonában volt.

Pap-tó 'Nagyhalász határában, Úr tavától K-re, Szerencs-tótól Ny-ra elterülő állóvíz' 1901: *Pap tó* (Bj.). Vö. **Pap tava**.

Az elnevezés a *pap* 'az a személy, aki valamely vallási közösségben vallási szertartásokat végezhet' (TESz.) foglalkozásnévnek és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal. Ugyanakkor a datálás miatt elképzelhető, hogy az elnevezés a *Pap tava* mikronévből keletkezett a birtokos személyjel redukciójával, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Pap tava 'Nagyhalász határában, Úr tavától K-re, Szerencs-tótól Ny-ra elterülő állóvíz' 1791b, 1791c: *Pap tava*. Vö. **Pap-tó**.

Az elnevezés a *pap* 'az a személy, aki valamely vallási közösségben vallási szertartásokat végezhet' (TESz.) foglalkozásnév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévbirtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Pincés-hegy 'a turai úttól Ny-ra fekvő hegy, Kemecse határában' 1859: *Pinczés hegy*, 1870: *Pénczes hegy*, 1897: *Pinczés hegy*, *Pénczés hegy*.

Az elnevezés a *pince* 'föld alatti helyiség' (TESz.) köznévből –s melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a hegyen lévő építményekre utal.

Pipa-kotymány 'a Kásás-kotymánytól K-re, Kemecse határában fekvő mély fekvésű terület' 1859: *Pipa kotymány*. Vö. **Pipa-szeg**.

A névben a *pipa* 'az égő dohány tartására való, fejből és szárból álló dohányzó eszköz' (TESz.) és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévből kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztéssel, s valószínűleg a terület alakjára utalhatott.

Pipa-szeg 'a Kajor-szeg és a Hosztán-fű között, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b, 1901: *Pipaszeg* (Bj.).

Az elnevezés a *pipa* 'az égő dohány tartására való, fejből és szárból álló dohányzó eszköz' (TESz.) köznévből és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével jött létre szintagmatikus

szerkesztéssel. Az elnevezés a terület alakjára utal.

Pogány-sziget 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Kerekestől ÉNy-ra fekvő sziget' 1791b: *Pogány sziget*, 1791c: *Pogány Őziget*.

Az elnevezés a *pogány* 'nem keresztény ember' (TESz.) köznévből és a *sziget* 'vízzel körülvett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévből összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s talán az ottani lakosságra utalhat.

Poklondos 'a Kerekestől DK-re, Poklondos-hegytől ÉNy-ra, Nagyhalász határában lévő terület' 1791a: *Poklondos*. Vö. **Poklondos-hegy**, **Poklondos-tanya**.

A névben talán a m. *pokol* 'az örök kárhozat helye a vallásos elképzelések szerint' (TESz.) köznévből –s helynévképzős alakja vált helynévvé morfematikus szerkesztéssel. KISS LAJOS szerint olyan területre utalhat, ahol fekete, szurkos, ragadós a föld (FNESz. *Poklostelek*). Ugyanakkor elképzelhető, hogy a *pokol* 'üreg, barlang' (TESz.) köznévből az elnevezés alapja, s ekkor az ott található üregekre utal.

Poklondos-hegy 'a Poklondostól DK-re, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *Poklondos hegy*. Vö. **Poklondos**.

Az elnevezés első névrészeiben talán a m. *pokol* 'az örök kárhozat helye a vallásos elképzelések szerint' (TESz.) köznévből –s helynévképzős alakja szerepel. Ehhez kapcsolódott hozzá a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévből, a név tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye. Az elnevezés KISS LAJOS szerint olyan területre utalhat, ahol fekete, szurkos, ragadós a föld (FNESz. *Poklostelek*).

Poklondos-tanya 'a Hosztán-fűtől Ny-ra, Nagyhalász határában

fekvő tanya' 1901: *Poklondostanya* (Nfe.). Vö. **Poklondos**.

Az elnevezés a *Poklondos* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként s a tanya elhelyezkedésére utal.

Prok-tanya 'Kemecse és Vasmegyer határában, a kanálison túl található tanya' 1944–1973: *Proktanya* (TSH.).

A névben feltehetően a *Prok* (Tk1. 2006: 1037) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév kapcsolódott össze, tehát az elnevezés szintagmatikus szerkesztéssel alakult ki, s birtoklásra utal. Prok Borbála és Prok Emma vénkisasszonyok tulajdona volt a tanya (MOLNÁR BÉLÁNÉ mai adatközlő elbeszélése alapján).

Puha-homok 'a Szőlő-homoktól DK-re, a Hajós-homoktól É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *Puha Homok*, 1791c: *Puha homok*.

Az elnevezés a *puha* melléknév és a talaj fajtájára utaló *homok* anyagnév vagy a *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a talaj minőségére utalt.

Punamosó 1. 'a Szőke-hegytől K-re fekvő kisebb szikes vizű tó, Kemecse határában' 1859: *Puna mosó*.

2. 'Kis-Bertény tavától É-ra fekvő terület, Nagyhalász határában' 1791b: *Pina mođó*.

Az elnevezés a *punci* ~ *puna* 'női szeméremtest' (TESz.) köznév származékának és a *mos* 'vízben, tisztító hatású folyadékban tisztít' (TESz.) ige folyamatos melléknévi igenévi alakjának összetételével jött létre

szintagmatikus szerkesztéssel, s a tó tisztálkodó funkciójára utal. KOZMA szerint az elnevezés motivációja az lehetett, hogy ide a régi időkben csak a nők és azokkal a gyerekek járhattak fürödni (1997: 14).

Rác-tanya 'Nagyhalász határában, Berténytől Ny-ra fekvő tanya' 1791: *Rác-tanya*.

Az elnevezés első névrészában a *Rác* családnév (1401: [*Mathias*] *Rach*, RMCsSz. *Rác*) vagy a *rác* népnév szerepel, ehhez kapcsolódott a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév szintagmatikus szerkesztéssel. Családnévi első névrész esetén birtoklásra, népnév esetén az ott élőknévi hovatartozására utalt.

Rádi út 'Kemecse központjából Tiszarád felé vezető út' 1859: *Rádi út*.

Az út neve a *Tiszarád* településnév *Rád* névrészában –i melléknévképzős alakja és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az út irányát jelöli.

Rakottya-kút 'Gondovár dombjától K-re fekvő vizes terület, Kemecse határában' 1859: *Rakottya kút*.

A névben a *rekettye* 'egy fajta fűz' (TESz.) növénynév veláris hangrendű *rakottya* alakváltozatának –s melléknévképzős formája és a *kút* 'földbe ásott vagy fűrt gödör, amelyből az összegyűlt talajvíz felszínre hozható; forrás' (TESz.) földrajzi köznév kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztéssel, s a kút környékén lévő jellemző növényzetre utal.

Regezin 'Nagyhalász és Tiszarád határában, a Zúgótól K-re, az Ecse tavától DK-re fekvő terület, a

Regezin-tó mellett' 1791a, 1791b, 1791c: *Regezin*. Vö. **Regezin-tó**.

Az elnevezés etimológiája, így lexikai felépítése és motivációja ismeretlen.

Regezin-tó 'Nagyhalász határában, Regezin mellett lévő állóvíz' 1901: *Regezin tó*. Vö. **Regezin**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Regezin* első névrész és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Ebben az esetben az elnevezés motivációja ismeretlen.

Remete-ér 'Remete-homoktól É-ra, a Malom-értől Ny-ra, Nagyhalász határában található vízfolyás' 1791b, 1971c: *Remete ér*. Vö. **Remete-homok**, **Remete laposa tanya**.

Az első névrészben a *remete* 'a világtól elvonulva élő személy' (TESz.) köznévvé vagy a 'rezgőfű' (TESz.) növénynévvé szerepel. Ehhez kapcsolódott az *ér* 'patak' (TESz.) földrajzi köznévvé szintagmatikus szerkesztéssel. Személyt jelölő első névrész esetén egy korábban itt tanyázó remetére, növénynévvé esetén a terület jellemző növényzetére utal az elnevezés (FNESz. *Remete-hegy*).

Remete-homok 'Nagyhalász határában, a Remete-ér mellett, a Remete laposa-tanyától ÉNy-ra fekvő terület' 1791b: *Remete homok*. Vö. **Remete-ér**, **Remete laposa-tanya**.

Az első névrészben a *remete* 'a világtól elvonulva élő személy' (TESz.) köznévvé vagy a 'rezgőfű' (TESz.) növénynévvé szerepel. Ehhez kapcsolódott az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévvé szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznévvé. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredményeként alakult ki. Személyt jelölő első névrész esetén egy korábban itt tanyázó remetére, növénynévvé esetén

a terület jellemző növényzetére utal az elnevezés.

Remete laposa-tanya 'Nagyhalász határában, a Remete-homoktól D-re fekvő tanya' 1791b: *Remete laposa tanya*. Vö. **Remete-ér**, **Remete-homok**.

Az elnevezés a térképről nem adathozható *Remete laposa* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévvé összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Remete laposa* név a *remete* 'a világtól elvonulva élő személy' (TESz.) köznévvé vagy a 'rezgőfű' (TESz.) növénynévvé és a *lajos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévvé birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Személyt jelölő első névrész esetén egy korábban itt tanyázó remetére, növénynévvé esetén a terület jellemző növényzetére utal az elnevezés.

Rétköz 'Nagyhalász határában, a Nagy-szigettől K-re fekvő rét' 1791a: *Rétköz*.

Az elnevezés a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznévvé és a *köz* 'vizektől határolt vidék' (FNESz. *Rétköz*) földrajzi köznévvé összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Rókalyuk 'a Mága alsó útjától D-re, a Nagy-Akaszto-hegytől Ny-ra, a Téglás-hegytől É-ra, Kemece határában fekvő kotyorszerű mélyedés, dombokkal körülvéve' 1859: *Róka Lyuk*.

Az elnevezésben a *rókalyuk* 'rókakotorék' főnév metonimikus úton vált helynévvé, a terület rókalyukszerű

mélyedésére vagy az ott található rókalyukakra utalva.

Rongyos-föld 'Nagyhalász határában, a Hosztán-fűtől ÉNy-ra fekvő szántóföld' 1791b: *Rongyos föld*, 1791c: *Rongyos Föld*.

Az elnevezés a *rongyos* 'hitvány, silány; repedezett, hasadozott tetejű' (TESz.) melléknév és a *föld* 'megművelt mezőgazdasági terület' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s talán a talaj minőségére, esetleg silány termőképességére utalt.

Ság-rét 'a Bal-fűtől É-ra, a Gát-elő réjtől D-re, Nagyhalász határában fekvő rét a Ság-rétnél és a Ság-rét-tanya mellett' 1791a: *Ságrét*. **Ság rétje** néven is ismerik. Vö. **Ság-rét-tanya, Ság-rétnél**.

A helynév a *ság* 'domb, halom; berek, erdő' (TESz.) földrajzi köznév és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre a terület erdős voltára utalva.

Ság-rétje 'a Bal-fűtől É-ra, a Gát-elő réjtől D-re, Nagyhalász határában fekvő rét a Ság-rétnél és a Ság-rét-tanya mellett' 1791b: *Ság Réte*, 1791c: *Ság réttye*. **Ság-rét** néven is ismerték. Vö. **Ság-rét-tanya, Ság-rétnél**.

Az elnevezés a *ság* 'domb, halom; berek, erdő' (TESz.) földrajzi köznév és a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre a terület erdős voltára utalva.

Ság-rétnél 'Nagyhalász határában, a Ság-rét mellett fekvő terület' 1901: *Ságrétnél* (Bj.). Vö. **Ság-rét**.

Az elnevezés a *Ság-rét* helynév *-nél* határozóragos alakjából jött létre morfológiai szerkesztéssel, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Ság-rét-tanya 'Nagyhalász határában, a Tolna-homok és a Ság-rétnél között fekvő tanya' 1901: *Ságrét tanya* (Nfe.). Vö. **Ság-rét**.

Az elnevezés a *Ság-rét* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Sáros-ér laposa ~ láposa 'Nagyhalász határában, a Falu szigete mellett fekvő láp' 1863: *Sáros ér laposa*, 1901: *Sáros ér láposa* (Nfe.).

Az elnevezés a térképről nem adatolható *Sáros-ér* név és a *lapos* 'sík terület' (TESz.) földrajzi köznév vagy a *lapos* 'vizes, mocsaras, nádas, vízinövényekkel benőtt hely' (KnSz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Sáros-ér* név a *sár* 'víztől hígga vált föld' (TESz.) köznév *-s* melléknévképzős alakja és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s az ér vizének minőségére utal.

Sáros-ér-tanya 'Kis-Zombortól É-ra, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791c: *Sáros ér tanya*.

Az elnevezés a térképről nem adatolható *Sáros-ér* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Sáros-ér* név a *sár* 'víztől hígga vált föld' (TESz.) köznév *-s* melléknévképzős alakja és az

ér 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s az *ér* vízének minőségére utal.

Sáros-fertő 'a Hosztán-fűtől DK-re, Kajor-szegtől DNy-ra, Nagyhalász határában fekvő mocsaras terület' 1791b, 1791c: *Sáros Fertő*.

Az elnevezés a *sár* 'víztől hígga vált föld' (TESz.) köznévi –s melléknévképzős alakja és a *fertő* 'sáros fürdő, mocsár állatok számára' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés a terület talajának minőségére utal.

Sebes-ér 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Sebes-homoktól Ny-ra található vízfolyás' 1791b: *Sebesdeg*, 1869: *Sebesdek ér*.

Az elnevezés a *sebes* 'gyors' (TESz.) melléknév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s az *ér* gyors folyására utalt.

Sebes-ér-szeg 'Nagyhalász és Ibrány határában lévő nádas kiszögellés' 1791b: *Sebes ér Szeg*, 1791c: *Sebes ér*Đzeg, 1863: *Sebes ér szeg*. Vö. **Sebes-ér**.

Az elnevezés a *Sebes-ér* név és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Sebes-homok 'Nagyhalász határában, a Sebes-ér mellett fekvő terület' 1791b: *Sebes Homok*. Vö. **Sebes-ér**.

Az elnevezés a *Sebes-ér* első, *Sebes* névrészének és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi

köznévi az összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Sényői út 'Kemecsetől Sényő felé vezető út' 1859: *Sényői út*.

A helynév a *Sényő* településnév –i melléknévképzős alakja és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az út irányára utalt.

Simák-tanya 'a Csiba-réttől Ny-ra fekvő tanya, a Hájó-homoktól É-ra található tanyacsoport egyike, Nagyhalász határában' 1791: *Simák tanya*.

Az elnevezés a *Simák* személynév (1202–1203/cr1500: *Simak*, ÁSz. 715) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s birtoklásra utal.

Sipos-ér-hát 'az Ölyvös-szegtől D-re, Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő nádas' 1791b: *Sipos ér hát*, 1791c: *Sipos érhát*.

Az elnevezés első névrésze a térképekről nem adatolható *Sipos-ér* helynév, amelyben a *Sipos* családnév (1222-1277: [Ladizlaus] *Sypus*, RMCsSz. *Sipos*) és az *ér* 'patak' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze. Ez a helynév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetétele hozta létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként a címszóbeli nevet, amely birtoklásra utal.

Sós-tó 1. 'a Fertő-hegytől D-re, a Kis-hegytől K-re fekvő sós vizű állóvíz, Kemecse határában' 1859: *Sós tó*. **2.** 'Kincses-feltől Ny-ra fekvő állóvíz, Kemecse határában' 1859: *Sós tó*.

Az elnevezés a *só* 'fém és savmaradék vegyülete, elsősorban konyhasó' (MÉKSz.) köznévi –s melléknévképzős alakjának és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a víz ízére utalt.

Sulymos-tó 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Szöve-tótól É-ra fekvő állóvíz' 1791b, 1791c: *Sulymos tó*.

A névben a *sulyom* 'vízi dió, illetőleg ennek szúrós termése' (TESz.) főnévi –s melléknévképzős származéka (FNESz. *Sulymos-tó*) és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés az állóvíz jellemző növényzetére utal.

Szántós-rét 'a Szántós-rét dombjától D-re, Kemece határában fekvő rét' 1859: *Szántós rét*. Vö. **Szántós-rét dombja, Szántós-rét-fel**.

A névben a *szántó* 'szántó föld' (TESz.) földrajzi köznévi –s melléknévképzős alakja kapcsolódott össze a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zombékos' (TESz.) földrajzi köznévi szintagmatikus szerkesztéssel, s a rét funkciójára utalt.

Szántós-rét dombja 'a Szántós-réttől ÉK-re fekvő domb, Kemece határában' 1859: *Szántós rét dombja*. Vö. **Szántós-rét**.

Az elnevezés a *Szántós-rét* helynévi és a *domb* 'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Szántós-rét-fel ~ -föld? 'a Szántós-rét dombjától D-re fekvő rét, Kemece határában' 1870:

Szántós-rétfel. Vö. **Szántós-rét, Szántós-rét dombja**.

Az elnevezés a *Szántós-rét* mikronévi és a *föld ~ fel* 'megművelt mezőgazdasági terület' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Szapagy-ér 'Nagyhalász határában, Szapagy-örvénytől Ny-ra, a Szapagy-szeg mellett fekvő, a Nagy-Tiszából eredő vízfolyás' 1791c: *Szapagy ér*. **Szapagy ere** néven is ismerték. Vö. **Szapagy-szeg, Szapagy-örvény**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szapagy* első névrész és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja is ismeretlen.

Szapagy ere 'Nagyhalász határában, Szapagy-örvénytől Ny-ra, a Szapagy-szeg mellett fekvő, a Nagy-Tiszából eredő vízfolyás' 1791b: *Szapagy ere*. **Szapagy-ér** néven is ismerték. Vö. **Szapagy-szeg, Szapagy-örvény**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szapagy* első névrész és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja is ismeretlen.

Szapagy laposa 'a Szapagy-szeg sík része, szántó föld Nagyhalász határában' 1863: *Szapagy lapos*. Vö. **Szapagy-szeg**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szapagy* első névrész és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre. Az első névrész

ismeretlen volta miatt az elnevezés motivációja is ismeretlen.

Szapagy-szeg 'Nagyhalász és Tiszakarád határában, Szapagy tókájától ÉK-re fekvő nádas' 1791b: *Szapagy Szeg*, 1791c, 1901: *Szapagy szeg* (Bj.), 1936: *Szapagyszeg*. Vö. **Szapagy tókája**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szapagy* első névrész és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja is ismeretlen.

Szapagy-örvény 'Nagyhalász és Cigánd határában, Szapagy tókájától DNy-ra, Szapagy-értől K-re, a Nagy-Tiszában lévő vízforgás' 1791b: *Szapagy örvény*. Vö. **Szapagy tókája**, **Szapagy-ér**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szapagy* első névrész és az *örvény* 'vízforgás, forgó' (TESz.) főnévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja ismeretlen.

Szapagy tókája 'Szapagy-örvénytől ÉK-re, Szapagy-szegtől DNy-ra, a Szapagy-értől K-re, Nagyhalász határában fekvő nádas' 1791b: *Szapagy tokája*. Vö. **Szapagy-örvény**, **Szapagy-szeg**, **Szapagy-ér**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szapagy* első névrész és a *tóka* 'kis tó, vízgyűjtő gödör' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja ismeretlen.

Szederin dombja 'a Balázs-szigettől D-re, a Bács-réttől K-re,

Kemecse határában lévő magasabb domb' 1859: *Szederin dombja*.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szederin* első névrész és a *domb* 'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével alakult ki szintagmatikus szerkesztéssel, motivációja ismeretlen.

Székház-tanya 'Nagyhalász és Tiszakarád határában fekvő tanya, a Berténytől K-re' 1791: *Székház tanya*.

Az elnevezés a *székház* 'hatóság, intézmény, hivatal, stb. központja, központi épülete' (TESz.) köznévi és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s egy közeli épületre utalt.

Szeles eleje 'Nagyhalász és Beszterec határában, Csiba-réttől D-re fekvő rét' 1791b, 1791c: *Szeles eleje*.

Az elnevezés a térképről nem adatolható *Szeles* név és az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Szeles* név a *szél* 'levegőmozgás' (TESz.) köznévi -s melléknévképzős alakjából jött létre morfematikus szerkesztéssel a terület jellemző időjárására utalva.

Szénégető 'a Kis-Tiszától K-re, Nagyhalász és Dombrád határában fekvő terület' 1791b, 1791c: *Szén égető*, 1863: *Szénégető*.

Az elnevezésben a *szénégető* 'szénégetésre használt hely (az erdőszélen)' (FNESz. *Alsószénégető*) köznévi vált helynévvé metonímiával. Az elnevezés a területen folyó tevékenységre, a hely funkciójára utal.

Szerencs-tó 'a Pap tavától K-re, Nagyhalász határában fekvő állóvíz' 1791b: *Szerencs tó*, 1791c: *Szerents tó*.

Az elnevezésben az első névrész bizonyára pusztai személynévből keletkezett, s az alapjául szolgáló személynév abból a m. R. *Zerem* (1171: ÓMOIv. 48; 1298: Hazai-Okm. 8: 383) személynévből képződhetett, amely 'szerémségi ember'-nek értelmezhető (FNESz. *Szerencs*). Ehhez kapcsolódott a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi, az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a név a *szerencse* 'sors, véletlen; kedvező körülmény' (TESz.) köznévi redukált formájának és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi az összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az első esetben birtoklásra, a másodikban a *tó* különleges tulajdonságára utal az elnevezés.

Szérű-szeg 'a Koji-szegtől DK-re, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b: *Đzerü Đzeg*, 1791c: *Szérü Đzeg*.

Az elnevezés a *szérű* 'az a hely, ahol a gabonát nyomtatják, csépelik' (TESz.) köznévi és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés a terület funkciójára utal.

Szesztay-tanya 'Kemecse határában, a Bodó-hegytől Nagyhalász felé, a Kemecsei út É-i oldalán fekvő tanya' 1952–1995: *Szesztaytanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Szesztay* (Tk1. 2006: 1215) családnév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Szikszai-tanya 'Kemecse és Nagyhalász határában lévő tanya' 1973–1995: *Szikszaitanya* (TSH.). **Kincses-fel ~ -föld** néven is ismerték.

A név a *Szikszai* családnév (1512: [Matheo] *Zykyay*, RMCsSz. *Szikszai*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Szilás 'a Bácsai-réttől D-re, a Pap dombjától Ny-ra, Kemecse határában fekvő alacsonyabb rész' 1859, 1897: *Szidas*, 1870: *Szilás*.

A *szil* fanév *-s* helynévképzős alakjából jött létre az elnevezés morfológiai névadással, s a terület növényvilágára utal.

Szilás-szeg 'a Szörény-dűlőtől ÉNy-ra, Nagyhalász és Ibrány határában fekvő szántóföld' 1791a, 1791c: *Szilás szeg*, 1791b: *Szilás szög*, 1863: *Szilás szeg*, 1901: *Szilasszeg* (Nfe.).

Az elnevezés a *szil* fanév *-s* melléknévképzős alakja és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemző növényvilágára utal.

Szirtó laposa 'a Szirtó-szeg része, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1863: *Szirtó lapossa*. Vö. **Szirtó-szeg**.

Az elnevezésben az ismeretlen eredetű *Szirtó* első névrész és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának az összetételével jött létre szintagmatikus úton. Az elnevezés motivációja ismeretlen.

Szirtó-szeg 'Nagyhalász és Tiszakarád határában található nádas'

1791b: *Szirto Szeg*, 1901: *Szirtó szeg* (Bj.), 1936: *Szirtószeg*. Vö. **Szirtó laposa**.

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Szirtó* első névrész és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés motivációja ismeretlen.

Szitha Sándorné-tanya

'Kemecse és Tura határában, a Ludastótól É-ra fekvő tanya' 1944: *Szitha S-né tanya* (TSH).

Az elnevezés a *Szitha Sándorné* személynév (1413: *Paulus Zyta*, RMCsSz. *Szitha*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Szőke-hegy 'a Görbe-széktől D-re, Kemecse határában fekvő domb' 1859: *Szőke hegy*. Vö. **Szőke-hegy útja**.

A név a *szőke* 'szalmasárga színű' (TESz.) melléknév és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s valószínűleg arra utalhatott, hogy a hegy teteje a naptól sárgás színűnek látszott.

Szőke-hegy útja 'Kemecse határában, a Szőke-hegytől D-re fekvő út' 1859: *Szőke hegy útja*. Vö. **Szőke-hegy**.

Az elnevezés a *Szőke-hegy* név és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a hegy felé vezető utat jelölte.

Szőlő-hegy 'a Szőlő-hegy laposa-tanyától É-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791a: *Szőlőhegy*, 1791b: *Đzölőhegy*, 1791c:

Szöllő hegy. Vö. **Szőlő-hegy laposa-tanya**.

Az elnevezés a *szőlő* növénynevén és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévi összekapcsolódásával jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utal.

Szőlő-hegy-dűlő 'Nagyhalász határában, a Szőlő-hegy mellett fekvő dűlő' 1901: *Szőlőhegy dűlő* (Bj.). Vö. **Szőlő-hegy, Szőlő-hegy laposa**.

Az elnevezés a *Szőlő-hegy* helynév és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Szőlő-hegy laposa 'Nagyhalász határában, a Szőlő-hegy-dűlőtől K-re, a Szőlő-hegy laposa-tanya mellett elhelyezkedő legelő' 1863: *Szőlő hegy laposa*, 1901: *Szöllőhegy laposa* (Bj.). Vö. **Szőlő-hegy, Szőlő-hegy-dűlő, Szőlő-hegy laposa-tanya**.

Az elnevezés a *Szőlő-hegy* helynév és a *lapos* 'a környezeténél alacsonyabban fekvő, vizenyős, legeltetésre v. kaszálónak alkalmas, sík terület' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Szőlő-hegy laposa-tanya 'Nagyhalász határában, a Zúgó-tanyától É-ra, a Szőlő-hegy laposa mellett fekvő tanya' 1791b: *Đzölőhegy laposa tanya*, 1791c: *Szöllő hegy laposa tanya*. Vö. **Szőlő-hegy laposa, Szőlő-hegy**.

Az elnevezés a *Szőlő-hegy laposa* mikronév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés

eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. Elképzelhető, hogy inkább csak körülírás lehet.

Szőlő-homok 'a Puha-homoktól ÉNy-ra, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b: *Szőlő Homok*, 1791c: *Szöllő homok*.

Az elnevezés a *szőlő* növénynév és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemző növényzetére utal.

Szőlőkertek 'az Aczélóstól Ny-ra fekvő területek összefoglaló neve, Nagyhalász határában' 1901: *Szöllőkertek* (Bj.).

Az elnevezés a *szőlő* növénynévnek és a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznév többes számú alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés a terület jellemzően termesztett növényzetére utalt.

Szőlőkert-dűlő 'a Bika-réttől D-re, Nagyhalász határában elhelyezkedő dűlő' 1863: *Szőlőkert dűlő*.

Az elnevezés első névrészában a *szőlő* növénynévnek és a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznévnél az összetétele szerepel. Ehhez kapcsolódott a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s a terület

jellemzően termesztett növényzetére utal.

Szőlőkert 'megművelhető terület a Pazonyi út mellett, a Cserétől D-re, Kemece határában' 1859: *Szöllős Kert*, 1870: *Szőlőkert*, 1897: *Szőlő kert* ~ *Szőlőkert* ~ *Szőlős kert*.

Az elnevezés a *szőlő* növénynév –s melléknévképzővel ellátott alakja és a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemzően termesztett növényzetére utal.

Szörény 'Nagy-Szörény tavától DK-re, a Szörény-dűlőtől K-re, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b: *Szörény*, 1901: *Szörény* (Bj.). Vö. **Szörény-dűlő, Nagy-Szörény tava**.

Az elnevezés a *Szörény* (1186/1328: *Zeueren*, ÁSz. 849) pusztaszemélynévből keletkezett magyar névadással (FNESz. *Szörény*), s birtoklásra utal.

Szörény-dűlő 'Nagyhalász határában, Szörénytől Ny-ra fekvő dűlő' 1791a: *Szörény-dűlő*, 1901: *Szörény dűlő* (Nfe.), 1901: *Szörény dűlő* (Bj.). Vö. **Szörény, Szörény tava**.

Az elnevezés a *Szörény* személynév (1186/1328: *Zeueren*, ÁSz. 849) és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel birtoklásra utalva. Ugyanakkor elképzelhető, hogy az elnevezés a *Szörény* helynév és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekérút' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre, szintagmatikus

szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Szörény eleje 'a Nagy-Szörény tavának K-i része, Szörénytől É-ra, Szörény-szegtől D-re, Nagyhalász határában fekvő állóvíz' 1791b, 1791c: *Szörény eleje*. Vö. **Szörény, Nagy-Szörény tava, Szörény-szeg**.

Az elnevezés a *Szörény* mikronév és az *elő* 'valaminek elülső része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Szörény lápja 'Szörénytől Ny-ra, Nagy-Szörény tavától K-re, Nagyhalász határában fekvő mocsaras terület' 1791b, 1791c: *Szörény lapa*. Vö. **Szörény, Nagy-Szörény tava**.

Az elnevezés a *Szörény* személynévnek (1186/1328: *Zeueren*, ÁSz. 849) és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s birtoklásra utal. Ugyanakkor az is elképzelhető, hogy az elnevezés a *Szörény* mikronév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Szörény-szeg 'Nagyhalász határában, a Szörény elejétől, Nagy-Szörény tavától és Szörénytől É-ra fekvő szántóföld' 1791b: *Đzörény Đzeg*. Vö. **Szörény, Szörény eleje, Nagy-Szörény tava**.

Az elnevezés a *Szörény* személynév (1186/1328: *Zeueren*, ÁSz. 849) és *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus

szerkesztéssel, s birtoklásra utal. Ugyanakkor az is elképzelhető, hogy az elnevezés a *Szörény* mikronév és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Szörény tava 'Nagyhalász határában, a Szörény réten fekvő állóvíz' 1863: *Szörény tava*. Vö. **Szörény, Szörény-dűlő**.

Az elnevezés a *Szörény* személynév (1186/1328: *Zeueren*, ÁSz. 849) és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként birtoklásra utalva. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy a név a *Szörény* mikronév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az állóvíz pontos elhelyezkedésére utal.

Szőve-tó 'a Sulymos-tótól D-re, a Bélye tavától É-ra, Nagyhalász határában fekvő állóvíz' 1791b: *Szőve to*, 1791c: *Szőve-tó*.

Az elnevezés első névrészenek eredete igen bizonytalan, benne talán a *sző* 'fonalsorozat egymásba fűzésével összefüggő anyagot készít' (TESz.) ige határozói igenévképzős alakja kereshető, amely a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze. Az elnevezés szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, de motivációja ismeretlen.

Szunyáta-szeg 'a Kukulló-rét és a Nagy-láp között fekvő rét, Kis-Kemecsétől É-ra, Kemecse határában' 1859: *Szunyáta szeg*.

Az ismeretlen eredetű *Szunyáta* első névrész és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi

köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az első névrész ismeretlen etimológiája miatt az elnevezés motivációja ismeretlen.

Talappár-dűlő 'a Görbe-tótól Ny-ra, Szőlőhegy-dűlőtől É-ra, Nagyhalász határában elterülő dűlő' 1901: *Talappár dűlő* (Bj.).

Az elnevezés az ismeretlen eredetű *Talappár* első névrész és a *dűlő* 'meghatározott nagyságú szántóföld; szántóföldeket, határrészeket elválasztó szekerút' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Motivációja ismeretlen.

Tapogatóstó 'a Csapó-veremtől Ny-ra, Kemece határában fekvő, náddal körülvett állóvíz' 1859: *tapogatóstó*.

Az elnevezés a *tapogató* 'hálófajta, halászeszköz' (TESz.) köznév –s melléknévképzős alakjának és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévnél az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a halfogás egyik legősibb módjára utalt, amit a tóban is gyakoroltak. Általában a sekély, vízínövényekkel benőtt vizeket halászták így (RÉFI 1997: 56).

Téglás-hegy 'a Rókalyuktól D-re, Kemece határában fekvő kiemelkedés' 1859: *Téglás hegy*, 1870: *Tégláshegy*.

Az elnevezés a *tégla* 'agyagból rendszerint hosszúkas, lapos hasáb alakúra formált, keményre égetett építőanyag' (MÉKSz.) köznév –s melléknévképzős alakjának és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznévnél az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, mely a föld minőségére, vörös színére utalhatott.

Tehenes-hegyek 'a Tehenes-tótól É-ra fekvő magasra emelkedő domb, Kemece határában' 1859: *Tehenes hegyek*. Vö. **Tehenes-tó**.

Az elnevezés a *tehén* 'a szarvasmarhának; ritkábban más páros ujjú kérődző állatnak a nősténye' (TESz.) állatnév –s melléknévképzős alakja vagy a *Tehenes-tó* első névrész és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév többes számú alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel. Az első esetben a terület jellemző állatvilágára, a második esetben a domb pontos elhelyezkedésére utal.

Tehenes-tó 'a Tölgyfa-bokrostól Ny-ra, a Tehenes-hegyektől D-re elhelyezkedő, kákával benőtt állóvíz, Kemece határában' 1859: *Tehenes tó*. Vö. **Tehenes-hegyek**.

A név a *tehén* állatnév –s melléknévképzős alakjának és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévnél az összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s valószínűleg arra utalt, hogy a teheneket ide hajtották ki itatni.

Telek 'a Telek tavától K-re, a Telek-tanyától Ny-ra fekvő terület, Nagyhalász dombrádi határában' 1791b, 1791c, 1863: *Telek*. Vö. **Telek tava**, **Telek-tanya**.

A névben a *telek* 'jószág, birtok; építkezésre is alkalmas kisebb földtulajdon' (TESz.) földrajzi köznév vált helynévvé jelentéshasadással. Az elnevezés a terület funkciójára utal.

Telek-tanya 'Nagyhalász határában, a Telektől K-re fekvő tanya' 1791a: *Telek tanya*. Vö. **Telek**.

Az elnevezés a *Telek* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés

eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Telek tava 'Nagyhalász határában, a Telektől Ny-ra fekvő állóvíz' 1863: *Telek tava*. Vö. **Telek**.

Az elnevezés a *Telek* helynév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznév birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a *tó* pontos elhelyezkedésére utal.

Terem-hegy 'a Király-hegytől É-ra, Nagyhalász határában fekvő domb' 1791: *Terem-hegy*.

Az elnevezés talán a *terem* 'létrejön, lesz, nő, létrehoz' (TESz.) ige és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, és a jó termőtalajra, gazdag növényzetre utalhatott.

Teremi-tanya 'Kemecse és Tura határában, a Csere legelőn található tanya' 1952–1995: *Teremitanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Teremi* családnév (1459: *Theremy*, RMCsSz. *Teremi*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus úton, s birtoklásra utal.

Terhes-tanya 'a Zsadány Nyírbogdányhoz közelebbi részén, Kemecse határában lévő tanya' 1952: *Terhetanya*, *Terhestanya* (TSH.).

A név a *Terhes* családnév (1436: *Terhes*, RMCsSz. *Terhes*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Tétke 'Nagyhalász határában, Telektől É-ra fekvő terület' 1901: *Tétke* (Nfe.).

Az elnevezés a *Tét* személynév (1209, 1210: *Thet*, ÁSz. *Teth*) –*ke* kicsinyítőképzős alakja vált helynévvé metonimikus úton, s birtoklásra utalt (FNESz. *Tét*). Ugyanakkor elképzelhető, hogy az elnevezés a közeli *Tét* helynév –*ke* helynévképzős alakjából jött létre morfológiai szerkesztés eredményeként, s a terület elhelyezkedésére utal.

Tetves-hegy 'az Úr tavától K-re, a Pap tavától Ny-ra, Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791b, 1791c: *Tetves hegy*.

Az elnevezés a *tetű* állatnév –*s* melléknévképzős alakja és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utalhatott.

Ticze-folyó 'Nagyhalász határában, a Kis-Tisza folyóból K-i irányba, a Ticze-lápokon át, Beszterec felé folyó ér' 1869: *Ticze folyó*. Vö. **Ticze-lápok**.

Az elnevezés a *Ticze* ~ *Tisza* 'iszapos, sáros' (FNESz. *Tisza*) víznev és a *folyó* 'folyóvíz' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztéssel, s az ér sáros voltára utal.

Ticze-lápok 'Nagyhalász határában, a Ticze-folyó mellett fekvő vizenyős terület' 1901: *Ticze lápok* (Nfe.). Vö. **Ticze-folyó**.

Az elnevezés a *Ticze-folyó* első névrészenek és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznév többes számú alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Tizedes-al-sziget 'a Tizedes-tótól É-ra, Kemecse határában fekvő

sziget' 1859: *Tizedes alziget*. Vö. **Tizedes-tó**.

A helynév első névrészeben vagy a *tizedes* 'katonai előjáró' (TESz.) köznév vagy a *tized* 'egy tizedrész' (TESz.) számnév –s melléknévképzős alakja szerepel, amelyhez az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.) és a *sziget* 'vízzel körülvevett szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévből alakult második névrész járult szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés főnévi első névrész esetén birtoklásra utal, számnévi első névrész esetén motivációja bizonytalan.

Tizedes-rét 'a Disznós-rét laposa D-i folytatásaként húzódó kaszáló, Kemece határában' 1859: *Tizedes rét*.

Az elnevezés első névrészeben a *tizedes* 'katonai előjáró' (TESz.) köznév vagy a *tized* 'egy tizedrész' (TESz.) –s melléknévképzős alakja szerepel. Ehhez kapcsolódott a *rét* 'kaszáló, legelő; mocsaras, vizes terület, zsombékos' (TESz.) földrajzi köznév szintagmatikus szerkesztéssel. Az elnevezés főnévi első névrész esetén birtoklásra utal, számnévi első névrész esetén motivációja bizonytalan.

Tizedes-tó 'a Tizedes-al-szigettől D-re, Kemece határában lévő állóvíz' 1859: *Tizedes tó*. Vö. **Tizedes-alsziget**.

Az elnevezés első névrészeben a *tizedes* 'katonai előjáró' (TESz.) köznév vagy a *tized* 'egy tizedrész' (TESz.) –s melléknévképzős alakja szerepel. Ehhez kapcsolódott a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznév. Az elnevezés tehát szintagmatikus szerkesztés eredménye, s főnévi első névrész esetén birtoklásra utal, számnévi első névrész esetén motivációja bizonytalan.

Tokaj-hegy 'Nagyhalász határában, Juhodtól D-re lévő kisebb kiemelkedés' 1791b: *Tokaj hegy*.

Az elnevezés a *Tokaj* helynév (FNESz. *Tokaj*) vagy személynév (1219/1550: *Tukay*, ÁSz. 766) és a *hegy* 'dombnál magasabb kiemelkedés a föld felszínén' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az első esetben névköltötéssel is keletkezhetett a helynév a közeli *Tokaj-hegyre* utalva, személynévi első névrész esetén birtoklásra is utalhatott.

Tokaji országút 'a pazonyi és a turai határt összekötő út, Kemece déli részén' 1859: *Tokaji országút*.

Az elnevezés a *Tokaj* településnév –i melléknévképzős alakja és az *országút* 'nagyobb távolságra vezető fő közlekedési út' (TESz.) földrajzi köznév összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s az út irányát jelöli.

Tó-köz 'a Görbe-tótól Ny-ra, a Halász-tótól K-re, Nagyhalász határában fekvő rét' 1791b, 1791c: *Tó köz*, 1863: *Tó köz*.

Az elnevezés a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznév és a *köz* 'vizektől határolt vidék' (FNESz. *Tóköz*) földrajzi köznév összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Tolna-homok 'Nagyhalász és Ibrány határában, Lázár lápjától D-re fekvő szántóföld 1901: *Tolnahomok* (Bj.). Vö. **Tolna homoka**.

Az elnevezés névalakok datálása miatt a *Tolna homoka* mikronévből a birtokos személyjel redukciójával jött létre, s birtoklásra utal.

Tolna homoka 'Nagyhalász és Ibrány határában, Lázár lápjától D-re fekvő szántóföld' 1791a, 1791b: *Tolna*

Homoka, 1791c: *Tolna homoka*. Vö. **Tolna-homok**.

Az elnevezés talán a *Tolna* családnév (1500: [*Matheus*] *Tolna*, RMCsSz. *Tolna*) és az eredetileg a talaj fajtájára utaló, itt talán földrajzi köznévi szerepben álló *homok* 'homokos terület' (KnSz.) birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, birtoklásra utalva.

Tolna homoka lápja 'Nagyhalász és Ibrány határában, a Tolna homokától É-ra fekvő mocsaras terület' 1791b: *Tolna Homoka Lápja*. Vö. **Tolna homoka**.

Az elnevezés a *Tolna homoka* mikronév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Tippan-tó 'Kemece határában fekvő szikes vizű állóvíz, a Tippan-tó-háttól D-re' 1859: *Toppantó*. Vö. **Tippan-tó-hát**.

Az elnevezés talán a *tippan* 'egy fajta pázsitfű' (TESz.) növénynév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a *tó* környékére jellemző növényvilágra utal. Az első névrész jelentésének elhomályosodásával, a *toppantó*-hoz idomulva alakulhatott ki.

Tippan-tó-hát 'Kemece határában, a Tippan-tó É-ra elnyúló keskeny oldala, a Bertény keskenyére járó út szeli ketté' 1859: *Toppantó-hát*. Vö. **Tippan-tó**.

Az elnevezés a *Tippan-tó* helynév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés

eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Tormás-telek 'Nagyhalász és Kemece határában, a Mága réjtétől DNy-ra fekvő terület' 1791b: *Tormás telek*.

Az elnevezés a *torma* növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *telek* 'földterület, faluhely' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület jellemző növényzetére utal.

Tót-szer 'Nagyhalász és Kemece határában, a Hosztán-fűtől DNy-ra fekvő rét' 1791b: *Tot Szer*, 1791c: *Tót Szer*.

Az első névrészben a *Tót* családnév (1320: [*Nicolaus*] *Touth*, RMCsSz. *Tót*) vagy a *tót* népnév szerepel, ehhez kapcsolódott a *szer* 'határrész, falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredménye. A családnév esetében birtoklásra, a népnév esetében az ott élő emberek népi hovatartozására utal az elnevezés.

Tökös-kotymány 'Fertő-hegytől Ny-ra, Nagyhalász és Kemece határában fekvő mélyedés' 1859: *Tökös kotymán*.

Az elnevezés a *tök* 'kúszó indájú, tölcséres virágú növény, illetőleg ennek termése' (TESz.) növénynév –s melléknévképzős alakjának és a *kotymány* 'vízzel, sárral telt gödör az utakon' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület jellemző növényzetére utal.

Tökös-sziget 'Ság-réttől K-re, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791b: *Tökös Sziget*.

Az elnevezés a *tök* 'kúszó indájú, tölcséres virágú növény,

illetőleg ennek termése' (TESz.) növénynév –s melléknévképzős alakja és a *sziget* 'vízzel körülvelt szárazföld' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utalt.

Tökös-tanya 'Nagyhalász határában, a Kagos-tanyától D-re fekvő tanya' 1791b: *Tökös tanya*.

Az elnevezés a *tök* 'kúszó indájú, tölcséres virágú növény, illetőleg ennek termése' (TESz.) növénynév –s melléknévképzős alakja és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület jellemző növényzetére utal.

Tölgyfa-bokros 'a Tehenestótól K-re eső, Kemece határában fekvő legelő' 1859: *Tölgyfa bokros*.

A névben a *tölgyfa* növénynév és a *bokor* 'cserje, a földszínnél elágazó, fás szárú növény' (TESz.) köznévi –s melléknévképzős alakjának vagy a *bokros* 'bokrokkal benőtt terület' földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s a terület jellemző növényzetére utal.

Turai út 'Kemecsétől Nyírtura felé vezető út' 1859: *Turai út*.

Az elnevezés a *Tura* településnév –i melléknévképzős alakjának és az *út* 'a közlekedés számára létesített sáv' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként. A *Tura* helynév tövében a szláv **turь* 'östulok' rejlik, de I. török R. *tura* 'megerősített lakóépület, erőd' kereshető (FNESz. *Tura*).

Úr tava 'Nagyhalász határában, Kajor-szegtől É-ra fekvő állóvíz' 1791b, 1791c: *Úr tava*, 1901: *Urtava* (Bj.), 1901: *Úrtava* (Nfe.).

A név az *úr* 'a hatalom és a vagyoni birtokosa' (TESz.) főnév és a *tó* 'állóvíz' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Úszató 'Kis-Bertény tavától DK-re, Nagyhalász és Kemece határában fekvő rét' 1791b: *Uđzato*, 1791c: *uđzató*. Vö. **Úszató-hát**.

Az elnevezés az *úszató* 'tónak, folyónak az a része, ahol az állatokat úsztatni, fürdetni szokták' (FNESz. *Úszató*) köznévből jött létre metonimikus úton, s az elnevezés az állatvilággal vagy az állattartással lehet kapcsolatban.

Úszató-hát 'Kis-Bertény tavától DK-re, Nagyhalász és Kemece határában fekvő mocsaras terület' 1901: *Uzta tó hát* (Bj.). Vö. **Úszató**.

Az elnevezés a datálásból következően az *Úszató* mikronév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Usvány 'Nagyhalász határában, a Pap tavától ÉK-re lévő vizenyős terület kicsúcsosodása' 1791b: *Usvány*, 1791c: *Úđzvány*.

Az *úszik* 'folyadékban, folyadék felszínén halad' (TESz.) ige –vány főnévképzős alakja vált helynévvé jelentéshasadással, s a terület minőségére utal.

Vágott-sziget 'Nagyhalász és Beszterec határában az Ecse tavától D-re fekvő sziget' 1791b, 1791c: *Vágott sziget*.

Az elnevezés a *vág* 'éles eszközzel lemetsz, behasít, feldarabol' (TESz.) ige befejezett melléknévi igenévképzővel ellátott alakja és a *sziget* 'vízzel körülvelt szárazföld'

(TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés valószínűleg a terület irtásos jellegére utal.

Varjas 'a Pazonyi úttól Ny-ra, a Gondovár útjáig húzódó homokos terület, Kemece határában' 1859, 1870: *Varjas*.

Az elnevezés a *varjú* állatnév –s helynévképzős alakjából jött létre morfológiai szerkesztéssel, s a terület jellemző állatvilágára utalt.

Vármegye árka 'a Malom ere mellett fekvő vízfolyás, Kemece határában' 1859: *Vármegye árok*.

Az elnevezés a *vármegye* 'nemesi önkormányzattal bíró, nagyobb területű közigazgatási egység' (TESz) köznévi és az *árok* 'gödör, vízlevezető csatorna' (TESz) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Vásáros-domb 'a Fű-szegtől K-re, a Köper erétől D-re fekvő domb, Kemece határában' 1859: *Vásáros domb*.

A névben a *vásár* 'kijelölt helyen időszakosan tartott, nagyobb arányú adásvétel' (TESz.) köznévi –s melléknévképzős alakja és a *domb* 'természetes földkiemelkedés; kupac' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület funkciójára utal. KOZMA szerint nevét onnan kaphatta, hogy a Rétköz mocsarainak szigetéről ide gyűjtötték össze azokat a szarvasmarhákat, amelyeket a tőzséreknek, a szarvasmarha kereskedőknek megvásárlásra felajánlottak (1997: 17).

Vecsey-tanya 'Kemece és Pazony határában, a Külső-Csere területén fekvő tanya' 1870: *Vecsey tanya*.

A névben a *Vecsey* családnév (1484: [*Georgio*] *Wechey*, RMCsSz. *Vecsey*) kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztéssel a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi birtoklásra utalva.

Vén-tanya 'Kemecestől D-re, Nyírpazony irányában fekvő tanya' 1944–1973: *Véntanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Vén* családnév (1469: [*Nicol*] *veen*, RMCsSz. *Vén*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Verem-szeg 'Nagyhalász és Tiszakarád határában, a Falu-ér-háttól ÉNy-ra elhelyezkedő nádas' 1791b: *Verem szeg*, 1791c: *Verem Dzeg*, 1901: *Veremszeg* (Bj.). Vö. **Verem-szeg tókája**.

Az elnevezés a *verem* 'földbe ásott nagyobb gödör, árok' (TESz.) köznévi és a *szeg* 'szöglet, csúcs, kiszögellés; falurész' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a területen lévő feltűnő árokra, gödörre utal.

Verem-szeg tókája 'a Verem-szegtől DNY-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1791c: *verem Dzeg tokája*. Vö. **Verem-szeg**.

Az elnevezés a *Verem-szeg* mikronév és a *tóka* 'kis tó, vízgyűjtő gödör' (KnSz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Véres-köz 'Nagyhalász határában, a Terem-hegytől É-ra fekvő terület' 1901: *Véres köz* (Nfe.).

A névben a *vér* 'az ember és a gerinces állatok ereiben keringő piros színű nedv' (TESz.) köznévi –s

melléknévképzős alakja és a *köz* 'személyeket, dolgokat egymástól elválasztó terület, térköz; keskeny út, szűk utca' (TESz.) földrajzi köznévi kapcsolódott össze szintagmatikus szerkesztés eredményeként. Az elnevezés motivációja nem világos, de valamilyen e helyen történt eseményre utalhat.

Villom-ér 'a Kis-Tisza DNy-i részéből eredő vízfolyás, Nagyhalász határában' 1791b, 1791c: *Villom ér*.

Az első névrész eredete nem világos. Talán a *villám* 'a természetben történő fény- és hangjelenségtől kísért, nagy erejű elektromos kisülés' (TESz.) köznévi és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévi összetétele, tehát szintagmatikus szerkesztéssel jött létre. Az elnevezés esetleg az *ér* sebességére utalhat.

Vitéz-tanya 'Nyíregyháza felé, Kemeceától D-re, a Kemecei út és a vasút között fekvő tanya' 1870: *Vitéz tanya*, 1926–1973: *Vitéztanya* (TSH.).

Az elnevezés a *Vitéz* családnév (1409: [Nicolaus] Wythez, RMCsSz. *Vitéz*) és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztéssel, s birtoklásra utal.

Zerdei-láp 'Nagyhalász határában, a Terem-hegytől Ny-ra elterülő láp' 1901: *Zerdei láp* (Nfe.).

Az *erdő* földrajzi köznévi –i melléknévképzős alakjának és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre, s a terület jellemző növényzetére utalt. Az elnevezés első névrészehez az előtte gyakran használt *az* határozott névelő mássalhangzója tapadt, tehát deszemantizáció történt.

Zombor 'Nagyhalász határában, a Zombor lápjától É-ra fekvő rét' 1791b, 1791c: *Zombor*. Vö. **Kis-Zombor, Zombor lápja**.

A *Zombor* puszta személynévből (1171: *Zumbur*, ÁSz. 855) alakult ki a helynév magyar névadással, s birtoklásra utal.

Zombor lápja 'Zombortól D-re, Nagyhalász és Beszterec határában fekvő mocsaras terület' 1791b, 1791c: *Zombor lápja*. **Zombor-lápok** néven is ismerték. Vö. **Zombor**.

Az elnevezés a *Zombor* puszta személynév (1171: *Zumbur*, ÁSz. 855) és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakja összetételével, szintagmatikus szerkesztés eredményeként jött létre, s birtoklásra utal. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a *Zombor* helynév és a *láp* 'sekély, vízi növényzettel belepített állóvíz, mocsár' (TESz.) földrajzi köznévi birtokos személyjeles alakjának összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként az elnevezés, s a terület pontos elhelyezkedésére utal.

Zombor-lápok 'Zombortól D-re, Nagyhalász és Beszterec határában fekvő mocsaras terület' 1901: *Zombor lápok* (Nfe.). **Zombor lápja** néven is ismerték. Vö. **Zombor**.

Az elnevezés a *Zombor lápja* helynévből a –ja birtokos személyjelnek a –k többesszám jelével való névelemcseréjével jött létre, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt.

Zöld-hát 'a Nyárjastól É-ra, Kemece határában fekvő dülő' 1859: *Zöldhát*, 1870: *Zöld hát*.

Az elnevezés a *zöld* színnév és a *hát* 'szélesebb tetejű magaslat, földhát' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével, szintagmatikus szerkesztéssel jött létre,

s a terület növényben gazdag voltára utalhatott.

Zugonya 'Nagyhalász határában, Nagy-Keletkétől Ny-ra, Zúgótól K-re fekvő rét' 1863: *Zugonya*.

A név etimológiája igen bizonytalan. Talán a *zugoly* 'félreeső eldugott hely; szöglet sarok' (TESz.) földrajzi köznévként kereshető benne, amelyhez az *-a* birtokos személyjel kapcsolódott. Az elnevezés tehát morfológiai szerkesztés eredménye, s valószínűleg a névben elírás történt. A névadás motivációja nem világos.

Zúgó 'a Zúgó-tanyától Ny-ra, a Kis-Zúgótól É-ra Nagyhalász határában fekvő szántóföld' 1791a, 1791c: *Zúgó*, 1791b: *Zugo*. Vö. **Kis-Zúgó, Zúgó-tanya**.

A helynév a *Zúgó* családnévből (1464: [*Matheus*] *Zugo*, RMCsSz. *Zúgó*) vagy a *zúgó* melléknévi igenévből alakult ki metonímiával. Az elnevezés családnév esetén birtoklásra, melléknévi igenév esetén a terület zajos, szeles voltára utal.

Zúgó ere-tanya 'a Zúgótól, Zúgó-oldal-tanyától és a Kis-Zúgótól É-ra, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Zugo ere tanya*, 1791c: *Zúgó ere tanya*. Vö. **Zúgó, Kis Zúgó, Zúgó-oldal-tanya**.

Az elnevezés a térképről nem adatolható *Zúgó ere* mikronév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévként jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Zúgó ere* név a *Zúgó* mikronév és az *ér* 'kis vízfolyás' (TESz.) földrajzi köznévként jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként a vízfolyás pontos elhelyezkedésére utalva.

Ugyanakkor körülírással formának is tekinthetjük.

Zúgó-oldal-tanya 'a Zúgótól és Kis-Zúgótól É-ra, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Zugo oldal tanya*, 1791c: *Zúgó oldal tanya*. Vö. **Zúgó**.

A térképekről nem adatolható *Zúgó-oldal* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévként jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utal. A *Zúgó-oldal* név a *Zúgó* mikronév és az *oldal* 'térsgnek szélső része' (TESz.) földrajzi köznévként jött létre, szintagmatikus szerkesztés eredményeként a terület pontos elhelyezkedésére utalva. Ugyanakkor körülírással formának is tekinthetjük.

Zúgó-sor 'Nagy-lapostól DNy-ra, Nagyhalász határában fekvő terület' 1901: *Zúgó-sor* (Nfe.).

Az elnevezés talán a *Zúgó* helynév és a *sor* 'házsor, utca' (TESz.) köznévként jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület pontos elhelyezkedésére utal. Ugyanakkor az elnevezés első névrésze lehet a *Zúgó* családnév (1464: [*Matheus*] *Zugo*, RMCsSz. *Zúgó*) vagy a *zúgó* melléknévi igenév is, birtoklásra vagy a terület zajos, szeles voltára utalva.

Zúgó-tanya 'Nagyhalász határában, a Zúgótól K-re fekvő tanya' 1791a: *Zúgó tanya*. Vö. **Zúgó**.

Az elnevezés a *Zúgó* helynév és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévként jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, és a terület pontos elhelyezkedésére utal. Ugyanakkor az elnevezés első névrésze lehet a *Zúgó* családnév (1464: [*Matheus*] *Zugo*, RMCsSz. *Zúgó*) vagy a *zúgó* melléknévi

igenév is, birtoklásra vagy a terület zajos, szeles voltára utalva.

Zsidó-kert alja-tanya 'a Kis-Béttől DNy-ra, a Lágyság-tanyától D-re, Nagyhalász határában fekvő tanya' 1791b: *Zsidókertallyatanya*.

A térképről nem adathozható *Zsidó-kert alja* név és a *tanya* 'a határban levő kisebb gazdasági település' (TESz.) földrajzi köznévi összetételével jött létre szintagmatikus szerkesztés eredményeként, s a terület pontos elhelyezkedésére utalt. A *Zsidó-kert alja* helynév első névrésze a *zsidó* népnév és a *kert* 'rendszerint bekerített, gyümölcsfákkal, veteményekkel, virágokkal beültetett, a lakóház körül a szabadban való tartózkodásra is szánt terület' (TESz.) földrajzi köznévi összetétele. Ehhez kapcsolódott az *al* 'valaminek az alsó része' (TESz.) köznévi birtokos személyjeles alakja, s az elnevezés így az ott lakó emberek vallási hovatartozására utal. Az elnevezés körülírási forma.

Irodalom

- ÁSZ.= FEHÉRTÓI KATALIN (2004), *Árpád-kori személynévtár (1000–1301)*. Budapest.
- Bj.= Nagy-halász nagyközség. Birtokrészleti jegyzőkönyv. 1901.
- FNESZ.= KISS LAJOS (1988), *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Budapest.
- GALLASY MAGDOLNA (1989), *Növénynévi alapú régi településneveink*: MNyTK 183. p 83–93.
- HOFFMANN ISTVÁN (2007), *Helynevek nyelvi elemzése*. Második kiadás. Budapest.
- JAKAB LÁSZLÓ–KÁLNÁSI ÁRPÁD (1987), *A nyírbátori járás földrajzi nevei*. Szabolcs-Szatmár megye földrajzi nevei 3. Nyírbátor.
- KISS LAJOS (1961), *Régi Rétköz*. Budapest.
- KnSZ.= NEMES MAGDOLNA (2005), *Földrajzi köznevek állományi vizsgálata*. Debrecen.
- KOZMA SÁNDOR (1997), *Kemecse*. Kemecse.
- MÉKSZ.= *Magyar értelmező kéziszótár*. (Második, átdolgozott kiadás) Főszerk. PUSZTAI FERENC. Budapest, 2003.
- MEZŐ ANDRÁS–NÉMETH PÉTER (1972), *Szabolcs-Szatmár megye történeti-etimológiai helységnévtára*. Nyíregyháza.
- MIKESY SÁNDOR (1940), *Szabolcs vármegye középkori víznevei*: MNyTK 53: 3–32.
- MIKESY SÁNDOR (1944), *Kemecse helynevei*: MNy. 40: 382–385.
- NEMES MAGDOLNA (1999), *A földrajzi köznevekről*: MNyj. 37. p. 331–340.
- NÉMETH PÉTER (1997) *A középkori Szabolcs megye települései*. Nyíregyháza
- Nfe.= *Nagyhalász nagyközség felvételi előrajzai*. 1901.
- Nkh.= *Nagy Halász község határvázlata*. 1869.
- PÓCZOS RITA (2001), *Az Árpád-kori Borsod és Bodrog vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése*. Debrecen.
- Összesített mutató a Szabolcs-Szatmár megye földrajzi nevei 2–4. kötetéhez*. Unpublished. Debrecen, 1990.
- RÁCZ ANITA (2005), *A régi Bihar vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata*. Debrecen.
- RÁCZ ANITA (2007), *A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára*. Debrecen.

- RÉFI OSZKÓ MAGDOLNA (1997), *Gazdálkodás a Rétközben a XVIII–XIX. században*.
Nyíregyháza.
- RMCsSz.= KÁZMÉR MIKLÓS (1993), *Régi magyar családnevek szótára XIV–XVII. sz.*
Budapest.
- ŠMILAUER VLADIMIR (1970) *Příručka slovanské toponomastiky*. Praha.
- TESz.= *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I–III.* Főszerk. BENKŐ LORÁND.
Budapest, 1967-76.
- Tk1. = Telefonkönyv, Budapest. 2006.
- Tk2. = Telefonkönyv, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye. 2009.
- TSH.= *Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 16. Szabolcs-Szatmár-Bereg
megye.* Szerk. KOVACSICS JÓZSEF. Budapest, 2000.
- ÚMTSz.= *Új magyar tájszótár.* 1–4. Főszerk. B. LÖRINCZY ÉVA. Budapest, 1979-.
- VARSÁNYI ISTVÁN (1997), *Lengyel-magyar szótár*. Budapest.